

FØRSTE STEG

3 2016

ET TIDSSKRIFT FOR BARNEHAGELÆRERE
FRA UTDANNINGSFORBUNDET

Utelek

- Barna er overraskende mye ute om vinteren, viser ny forskning
- Nytt uterom med suksess på Svalbard
- Populær risikolek i Trondheim side 4-18

Snakker med barna om sex side 30

8 veier til godt samspill side 24

Hvor ble det av hvilestunden? side 42

SJEKK: UDF.NO/FORSTESTEG-EBLAD

FØRSTE STEG

3 2016
september og oktober

04

TEMA UTELEK

- 04 Nytt uterom med suksess på Svalbard
- 10 Overraskende mye ute om vinteren, viser forskning
- 12 Naturen som lekeplass – enkle tips
- 14 Satser på risikofylt lek i Trondheim
- 18 Utelek skaper forskjeller, viser studie

30

REPORTASJER

- 19 Dette forventer vi av ny rammeplan
- 22 Overraskende språkbruk hos tospråklige barn, ifølge doktorgrad
- 24 8 veier til godt samspill
- 26 Barnehagens rom betyr mye for barna, viser doktorgrad
- 30 Snakker med barna om sex i barnehagen

56

FAG OG FORSKNING

- 38 Er barn i barnehagen ute for å være ute?
KAREN MARIE EID KAARBY OG CATO TANDBERG
- 40 Barnehagepolitikken historie del 3
JON KAUREL
- 42 Hvor ble det av hvilestunden?
KRISTIN ELVSVEEN WITRY
- 46 Risikobarna
FRIDA FALKNOR JENSEN
- 50 Utviklingsarbeid med suksess i Kristiansand
MAY BRITT DRUGLI OG THOMAS NORDAHL

DEBATT OG KOMMENTARER

- 64 Å overse en krenkelse
MORTEN SOLHEIM
- 66 En venn kan ikke være perfekt
EINAR SUNDSDAL

HVER GANG

- 03 Leder
- 20 Nyhetsblikk
- 23 Sideblikk:
May-Bente Høiland Lode
- 27 Studentblikk: Sondre Fjeldseth
- 28 Barnehageminner:
Sigrid Bonde Tusvik
- 34 Et møte med: Kjetil Steinsholt

- 54 Lek & Lær: Språkglede i et tre
- 56 Barnehagen min:
Varden barnehage
- 60 Nye bøker
- 69 Kontaktforum barnehage:
Fra vaktbikkje til trekkhund
- 70 Juss: Behov for nedbemanning?
BENTE SCHEI YSTEHEDE

- 71 Med styrerblikk: – Lytt til
ekspertisen i barnehagesektoren
ROYNE K. BERGET

Første steg nr. 4 2016 kommer
09. desember.

FØRSTE STEG

Ansvarlig redaktør
Line Fredheim Storvik
linsto@udf.no
93 04 20 94

ABONNEMENT OG ANNONSER

Markedskonsulent
Hilde Aalborg
ha@utdanningsnytt.no
911 99989

KONTAKT OSS

forstesteg@udf.no
Post: Første steg,
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Besøk: Hausmanns gate 17, Oslo
På nett: utdanningsnytt.no

GRAFISK DESIGN

Melkeveien Designkontor
www.melkeveien.no

TRYKK

Ålgård Offset AS
Opstadveien 7, 4330 Ålgård
ISSN 1504-1891

Bekreftet opplag: 28 641 ifølge
Fagpressens Mediekontroll
Utgiver: Utdanningsforbundet

Første steg er medlem av Fagpressen og redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som likevel føler seg urettmessig rammet oppfordres til å ta kontakt med redaktøren. Pressens Faglige Utvalg, PFU, behandler klager mot pressen.

Stoff i tidsskriftet kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og med kildehenvisning.

Vi forbeholder oss retten til å lagre og utgi stoffet i elektronisk form fra vårt redaksjonsarkiv eller andre databaser som vi har avtale med, herunder å utgi stoffet via internett.

Utgivelsesdato Første steg nr. 3 2016: 07. oktober.

Forsiden: Iver Leander Grønnbakk
Foto: Ingun A. Mæhlum

Ut på tur, aldri sur

– Men mamma, vi kan ikke gå på kino i dag. Det er jo fint vær ute? Minstemann ser forundret opp på meg. Jeg skjønner at jeg har fått setningen jeg så ofte sier i retur: – *I dag er det så fint vær, så vi må være ute.*

Barnehagelærerne er ute med de minste barna 60–90 minutter daglig om vinteren. Og det er utenom sovetiden, viser studier tilknyttet Blikk for Barn. Det overrasker forskerne: – *Vi håper barna ikke er ute bare for å være ute, men at tiden ute også fylles med innhold som gir grunnlag for læring og undring*, sier HiOA-forskerne til Første steg. På spørsmålet om hva som er viktig for å jobbe ute, svarer barnehagelærerne i studien, tid og nok personale. Materialer og kunnskap skårer lavt. Det er ikke uventet. For kravet om flere barnehagelærere og færre voksne per barn vil, til det er realisert, være et av de viktigste kriteriene for å heve kvaliteten i norske barnehager.

Opprøret mot den nye stortingsmeldingen om barnehager, viser at barnehagelærerne og sektoren kjemper for innholdet i barnehagen. Opprøret bidro til at Stortinget avviste forslagene om egen språknorm og utbyttebeskrivelse. Debatt vil det bli når forslaget til ny rammeplan kommer. Undersøkelsene om utelek kan være innspill i debatten.

Høyskolelektor Trond Løge Hagen ser i sin studie fra Trondheimsbarnehager at pedagoger som aktive observatører er den ideelle praksisen i utelek. – *Ansatte som graver i sandkassa bidrar til at barna blir mer aktive*, sier forskeren til Første steg. HiOA-forskerne oppfordrer barnehagelærerne til å bruke faget ute, og dele kunnskapen med andre ansatte.

Mange gjør det allerede. Som Sunnland barnehager i Trondheim som har skapt en egen naturlekeplass i barnehagen til stor suksess blant barna. I fjor høst kom 32 andre barnehager på besøk for å få inspirasjon.

Kanskje er det vår friluftslivskultur som kan forklare hvorfor både vi foreldre og barnehageansatte synes det er bra at barna er ute. For som professor Ellen Beate Sandseter sier i Første steg: – *Det er en underliggende tanke om at barn har det bra når de er ute i skog og mark. Vi har et ønske om at de skal bli robuste.*

En ting er vår kultur, noe annet er hva vi selv erfarer og føler. Varden barnehage i Tromsø har erfart at de alvorlig syke astmabarna blir friskere av å være ute. Polarflokkens barnehagen på Svalbard har gjort kreative grep for å kunne være ute med barna i det barske klimaet.

Et lite øyeblikk vurderer jeg å si meg enig med minstemann og droppe kinoen. For jeg er nok over gjennomsnittet ute med barna i all slags vær, i hagen, på fjelltur, sykkel eller ski, så jeg snur:

– Du, i dag drar vi på kino. Vi kan være ute i morgen.

Foto: Bjørn Inge Karlsson

Line Fredheim Storvik

Ansvarlig redaktør
linsto@udf.no

FØRSTE STEG PÅ FACEBOOK

Her får du nyheter, forskning og debatter innen barnehagefeltet, mens du venter på neste utgave av tidsskriftet. **Gå inn og følg oss, da vel!**

Byens beste utested

I Polarflokken barnehage i Longyearbyen kan barna være både ute og inne – samtidig. Å drive barnehage i arktiske strøk byr på noen ekstra utfordringer.

TEKST **GRO ROGNMO**
frilansjournalist
grorog@gmail.com
FOTO **INGUN A. MÆHLUM**
fotograf
fotodama@gmail.com

Alle ungene bruker refleksvester ute, og fargen viser hvilken gruppe de er i. Om vinteren hender det de har hodelykter. Mørketida på Svalbard er nemlig helt mørk. Fra venstre Elias Albrigtsen, Isak Darre Lamo, Emma Leithe og Maja Storstad.

Naturen på Svalbard er barsk, og Polarflokken barnehage er bygd for å tåle det tøffe klimaet. Som nesten alle hus på Svalbard er den bygd på påler, noe som virkelig gjorde det flotte ute-inne området under huset.

– Alle liker å være her, forklarer Maja på seks mens hun viser oss rundt nede i kjelleren.

Skjønt kjeller – egentlig er det et tomrom under barnehagen som er bygd om til et ute-inne område med tak og vegger, men som likevel er ute. Dette er mulig fordi barnehagen, som de aller fleste hus på Svalbard, er bygd på påler på grunn av permafrosten. Her er ingen isolasjon, og veggene er ikke tette, men slipper inn luft samtidig som de tar av for de verste vinterstormene.

– Det er alltid åpent her, men hvis det er fint vær vil de fleste være ute, forteller pedagogisk leder Hege Leithe.

Ute-inne-avdelingen ble høytidelig åpnet med snorklipping, kanapeer og fruktchampagne. Det var barnehagestyresen som fikk ideen om å utnytte tomrommet mellom pålene til en lekeplass. I dag er det både sandkasse, lekekjøkken, og sittegruppe ute-inne – og masse fotballer.

ARKTISK FRILUFTSLIV

Hege Leithe har vært på Svalbard helt

siden Polarflokken barnehagen åpnet i 2007. Som mange andre på Svalbard hadde hun tenkt å bli ett år, kanskje to. Nå har hun egne barn i barnehagen. De fleste barna blir i barnehagen mellom to og fem år – noen bare ett.

– Jeg hadde aldri trodd at jeg skulle bli her så lenge – men jeg blir nok her enda lenger. Dette er et fantastisk sted å være, forteller hun.

Det var friluftsinteressen som brakte henne til Svalbard, og med utdanning i både friluftsliv fra Idrettshøyskolen og utfag fra barnehagelærerutdanninga var Longyearbyen et naturlig valg.

– Det var derfor jeg flyttet hit, for å kunne jobbe med barn i arktiske strøk, forteller hun.

De fleste ungene er ute-ute når vi kommer på besøk. Vinterdagen viser seg fra sin beste side, og gradestokken viser bare fem-seks kuldegrader. Det kan bli mye kaldere. Og det barske klimaet på Svalbard gjør det ekstra utfordrende å drive barnehage.

– Det kaldeste jeg har opplevd er mellom 30 og 40 minus. Men det har nok

vært langt flere effektive kuldegrader når vinden er på det verste. Vi prøver å være ute hver eneste dag, og alle er glade i å være ute. Det var jeg litt spent på da jeg kom hit, men alle som bor her er vant til å være ute. Hvis det blir for kaldt, eller for mye vind, så er vi gjerne i ute-inne området. Der er vi ute samtidig som vi er skjermet for været, sier Leithe.

SJEKKER FROSTSKADER

Barnehagen har et annet ute-inne område oppe ved inngangen, og her ligger de minste barna når det er sovetid. Klær blir ekstra viktig når man er barn i Polarflokken.

– Ungene bruker tynn ull innerst – det er kjempeviktig. Så er det gjerne et lag med tykk ull hvis det er kaldt, tykke ullsokker, gode sko og en skikkelig utedress. I tillegg bruker de hals eller ullbuff, og veldig mange bruker skinnlue. Når det er veldig kaldt dekker de til ansiktet og bruker scooterbriller. Det er vinden som er det farligste, derfor er det veldig viktig med ullbuff. Om vinteren går vi rundt og sjekker barna for frostskafer, forklarer Leithe.

Polarflokken barnehage er kjempestolt av sitt nye ute-inne område, der de kan søke tilflukt når vinterstormene herjer som verst på Svalbard. Her er de ute – men inne likevel.

I ute-inne området i første etasje sover de minste barna i frisk luft. Her er det også populært å sykle i ly for vinden.

Ute-inne-område er kjempepopulært, og barnehagelærer Hege Leithe hjelper gjerne Maja Storstad med å klatre.

Barnehagen har også en sandkasse i ute-inne området, som Emma Leithe og Maja Storstad leker i.

Det har hendt at barn har fått begynnende frostskafer i barnehagen, men det skjer heldigvis veldig sjelden.

– I mørketida går vi rundt med lommelykt og sjekker barna.

ALDRI GÅTT MED SHORTS

På Svalbard er det nemlig mørkt, helt mørkt, når det er mørketid. Den varer i neste fire måneder. Det samme gjør midnattssola. Men det blir sjelden mer enn ti varmegrader om sommeren.

– Jeg har aldri gått med shorts og T-skjorte i barnehagen. Men når jeg skal til Afrika, da kan jeg gå i shorts – uten lue, sier en av guttene i barnehagen.

– Det er bare et par dager i året man kan gå uten lue her, sier pedagogen, og ler.

I dag holder det med vanlig vintertøy, og ungene er høyt og lavt på den store uteplassen. Her har de klatrestativ, to huskestativer, sklier og en egen grillhytte. En av fedrene pleier å kjøre opp

egne skiløyper til barnehagen – en lang og en kort. De fleste ungene har ski i barnehagen.

– Grillhytta er kjempepopulær, og der er vi ofte og spiser lunsj. Grillet ostesmørbrød er populært – eller grillet brunostskive, det var nytt for meg, sier Leithe.

ØVER PÅ ISBJØRNSIKKERHET

Det er ikke bare klimaet som gjør det spesielt å drive barnehage på Svalbard. ►

Påkledningen er ekstra viktig på Svalbard. Mange av ungene, som Teodor Wennevold (foran) og Edvard Setten Tetlie, bruker skinnluer om vinteren. Under dressen er det bare ull som duger.

Barnehagen har egne våpen som de tar med når de skal ut på tur utenfor sentrumsområdet. Skal de gå på lengre turer, har de med egne isbjørnvakter. Ofte er det foreldre som stiller med våpen.

Isbjørnfaren gjør at personalet må ha våpen i barnehagen til enhver tid, og skal de på skitur – eller tur – utenfor barnehagen, så må de ha med isbjørnvakt.

– I begynnelsen var det veldig rart å planlegge tur med våpen, sier Hege Leithe.

Hun har sett isbjørn selv, men aldri med barnehagen. Men ungene kjenner til faren, og de har jevnlig øvelser på isbjørnsikkerhet. Da har barnehagen egne prosedyrer. Det er like viktig å ha isbjørnøvelser som brannøvelser.

GÅR PÅ REINSDYRJAKT

Å lære om naturen er en viktig del av det pedagogiske innholdet i barnehagen. Hvert år har de et tema de jobber med på flere felt. I år er det midnattssol, i fjor var det tundra. Og hver høst går de eldste barna på reinsdyrjakt.

– Det er et av de store høydepunk-

Om vinteren er det ofte 20 kuldegrader eller kaldere på Svalbard, men barna er vant til klimaet, og bruker naturen til både lek og læring. Her er Emma Leithe og Maja Storstad (t.h.)

tene her. Da gjør vi masse forberedelser først, og snakker om hva som skal skje. Det er foreldre som er jegere og som skyter. Etterpå deler vi opp dyret, og har tradisjon med stor familiemiddag i barnehagen der vi lager bidos (samisk reinsdyrgryte), forklarer Hege Leithe.

Polarflokkene har også vært på søpeltokt med foreldre, barn og ansatte i

flere år med penger fra Svalbard Miljøvernfond. Barnehagen har ryddet flere strender for søppel, til sammen to tonn søppel.

Å ta vare på naturen er like viktig som å bruke den, når man bor så langt nord i Norge som man kommer.

Velkommen til Skandinavias største fagkonferanse for barnehage og skole

SETT ønsker å tilby lærere, skoleledere, styrere og skoleeiere det mest interessante og innovative man finner i Skandinavia. Hensikten med konferansen er å gi deg nye, interessante ideer til hvordan du praktisk og konkret kan utvikle både deg selv, skolen eller barnehagen i nye, spennende retninger.

Fra programmet

TOVE LAFTON

Barns lek og den digitale verdenen

MARIANNE UNDHEIM

Digital kreativitet i barnehagen

LINDA LINDER

Pedagogisk miljø i tanke og handling

**KARL-ARNE OCH
CARMEN DALSAUNE**

Leke robot – hvordan lære bort programmering i barnehagen

MARKUS BERGENORD

Digitalist? Javisst! – Men hva så, nå når vi har fått utstyret, hva skjer da?

MARI ANN LETNES

Digital teknologi – nye pedagogiske muligheter?

Meld deg på nå! www.settdagene.no

Samarbeidspartners

Kompetansepartners

Arrangører

– Vi håper barnehagebarna ikke bare er ute for å være ute, men at tiden ute fylles med innhold som gir grunnlag for læring og undring, sier studieleder Cato Tandberg og førstelektor Karen Marie Eid Kaarby ved HiOA.

Overraskende mye ute

Barnehagelærerne er ute med de minste barna 60–90 minutter daglig om vinteren. Det overrasker forskerne.

TEKST OG FOTO **LINE FREDHEIM STORVIK**

51 prosent av barnehagelærerne svarer at de er ute 60–90 minutter om vinteren med de minste barna. Og det er utenom sovetid, ifølge en studie tilknyttet Blikk for barn, et av de største forskningsprosjektene i norske barnehager.

– Dette er overraskende tall, og de er mer ute med de yngste barna enn vi hadde trodd, sier Cato Tandberg. Han er forsker og studieleder ved Institutt for barnehagelærerutdanning ved HiOA og har gjort studien sammen med førstelektor og forsker Karen Marie Eid Kaarby.

TID FRAMFOR KUNNSKAP

– Det kan se ut som det å være ute er bra nok. Vårt håp er at barna ikke bare er ute for å være ute, men at også tiden ute fylles med innhold som gir grunnlag for læring og undring, sier Tandberg.

– Vi ønsker ikke å melde oss på læringskarusellen, men når barna er så mye ute bør det være et bevisst personale som bruker situasjonene, som når barna ser sitt første snøfugg eller kjenner vinden i ansiktet, sier Kaarby. Det gjør barnehagelærerne i større grad enn assistentene, viser forskning.

På spørsmålet om hva som er viktig for å jobbe ute svarer barnehagelærerne *tid og nok personale*. Materialer og kunnskap skårer lavt.

STØRRE BEVISSTHET

Forskerne håper undersøkelsen kan føre til en bevissthet om kvaliteten i interaksjonen mellom voksne og barn også i forhold til bevegelse og naturfag.

– Det å tilegne seg kunnskap om naturen og ha god fysikk må barna beherske

OM STUDIEN

- Delstudie i forskningsprosjektet Blikk for barn («Searching for qualities») om kvalitet i barnehagen for de minste (0–3 år) fra 2012 til 2016.
- Undersøker barnehagelærernes holdninger til å være ute med barn, og hvordan verdier og prioriteringer påvirker arbeidet med barnas bevegelses- og sanseerfaringer og oppdagelser i naturen.
- Over 800 pedagogiske ledere og 1100 foreldre i hele landet har deltatt.
- 63 prosent sier de jobber med fagområdet kropp, bevegelse og helse og 1,7 prosent i liten grad.
- 27 prosent sier de jobber med natur, miljø og teknikk i stor grad og 10 prosent i liten grad.

for å bli lekekompetente. De som ikke kan klatre, eller hoppe faller lett utenfor leken, sier Kaarby. Hun mener det ikke er nok å ha klatrestativ, sklie eller matter, men at de må brukes systematisk.

– Når barna ser på en stein, eller et blad på bakken gjelder det å være der og

snakke om det. De ansatte må kunne svare når barna spør, ellers slutter barna å spørre. Vi kan ikke bare være fornøyd med barn som undrer. Vi må tørre å drive det videre. Da blir det læring, sier Tandberg. Han understreker at barnehagepersonalet ikke trenger å kunne alt. Å vite hva slags trær og insekter som finnes i barnehagen er ofte nok.

DEL KUNNSKAP

Forskerne sier det ser ut til å være en kultur for å jobbe med motorisk utvikling for de yngste i barnehagen, men ikke med naturfag.

– Vi lurte på om det er i samlingsstunden barnehagene primært jobber systematisk med læring. Når så mange av de yngste barna er ute 1,5 timer daglig om vinteren er det viktig at tiden brukes til noe, sier Tandberg.

Forskerne understreker at noen barnehager gjør mye bra allerede.

– Barnehagelærerne bør dele sin kunnskap med øvrig personale, slik at alle har en omforent forståelse for hvor viktig interaksjon ute også er, sier Kaarby.

– Fortsett å være mye ute, våg å ta med faget ditt ut og bruk det. Mange gjør det allerede, sier Tandberg. Han påpeker at læring i seg selv ikke nødvendigvis er et mål, men å få erfaringer.

STORT UTEAREAL

Norge skårer høyt på å ha store utearealer sammenlignet med andre europeiske barnehager.

Om sommeren sier 92 prosent at de er mer enn 90 minutter ute med de minste daglig.

– De tallene tror vi stemmer, og vi ønsker mer kunnskap om det pedagogiske innholdet i utetiden. Er det mer enn frilek, og er barna ute for å være ute? sier Kaarby.

Les mer om studien på side 38–39

Klatrestativ er ut – skogen er inn

Barna liker varierte og uforutsigbare utemiljø. Faste lekeinstallasjoner som husker, sandkasse, klatrestativ og sykkelveier er lite spennende, viser studier på utelek.

– For femåringer er lekstativene populære når de er nye, men ikke etter at de har brukt det hver dag og mestrer det. Da blir det fort lite spennende og utfordrende og dermed kjedelig, forteller Trond Løge Hagen, høyskolelektor ved seksjon for fysisk aktivitet og helse ved DMMH. Han står bak en studie av uteleken i tre Trondheimsbarnehager. Målet er å se hvilken betydning det fysiske utemiljøet har på barns lek og de ansattes pedagogiske praksis i uterommet.

– Når det bygges universelle lekeplasser som skal passe både 5-åringen og 1-åringen, ender man ofte opp med løsninger som er best tilpasset 3-åringen, sier forskeren.

«SKOGEN» POPULÆR

Det mest populære stedet på en av barnehagenes lekeplass var «skogen», et lite område i hjørnet av uteområdet med en liten klynge trær. Barna lekte heller der fremfor å bruke de faste lekeinstallasjonene

– Det ideelle uteområdet for barnehagebarn er et område med natur som ikke er bearbeidet, med vegetasjon og løsmaterialer, gjerne høydeforskjeller og stort nok til at barna føler at de kan komme seg litt bort, sier forskeren.

AKTIVE OBSERVATØRER

Den ideelle pedagogiske praksisen i forhold til utelek er pedagoger som aktive observatører.

– De ansatte må være genuint glade i å holde på ute, og de må være aktive.

Høyskolelektor Trond Løge Hagen ved NTNU har forsket på utelek.

er mer aktive. Står de ansatte og ser på, eller prater sammen blir barna også passive, forteller Løge Hagen. Nøkkelten til å få med barna er at de ansatte finner ut hva de liker å gjøre ute, enten det er å så frø eller spille ball. En annen måte er å ta dem med til et lite skogholt i nærmiljøet. I Danmark leaser barnehager lekeapparater, slik at de for eksempel kan bytte dem ut etter et halvt år.

ELSKER Å BYGGE

Konstruksjonslekeplasser, slik de hadde i Danmark og Sverige på 70-tallet hadde mange av elementene som skaper gode lekemiljø. De hadde løsmaterialer som barna brukte til å konstruere og bygge ting.

– Barn er utforskende. De lurte på hvordan noe virker, eller hva det kan brukes til. Løse ting som kan flyttes gir nye bruksområder og brukes i rolle- og fantasilek. Utfordringen i Norge er at det ofte havner i konflikt med sikkerhetskravet og vaktmestersyndromet om å ha det ryddig, sier forskeren.

Er dere på tur ved en bekk, kan dere bygge en liten demning av kvister og steiner, slik beveren gjør. Husk å fjerne den før dere går hjem, slik at småfisken kommer frem.

Alle foto: Anders Baumberger/Turboka

Se ned: Det er en egen verden under ankelhøyde. Små ting som en marilhøne kan vekke undring og begeistring for barnehagebarn på tur.

Naturen som **lekeplass**

– Skogen er en fornøylespark som har alt. Vi må bare tørre å se opp, se ned og under en stein, mener Anders Baumberger.

TEKST
KATRINE ANDREASSEN
frilansjournalist
tomm-a2@online.no

Han er forfatter av boken *Turglede*, lektor, foredragsholder og driver et småbruk i Ski sammen med kona Kari Baumberger, som er barnehagelærer.

– Man merker knapt alt man lærer av motorikk, språk og kunnskap mens man er ute. Det er sjelden vi trenger å stoppe

opp og si «nå skal vi lære om kongler», sier Anders Baumberger.

MOTORISK LÆRING

Anders mener den viktigste læringen ute skjer ubevisst gjennom samtaler, observasjoner og undring.

– Summen av tusenvis av ubevisste spørsmål, mens barna observerer skaper gradvis forståelse av verden rundt dem, sier han. Det å være ute gir ikke bare kunnskap om planter og dyr.

– I naturen får barna motorisk læring og trening i å utfolde seg i uorganisert

kreativitet. Viktigst av alt er mestringsfølelsen det gir når barna balanserer, klatrer, bestiger og forserer, sier han.

UTFORDRINGER FOR ALLE

Barnehagelærer Kari Baumberger forteller at turer i naturen også er positivt for barnets språkutvikling.

– Gjennom samtaler kommer språket, og ikke minst når vi har så mye konkret å knytte samtalen til som vi har ute, sier hun.

– Skogen egner seg også til leker der barna bruker fantasien til å skape egne

TIPS TIL NATUROPPLEVELSER

- Gå en sti eller gate dere ikke har gått før.
- Se ned: Det er en egen verden under ankelhøyde.
- Se opp: Ligg på ryggen under digre trekroner.
- Ligg i en blomstereng. Rull ned en gressbakke.
- Følg en fuglelyd eller et spor.
- Løft en stein. Pirk i jorda.
- Plukk bær eller mat fugler.
- Kast stein i vannet.
- Balanser
- **Skattejakt:** Barn ned i 3-årsalder lærer masse med å se på enkle kart med veiledning. Snu leken. La barna tegne kart til de voksne.
- **Turkalender:** Lag en kalender med tegninger. Det gir barna tidsperspektiv og bygger opp spenning til turen.
- **På tur ved bekken:** Bygg en bro av steiner barna kan hoppe over, eller en liten demning av kvister. Ha barkebåtkonkurranse eller fang småfisk med en hov.

Kilde: Anders Baumberger: Turboka

Flere turbøker:

- Kult på tur av Håkon Forfod Sønneland og Sondre Harvik Bjaberg (Gyldendal)
- Lek og lær (Den norske turistforening)
- Uteaktiviteter i naturen av Anne- Britt Nilsen (Akilles idrettsforlag)

univers. Det er supert for kreativiteten og språket. Skogen er dessuten den perfekte lekeplass, fordi den har utfordringer til alle aldre, sier hun.

SYNET PÅ UTELEK

Seniorforsker ved Norsk institutt for naturforskning, Margrete Skår, er pro-

sjektleder for en studie om barn og natur, der en barnehagestudie inngår.

Hun sier barnehagen er en viktig arena for barns lek i naturen, men peker på særlig to ting som utfordrer den frie leken i naturen for dagens barn.

– Mange barn har en organisert og travel fritid. Dette virker inn på tiden de har til å kunne leke, og det påvirker voksnes syn på og prioritering av lek, sier hun.

Hun viser til debatter om økt fokus på barnehagen som læringsarena, kontra verdsetting av fri lek. En annen begrensning for å være ute i naturen i barnehagetiden er administrative hensyn, som personalressurser og møter.

VERDIFULL LÆRING

– Når vi spør barn om hvorfor de liker natur, sier de ofte at de liker å være

sammen med andre barn å leke. Lek i naturen oppleves som et supplement til tilrettelagte aktiviteter inne i barnehagen, sier Skår.

Selv om de voksne ikke kan krysse av på et skjema over læringsmål som er oppfylt, er hun ikke i tvil om at læringen som foregår i naturen er meget verdifull.

– Forskning viser at når barn får tid og rom til å leke sammen uten at voksne blander seg inn, blir naturkontakten mer sanselig, kroppslig og emosjonell, sier Skår.

Forfatter og lektor
Anders Baumberger
kommer med mange
tips til ting du kan gjøre
med barn på tur.

En turkalender gir tidsperspektiv og bygger opp forventningene til neste tur.

Satser på risikofyllt lek

– Bra, for sikkerhetshysteriet har gått av skaftet, mener professor

I Sunnland barnehager bruker barna kniv, øks og sag daglig. Naturlekeplassen gir lavere konfliktnivå, lekeglede og engasjerte voksne.

TEKST **STIAN MOAN**
FOLDE
journalist Trondheim
stian@foldemedia.no
FOTO **LENA KNUTLI**
fotograf Trondheim
lena.knutli@gmail.com

– Vårt arbeid er et viktig innspill i debatten om barnas hverdag i barnehagen. Det er alltid en risiko forbundet med treklating og bruk av verktøy. Et barn kan brette armen, men heller det enn at barnet sliter sosialt og mentalt. I vår barnehage satser vi på fellesskap, lek, mestring, og selvfølelse, sier barne- og ungdomsarbeider, Anders Kojen.

Sunnland barnehagers prosjekt «Pinneparken», en naturlekeplass, har fått mye oppmerksomhet blant barnehageansatte i Trondheim. I fjor høst kom 32 barnehager på befarung. Prosjektet ble så vel ansett, at det førte til en delingskonferanse med rundt tusen deltagere.

– Ingen andre barnehager hadde et slikt opplegg, men vi hører at det er flere som har satt i gang nå. Det er så lite som skal til, sier Kojen.

SÅ MULIGHETENE

Kojen så potensialet i et ubrukt og avglemt område, ulendt med trær inne-

klemte helt nede ved gjerdet mot veien. Han bestemte seg for å gjøre noe med det. I dag er alle mulige materialer bundet og snekret sammen til hinderløyper og andre kreasjoner.

– Færre voksne per barn i barnehagene skaper rom for flere konflikter mellom barna. Når vi utnytter de rommene vi har maksimalt, ved å strekke dem ut, går konfliktnivået ned, sier han.

Hver dag er inne- og uterommene i barnehagen forskjellige, i stadig endring, på barnas premisser.

SLUTT PÅ BRUK AV VERKTØY

Anders Kojen har tatt videreutdanning i utfag. Svært få barnehageansatte har denne videreutdanningen. Linjen ved Dronning Mauds Minne Høgskole

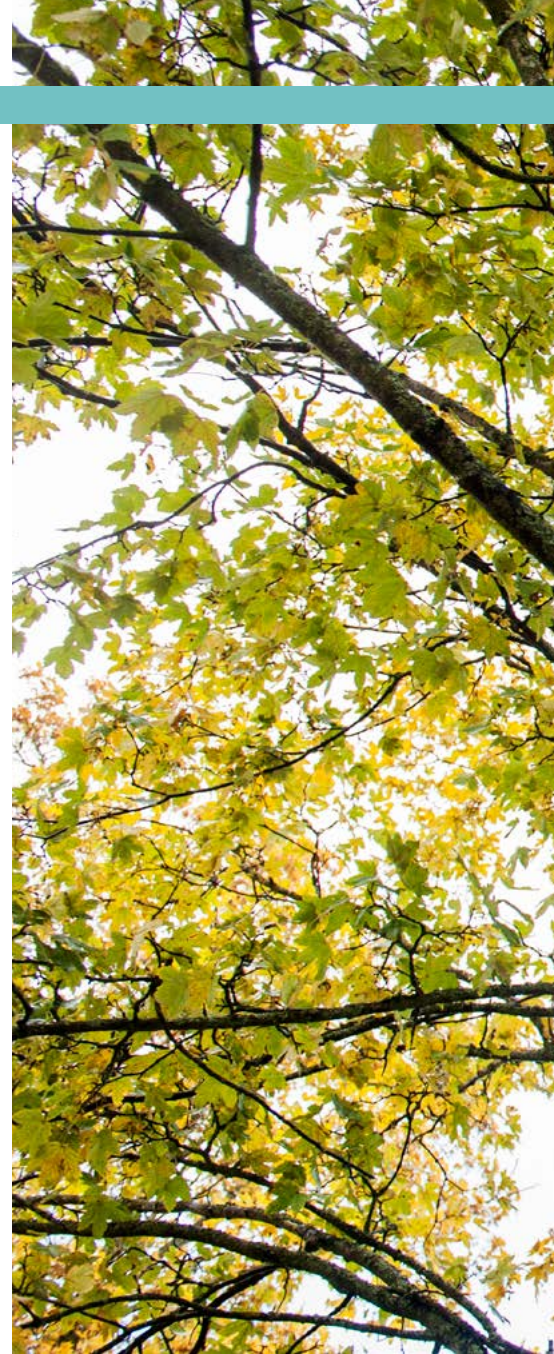
Barne- og ungdomsarbeider Anders Kojen.

for barnehagelærerutdanning (DMMH) er nå nedlagt, men noe av lærdommen er integrert i de nye studieretningene med fordypning i natur og friluftsliv.

– Statistiske leke-

apparater gir de større barna veldig lite stimulans. Og når barnehageområdet er flatt og dødt, fører det til kjedsomhet, og dermed konflikter. Det er selvsagt trygt for de minste barna, men så snart et barn kryper ut av sandkassen, er det klart for nye utfordringer. Da er det viktig at vi voksne følger initiativet og støtter opp, sier Kojen.

Ulykker generelt, og bruk av verktøy i barnehagen, er et stadig tilbakevendende tema. Senest i fjor sommer fikk et barn kappet av seg en liten bit av fingeren med øks ved Granåsen barnehager i Trondheim. Ulykken førte til

Lina klatrer høyt opp i treet i Sunnland barnehager i Trondheim. Hun hører sjelden at de ansatte sier «nei, det der er farlig», eller «vær forsiktig».

at det ble slutt på bruk av verktøy i barnehagen.

BESKYTTELSESTRANG

Professor Ellen Beate Sandseter ved DMMH, er en av landets fremste forskere innen lek i barnehagen. Hun har skrevet en doktoravhandling om risikofylt lek.

– Måten vi i Vesten anser risiko på, har endret seg bratt de siste tiårene. Dette har også sneket seg inn i barnehagen. Det påvirker barns mulighet for utfoldelse og fri lek. Sikkerhet blir ofte brukt som et argument *mot* noen typer

lek. Tidligere var risikohåndtering en mer naturlig del av hverdagen, det var en del av oppveksten å takle verden, sier Sandseter.

Hun mener at foreldre og barnehageledere blir påvirket og bekymret av medieoppslag om ulykker i barnehagen, som i realiteten skjer svært sjelden.

– Ingen vil komme på forsiden av avisen, i fare for å bli betraktet som en dårlig barnehage, sier Sandseter.

Mens denne beskyttelsestrangen nærmest ikke eksisterer i andre deler av verden, opplever vesten dette «overskuddsproblemet» fordi vi faktisk har

muligheten til å gjøre hverdagen så trygg som mulig.

SIKKERHETSHYSTERI

– Sikkerhetshysteriet har gått helt av skaffet. USA er i særklasse, med resten av den vestlige verden hakk i hæl. Det påvirker også oss i Norden, men foreløpig i noe mindre grad. Det skyldes blant annet vår friluftslivskultur, og en underliggende tanke om at barn har det bra når de er ute i skog og mark. Vi har et ønske om at barna skal bli robuste. Derfor er ikke hysteriet lammende, ennå. Men ting kan tyde på at vi er på ►

Eilif vet akkurat hva han skal gjøre når han kløyver ved: Stå bredt med bena, slik at han ikke treffer leggen sin hvis han bommer. Even følger spent med.

Sentrumsnære Sunnland barnehager i Trondheim har et relativt lite uteområde, og ingen stor skog å boltre seg i, men har laget en egen naturlekeplass der Even (f.v.), Eilif, og Kasper får hugge ved, sage og klatre i trærne.

vei i den retningen. En del av kritikken mot regjeringens nye barnehagemelding bunner i dette; den særnordiske modellen er truet – vi skal bli mer «skolsk». Det vil også risikofylt lek lide under, sier Sandseter.

Professoren er tydelig på at det er viktig å ivareta denne typen lek. For mange sikkerhetsanstalter er lite hensiktsmessig, barna må kunne utforske og selv finne ut hva som er farlig og ufarlig. Sandseter har gjennom sin forskning

sett at risikofylt lek har stor betydning for barns individuelle utvikling og læring.

– Barna blir mer psykisk hardføre, de utvikler motet og mestringsfølelsen og bygger selvtillit. Ikke legg ned forbud mot bruk av redskaper og treklatring, som flere norske barnehager har gjort. Da gjør vi barna en bjørnetjeneste. Se heller etter løsninger, sier hun.

Sandseter sier at barna forstår at bruk av redskaper kan være farlig. De opplever dermed en ren og skjær stolthet over at de blir tiltrodd ansvaret.

BEHOV FOR MER KOMPETANSE

Regjeringen høster også kritikk for ikke å øke den pedagogiske bemanningen i barnehagene, til tross for at det hersker enighet i fagmiljøene om at personalets kompetanse er den største enkeltfaktor som har størst betydning for kvalitet.

– Vi trenger en høyere pedagognorm, også når det gjelder risikofylt lek. En godt skolert ansatt vil kunne håndtere situasjoner riktig, vurdere bedre hva man skal tillate og ikke, og tilpasse leken det enkelte barns ferdighetsnivå, i stedet for å ha generelle regler for alle. Det kre-

ver et kompetent blikk for å observere og tolke barns adferd, sier professoren.

Andre eksperter er enige i Sandseters betraktninger om kvalifisert bemanning.

ALLTID RISIKO FOR UHELL

– Det vil alltid være en viss risiko for uhell og ulykker ved å bevege seg ute i naturen, klatre i trær, og bruke redskaper. En slik pedagogisk tilnærming fordrer at barnehagen er godt bemannet og at personalet er godt organisert, slik at de er tilgjengelige og våkent til stede, sier professor emerita Berit Bae, ved Høgskolen i Oslo og Akershus.

Bae har forsket mye på samhandling med barn i barnehagen, og synes at det er interessant å høre om en barnehage som jobber systematisk med såkalt risikofylt lek.

–En tilnærming som legger mye vekt på lek ut fra barnas initiativ, stemmer godt overens med det som står i barnehageloven om barns medvirkning. Fra barns perspektiv er det å leke og være sammen med venner den viktigste begrunnelsen for å være i barnehagen, sier hun.

Barn som Eilif lærer å vurdere egne grenser gjennom lek ispedd risiko, viser forskning.

Lina sager enkelt over ei fjøl med sagen. Fra å være usikre i starten, har foreldrene fått øynene opp for barnas prosjekter på naturlekeplassen.

BARNA FÅR SAGE

Ute i Sunnland barnehager jobber barna iherdig. Kasper har fått fyr i bålpanna og Eilif klyver ved.

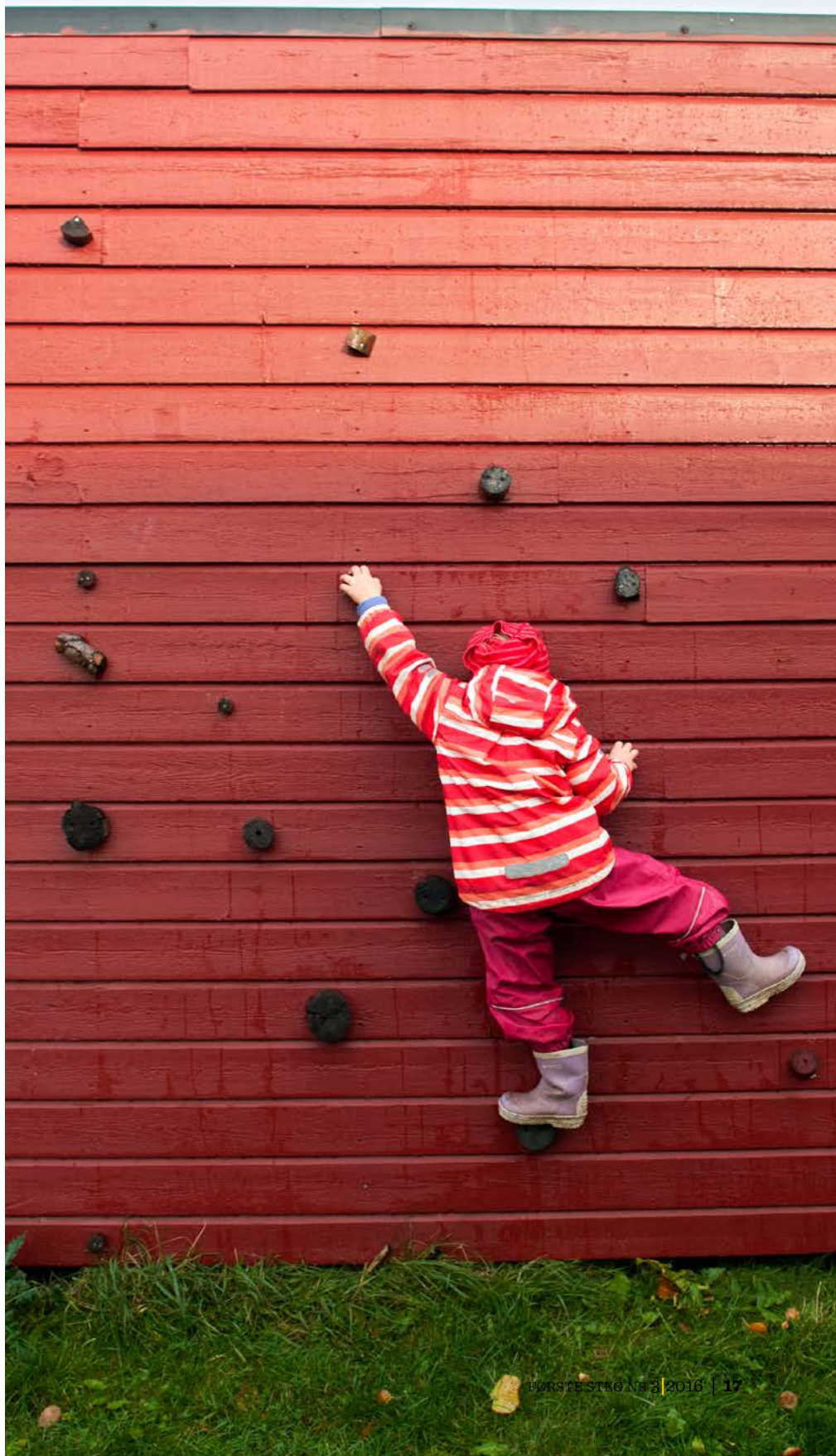
I barnehagen får Lina hjelp av barne- og ungdomsarbeider Anders til å komme opp i et tre. Kasper og Even holder hendene over bålet for å varme seg. Lina sager lett ei fjøl i to, og etterpå får Benjamin prøve.

– Se, Anders, jeg får det til! smiler Benjamin stolt.

Benjamin forstår at bruk av redskaper kan være farlig, og han er stolt over å få ansvaret og tilliten av de voksne.

Risikofylt lek som å klatre i en klatrevegg slik Lina får lov til, gjør barna mer psykisk hardføre, de utvikler mot og mestringsfølelse og får selvtillit, viser forskning.

Den magiske uteleken

Barn som leker mye i naturen mestrer bevegelse bedre og er tryggere i leken, enn barn som ikke gjør det, viser ny forskning.

TEKST
STEINAR SUND
frilansjournalist
steinar@frilansjournalistssund.no

Dette er noen av resultatene til førsteamanuensis Merete Lund Fasting ved Universitetet i Agder. Hun har doktorgrad om barns egenstyrte utelek, og jobber nå med et forskningsprosjekt der hun forsøker å forstå barnehagebarns lek i naturområder.

TO ULIKE BARNEHAGER

I prosjektarbeidet som Fasting har kalt kroppslig lek, tok hun utgangspunkt i barns lek utendørs ved to ulike barnehager.

I den ene barnehagen var det mye natur og løsmateriale som steiner, planker og pinner som barna brukte i leken. I den andre barnehagen var det mest asfalt og nesten ikke natur, men barna var ukentlig på tur til naturområder. Barna med tilgang til mye natur behersket, utforsket og utviklet disse områdene svært bra.

Barna i den andre barnehagen trengte tid på å bli trygge i naturen, og de måtte øve seg, slik at de behersket det utfordrende terrenget før leken kunne fange dem.

– Når barna mestret det å bevege seg på lekestedene og er trygge observerte jeg at leken ofte trollbinder, forteller Fasting.

Barn som er mindre ute trenger tid på å bli trygge og må øve seg på å beherske terrenget før leken kan fange dem, viser forskningsprosjektet til Merete Lund Fasting. Foto: UIA

LEK MED VANN

Det aller mest frydefulle barna i begge barnehagene kunne leke med var vann, jord og sand. Barna lekte så lenge i en vannpytt at vannet ble til gjørme, som de nesten satte seg fast i når de gikk og hoppet her. Barna frydet seg over denne leken og var nærmest ekstatiske.

– Dette er en veldig utfordrende måte å leke på og veldig god motorisk trening, påpeker hun.

Fasting observerte at barna i begge barnehagene likte å lekte i natur med høydeforskjeller, ulikt type underlag og trær.

– Barnas samspill med de fysiske og sosiale omgivelser synes ofte å trollbinde dem, slik at det blir en slags magi i den fysiske uteleken, fastslår hun.

VIKTIGE ERFARINGER

Professor ved Norges idrettshøgskole, Kirsti Pedersen Gurholt, har forsøkt å fange opp hva som driver barna i lek i naturen.

– Det er som om barnas nysgjerrighet og mangfoldet i naturomgivelsene lokker

barna inn i stadig nye eventyr og i lek som har åpent utfall, sier hun.

Barna responderer med undersøkende bevegelser og stadige vekslinger mellom det som er prøvd og uprøvd.

Høyskolelektor Jostein R. Sanderud ved Høgskolen i Sogn og Fjordane som også har forsket på utelek, mener det er viktig for barn å leke fritt ute i naturen, fordi de kan gjøre seg grunnleggende erfaringer som vanskelig kan gjøres andre steder.

– Ved å klatre i trær og leke i bekken lærer barn stadig noe, som hvor høyt kan jeg klatre? forteller han.

Professor Kirsti Pedersen Gurholt ved Norges idrettshøgskole.
Foto: NIH

Høyskolelektor Jostein R. Sanderud.

Ønsker barnehageutvikling innenfra

Utdanningsforbundet forventer at den nye rammeplanen sørger for at barnehagen utvikles av fagfolk, ikke politikere. Den bør ha større fokus på de minste barna og den multikulturelle barnehage.

TEKST OG FOTO

LINE FREDHEIM STORVIK

Den må også oppleves som et nyttig redskap. Det sier nestleder Hege Valås i Utdanningsforbundet.

– Vi forventer at rammeplanen legger opp til en utvikling av barnehagen innenfra og at barnehagelærerne, både styrere og pedagogiske ledere, blir sett på som ansvarlige, faglige yrkesutøvere med rom for skjønn, sier Valås. Høringsutkastet kommer i midten av oktober.

KRITISK TIL MELDINGEN

Nestlederen sier Utdanningsforbundet forventer at rammeplanen skal gjenspeile verdiene slik sektoren kjenner dem, og slik de er nedfelt i loven.

– Vi forventer at en ny rammeplan speiler endringene i sektoren med flere små barn og et mer multikulturelt samfunn, understreker Valås. Hun tror det vil komme flere krav til barnehagen om språk og overgangen mellom barnehage og skole. Nestlederen håper de ikke har noe å frykte.

Valås sier de er spente på hvordan eiers ansvar og rolle, samt vurdering og dokumentasjon omtales i forslaget. Hun håper rammeplanen er tydelig på ansvaret som styrer og pedagogiske ledere har for å utvikle det pedagogiske innholdet, og at de får nødvendig spillerom.

VIKTIG HØRINGSRUNDE

Skoleutviklingen må foregå «innenfra» og ikke ved pålegg utenfra, mener ekspertutvalget bak en ny rapport om

lærerrollen – som er gjort på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet.

– Vi håper en ny rammeplan vil legge opp til at utvikling av barnehagen også må foregå innenfra, sier Valås.

Nestlederen sier innspillene fra høringsrunden blir utrolig viktig, fordi forslaget til rammeplan ikke skal tilbake til Stortinget. Høringsperioden er tre måneder.

– Jeg oppfordrer alle i hele profesjonen til å engasjere seg. Denne saken har virkelig fått barnehagelærerne i tale. Det lover godt for videre arbeid fram til vi har en ferdig rammeplan, påpeker Valås.

VIL LYTTETIL ANSATTE

– Den nye rammeplanen vil ta utgangspunkt i Stortingets diskusjon om barnehagemeldingen. Vi kommer blant annet til å styrke arbeidet med språk, bedre overgang fra barnehage til skole, bedre barnehagemiljø og antimobbearbeid, sier statssekretær Magnus Thue i Kunnskapsdepartementet. Det vil bli høringskonferanser i alle fylker og regioner i regi av fylkesmennene. Målgrupper er barnehageansatte, eiere, foreldre, læresteder i høyere utdanning og andre berørte.

– Vi ønsker en åpen og bred prosess. Vi får ikke en god rammeplan uten å lytte til de som kan faget. Derfor har vi invitert nær 100 personer fra ulike fagmiljøer til å delta på arbeidsseminarer og kommentere forslaget i flere runder før høringen, opplyser Thue.

INGENTING Å FRYKTE

– Vi håper og forventer at rammeplanen er tydelig, og sikrer barn like muligheter i

barnehagen, at den blir styrket på ledelse og at den fortsatt verdsetter den nordiske barnehagetradisjonen med leken som barns naturlige læringsmiljø, sier Trine Samuelsenberg, direktør med ansvar for kompetanseheving og kunnskap i PBL. Hun sier de tror planen vil ha et sterkt læringsperspektiv som er enda tydeligere på barnehagens oppdrag, men at barnehagene fortsatt vil ha full metodefrihet. PBL mener barnehagelærerne bør få en tydeligere rolle som faglige ledere, og at utdanningen må endres i tråd med det.

Nestleder Hege Valås i Utdanningsforbundet sier de vil ha en bred høring gjennom sine fylkeslag og lokallag når det nye forslaget til rammeplan for barnehagen kommer i midten av oktober. Foto: Stig Weston

Tips oss om ny forskning og nyheter på forresteg@udf.no

TEKST BJØRNHILD FJELD OG
LINE FREDHEIM STORVIK
FOTO FOTOLIA.COM

3 ÅR

gamle barn fra familier med lav inntekt har fra denne høsten rett til gratis barnehage 20 timer i uken. Tidligere har dette tilbudet om gratis kjernetid vært for fire- og femåringer. (regjeringen.no)

Kiling utløser ur-refleks

Det å bli kilt utløser gjerne ukontrollert latterkrampe og sprelling. Nå har danske forskere funnet ut at dette faktisk hadde en viktig funksjon i tidligere tider. Når vi blir kilt tror hjernen at vi blir angrepet av et giftig insekt som det er viktig å bli kvitt så fort som mulig, selv om det i virkeligheten bare er en venn som kiler oss. (*Forskning.no*)

HENRY SKAL LÆRE BARN FØRSTEHJELP

Røde Kors ønsker at flere barn skal lære førstehjelp, og har utviklet et læringsopplegg for barnehagebarn fra 3 til 6 år. Dette skal dukken Henry hjelpe til med. Med støtte fra Gjensidigestiftelsen har de laget 3500 sett som skal deles ut til barnehager over hele landet. Du får et Henry-sett hos ditt lokale Røde Kors distriktskontor.

KURS OM MAT

1. november er det klart for barnehagekonferanse om mat, måltid og fysisk aktivitet i Tromsø. Konferansen er i regi av Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet, UiT Norges Arktiske Universitet og Tromsø kommune. (www.mhfa.no)

«Er du glad i livet, så er du glad i barn»

PER FUGELLI, LEGE OG PROFESSOR I SOSIALMEDISIN

– Snakk om overgrep

Foto: Line Fredheim Storvik

Voksne må tørre å snakke med barn om overgrep, mener leder Ada Sofie Austgard og Erik S. Oksavik i Stine Sofies Stiftelse (bildet). De har utarbeidet en egen barnehagepakke for å gi både barn og voksne økt kunnskap om temaet. Ønsket er å gjøre barn kompetente til å si ifra om vanskelige ting gjennom kunnskap, lek, spill og samtaler med barnehageansatte. Pakken inneholder

verktøy som film og bøker du kan bruke for å snakke med barn om vanskelige opplevelser, som vold eller seksuelle overgrep. Den skal hjelpe voksne til å tørre å si fra og har juridiske oppslagsverk.

5-ÅRINGER

lærer lettere å lese hvis de får drive med organisert lek med ord og bokstaver i barnehagen, ifølge ny norsk forskning fra Høgskulen i Sogn og Fjordane. 105 femåringer i utvalgte barnehager fikk drive med oppdagende skriving i økter på 20 minutter, fire dager i uken i ti uker. Barna ble fulgt opp i førsteklasse, og det viste seg at de lærte raskere å lese enn jevnaldrende. (*Forskning.no*)

LAGDE EGEN BARNEHAGESANG

Ved Solstrand barnehage i Malvik utenfor Trondheim har de laget sin egen barnehagesang med musikkvideo! Sangen heter «Vi e gjengen fra Solstrand» og er skrevet av barnehagelærer Marthe Holberg Eggen i samarbeid med fagarbeider og musikkprodusent Idar Andreas Sørensen. Sangen ble spilt inn i profitt studio, og er en hit i nærmiljøet. (*Barnehage.no*)

50 MILLIONER TIL FORSKNING

Regjeringen gir 50 millioner kroner til å etablere et forskningsmiljø for barnehageforskning i Norge. Kunnskapsministeren sier målet er å styrke forskningsmiljøene til å opprette forskningsenheter, som selv kan ta initiativ til å drive forskning. Den nye forskningen skal ha fokus på barns læring og utvikling i alderen 0–6 år både individuelt og i grupper. Et annet fokus skal være kvalitetsutvikling, organisering og ledelse i barnehagen. (*utdanningsnytt.no*)

Driver barnehage i Zimbabwe

Den norske barnehagekjeden Espira har i samarbeid med SOS-barnebyer startet en barnehage for 140 barn i Zimbabwe. Ønsket er at barnehagedeltakelse vi gi barna muligheten til å klare seg gjennom utdanning, og at de vil bli ressurser for landet sitt som voksne. Espira har samlet inn penger i sine 85 barnehager for å drifte barnehagen, som koster 450.000 kroner året. Espira har sagt ja til å bidra i minst tre år. (*afrikaspirer.com*)

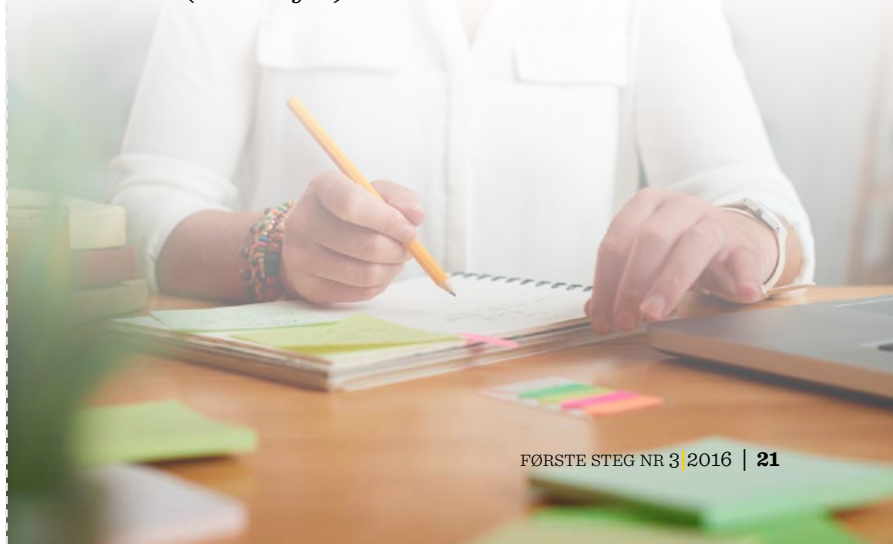
Barna spiser lunsj i Espira sin barnehage i Zimbabwe. Foto: Espira

«Barn, de skal man snakke til som alle andre folk.»

ANNE CATH VESTLY, FORFATTER

Usynlige arbeid

Fra utsiden kan se ut som om barnehagelærere og assistenter utføre de samme arbeidsoppgavene i barnehagen. Men ifølge forsker Liv Ingrid Aske Håberg utfører barnehagelærere mye *usynlig arbeid* som er svært viktig for å ha et godt pedagogisk tilbud. I boka *Kvardagslivets didaktikk i barnehagen* skriver hun at organisatorisk og dagsaktuell planlegging og vurdering er eksempler på usynlig arbeid. Disse oppgavene har ikke assistentene. (*Forskning.no*)

Carola Babette Kleeman har funnet ut at tospråklige barn veksler på språkene avhengig av hvilken rolle de har i leken.

Foto: Stig Brøndby, UIT Norges arktiske universitet

Fant overraskende språkmønstre

Tospråklige barn utvikler et eget språkmønster der de bytter på å bruke begge språk alt etter hva som er målet med det de skal si.

TEKST
STEINAR SUND
frilansjournalist
steinar@frilansjournalistssund.no

Språkforsker Carola Babette Kleemann ved Universitetet i Tromsø fikk en overraskelse da hun studerte tospråklige barns rollelek i en samisk barnehage i forbindelse med sitt doktorgradsprosjekt.

BYTTET SPRÅK

Målet var å finne ut hvordan tospråklige barn bruker språk for å organisere rolleleken. Forskeren hadde ventet at barna ville bruke enten norsk eller samisk som førstespråk og det andre språket til utfylling, der de manglet passende ord eller begreper. I stedet fant hun noe annet.

– Jeg fant at språkene ofte vekslet etter hvordan rollelekens ytringstyper vekslet, forteller hun til Første Steg.

I sin rollelek vekslet barna i språket mellom søring-dialekt, altadialekt og

nordsamisk alt etter hvilken rolle barna trådte inn i. Språkvekslingen ble en del av rolleleken. Ved hjelp av språkvekslingen kunne barna fortelle når de gikk inn i en rolle og når de gikk ut av den. Språkvekslingen ble styrt av leken, og rollevekslingen markerte grensen mellom lekespråk og dagligspråk. Det er allment anerkjent at rollelek er sentral for språk og språkutvikling.

– Min avhandling bekrefter at rolleleken er språkutviklende på flere nivåer, fastslår språkforskeren.

ORDTRENING

Professor emerita i spesialpedagogikk, Liv Vedeler, understreker at rollelek er

Professor emerita i spesialpedagogikk
Liv Vedeler.

Foto: Privat

viktig både for barnas muntlige ferdigheter og for skriftspråkutviklingen. Hvis barn leker rollelek og later som noe, så må de bruke språket og forklare.

Dermed gir rolleleken barnet trening i å bruke ord til

å forklare hva de holder på med, slik at alle skal skjønne hva det dreier seg om.

– Dette innebærer både generelle språkferdigheter og et litterært språk, fastslår Vedeler.

VOKSENSTYRT OG SPONTANT

Førsteamanuensis Gunnhild Alstad ved Høgskolen i Hedmark har også forsket på tospråklige barn. Hun mener det er viktig å gi barna mange muligheter til å delta aktivt i rollelek, spesielt de flerspråklige barna og barn som lærer norsk som annetspråk. Barna trenger språklige erfaringer utover det enkle «her-og-nå-språket».

Derfor mener Alstad det er viktig at barnehagepersonalet ser betydningen av å skape varierte språkmiljøer både gjennom planlagte, voksenstyrte og avgrensede aktiviteter og ved mer improviserte og spontane aktiviteter.

Språkforsker
Gunnhild Alstad.
Foto: HiH

Gi barna god selvfølelse

God selvfølelse og mental styrke gir glade og trygge barn.

Alle barn trenger ros og bekreftelse på at de får til ting. Det er med på å gi dem selvtillit og tro på at de kan mestre. Som foreldre er det lett å si at barnet er *flink* til alt mulig; *Flink* til å huske og *flink* til å sykle. Det som skjer når vi gir tilbakemelding på prestasjon er at vi bygger selvtilliten til barnet. Selvtillit handler om hva vi presterer. Det er forskjell på selvtillit og selvfølelse.

HVA ER SELVFØLELSE?

I boken SMART for livet definerer jeg *selvfølelse* som vår verdi som mennesker, mens *selvtillit* handler om prestasjoner, noe vi gjør. Hvor ofte bekrefter du barna på prestasjoner og hvor ofte sier du «du er et flott og verdifullt barn?»

Selvfølelsen er vår, vi kjenner på den hver dag. Hvis selvfølelsen er lav har vi en tendens til å snakke oss selv ned og føle oss mindre verdt enn

andre. Barn trenger en god selvfølelse for å bli trygge, glade og sterke.

Når barnet har god selvfølelse så føler det seg verdifullt og er trygg på hvem de er. Barna vil ha lettere for å skape gode relasjoner til andre. De tenker mer positivt, de har en indre stemme som bakker dem opp, de er gladere, får lettere venner og er snillere med andre barn.

Barn som har lav selvfølelse føler seg ikke bra nok, føler seg mindre verdt og kan for eksemplet lett mobbe andre, fordi det får dem til å føle seg bedre.

Det å se barn for den de er og bekrefte dem på deres gode egenskaper vil bygge selvfølelsen deres, og er et viktig grep mot mobbing.

RESPEKT = Å SE PÅ NY

Når vi tenker får vi følelser, og så handler vi på bakgrunn av følelsene. Det vi fokuserer på får vi mer av. Ofte har vi noen mentale merkelapper på ulike personer. Respekt betyr «å se på ny». Når vi setter merkelapper på barn har vi i virkeligheten ikke respekt for dem. Vi ser dem ut fra merkelappen og ikke ut fra den de egentlig er. Det fokuset gjør at vi behandler dem på en spesiell måte. Har du tenkt over hva det er du går glipp av når du har

slike merkelapper på andre? Hvordan hadde det vært om du byttet om på merkelappene? Ville du da forholdt deg annerledes til de ulike personene? Sannsynligvis. Så hva med «å se på ny» hver dag, hvert øyeblikk?

RØDE OG GRØNNE TANKER

Vi kan snakke om tanker og hvordan våre tanker skaper vår livsopplevelse med ganske små barn. De forstår forskjellen på grønne (positive oppbyggende) tanker og røde (negative tanker). Når vi tenker oss selv ned eller tenker tanker som skremmer oss, kritiserer oss selv eller andre så er det med røde tanker. De tankene gir oss ikke det vi ønsker. Når vi ser på det som trafikklys, så betyr de røde tankene stopp. Vi stopper opp og venter til det blir grønt lys. Tanker kommer strømmende hele tiden, som skyer på himmelen. Noen er tordenskyer (røde) og andre er lyse lette tanker (grønne). Det er opp til oss selv hvilke av disse vi velger å fokusere på. Det er det mange barn og voksne som ikke er klar over. Det gjør en stor forskjell å bli bevisst på det, og forstå hvordan vi kan håndtere tanker og følelser. En god selvfølelse vil si å ha en god indre dialog og en mental styrke til å velge grønne tanker fremfor røde tanker.

MAY-BENTE HØILAND LODE

lektor i pedagogikk, forfatter og coach. Grunnlegger av SMART akademiet og kurser fagpersoner, foreldre, barn og ungdom til mental styrke.
maybente@maybente.no

I hvert nummer inviterer vi fagfolk som jobber opp mot barnehager til å skrive om et tema de brenner for.

8 veier til et godt samspill

Relasjoner smitter mer enn influensa, mener psykolog Anne Linder. Derfor er et godt samspill i barnehagen viktig.

TEKST OG FOTO

LINE FREDHEIM STORVIK

– Relasjoner mellom den proffe og barnet blir kopiert av de andre barna i barnehagen. Relasjoner smitter mer enn influensa, sier Anne Linder. Hun er psykolog og senterchef for Dansk senter for ICDP, International Child Development Program og holdt foredrag på den store barnehagekonferansen *Nordiske impulser* i Oslo.

POSITIVE PROFESJONELLE

Danske barn sier at foreldre og beste-foreldre er viktigst for å ha et godt liv, viser undersøkelser. De sier også det er viktig å ha minst en venn og en positiv profesjonell for å ha det bra.

– Vi må ikke glemme at barn har livsglede. Derfor er det viktig at profesjonelle voksne, som barnehagelærere, både har et individperspektiv og et systemperspektiv, altså har fokus både på gruppen og på det

ICDP

- International Child Development Program
- Et enkelt, helsefremmende og forebyggende program med mål å styrke omsorgen og oppveksten for barn og unge.
- Det retter seg mot omsorgsgivere.
- Programmet ble utviklet av professor Karsten Hundeide og professor Henning Rye ved Universitetet i Oslo.
- ICDP-programmet er anerkjent og benyttet av blant annet UNICEF og WHO.

Kilder: www.icdp.no og danskcenterfor-icdp.dk

Å smile til barnet er en av åtte veier til godt samspill. – Barn som faller utenfor sier at de voksne aldri smiler til dem, sier psykolog Anne Linder.

enkelte barnet, sier Linder. Nyere forskning viser at barnets samspill med sine nærmeste omsorgsgivere er avgjørende for barnets helhetlige utvikling. ICDP mener den beste måten å hjelpe et barn på er å hjelpe, støtte og bevisstgjøre barnets omsorgspersoner og nettverk.

SMIL TIL BARNET

– Profesjonell relasjonskompetanse handler om å håndtere motsetninger og kjenne styrken i relasjoner. Jo sterkere en relasjon er, jo mer tåler den, sier Linder. Hun mener det er viktig å ha fokus på det vi vil ha mer av, fordi det skaper energi og handlekraft. ICDP har utviklet åtte hjelpemidler til å få et godt samspill. Halvparten av alle danske barnehager og skoler bruker ICDP. Et av dem er å vise at du er glad i barnet ved å smile.

– Barn som faller utenfor sier at de voksne aldri smiler til dem, sier Linder.

SE BARNETS INITIATIV

Det er viktig å se barnets initiativ. Barn tar mange initiativ i håp om at du ser et

av dem. Speil barnet om du ser barnet er lei seg, eller glad. Inviter også barnet til samspill: Lytt og svar, da trenger ikke barn som utfordrer samlingsstunden å forlate den.

– Ikke ros barna bare for det de *gjør*, men anerkjenn *innsatsen*, sier Linder. Psykologen mener det er viktig å fange barnets oppmerksomhet, vise følelser, engasjement og skape fellesskap.

– Ta på deg ledertrøya og si at det er du som bestemmer, men ta barnet i hånda og guide det trinn for trinn. Da skaper du gode rammer, sier Linder.

TYGG TILKNYTNING

– Å skape en trygg tilknytning handler om å se barnet innenfra, sier psykologspesialist Ida Brandtzæg, som var på samme konferanse. Hva er det barnet forsøker å fortelle meg? Hvordan kan jeg gjøre det tydelig for barnet at jeg er der for å hjelpe?

– Man kan bli ordentlig glad i barn man jobber for. Det merker barna. Er du glad for å se et barn, kjenner det seg viktig og gir tillit til deg, sier Brandtzæg.

Det gode samspill

Kilder: Karsten Hundeide, International Child Development Program (ICDP), Oslo og Anne Linder, Dansk Center for ICDP

DEN FØLELSESMESSIGE DIALOGEN:

- 1 Vis at du er glad i barnet.
- 2 Se barnets initiativ-juster deg.
- 3 Inviter barnet til samspill, lytt og svar.
- 4 Vis anerkjennelse overfor det som barnet klarer å gjøre.

DEN MENINGSSKAPENDE LÆRENDE DIALOGEN:

- 5 Fang barnets oppmerksomhet – skap en felles opplevelse.
- 6 Fasthold barnets oppmerksomhet – vis følelse og engasjement.
- 7 Fold ut barnets opplevelse – utdyp og forklar.

DEN GUIDENDE VEILENDE DIALOGEN:

- 8 Skap rammene. Ta barnet i hånden og guide det trinn for trinn.

Stillingsportalen for utdanningssektoren

Barnehage

Grunnskole

Videregående skole

Høgskole/ Universitet

Kontakt oss for din neste stillingsannonse:

post@laererjobb.no / 24 14 23 30

Lærerjobb.no er stillingsportalen for utdanningssektoren. Stillingene som utlyses dekker ledige jobber i utdanningsløpet fra barnehage til høyskole/universitet. **Lærerjobb.no** leveres og driftes av medlemsbladet Utdanning / Utdanningsnytt.no som utgis av Utdanningsforbundet.

Se ledige stillinger her: **Lærerjobb.no**

Gi rom for lek

Det er viktig å tenke pedagogikk også når du bruker barnehagens fysiske rom. Barn både bruker og begrenses av barnehagens rom, viser ny forskning.

TEKST
STEINAR SUND
steinarsnd@gmail.com

Dette er noe av det som kommer fram i førstelektor Solveig Irene Nordtømmes doktoravhandling. Hun har studert barns lek og hvordan barna bruker barnehagens ulike rom. Studien bygger på feltarbeid i to barnehager med barn i alderen to til fem år.

Studien hennes viser hvor viktig det er med en pedagogisk tenkning som inkluderer en forståelse av at barnehagens rom sanses og fortolkes av barna.

– Når barn kan bruke både gulv, bord og opphøyde platåer, vinduskarmer og lave hyller, gir det gode muligheter til variert deltakelse i lek, og det åpner for flere soner for lek og meningsskaping, fastslår Nordtømme.

TRE TYPER ROM

Nordtømme har i sin studie innført tre rom-metaforer; hovedrommet,

Professor emerita
Gunvor Løkken ved
Høgskolen i Sørøst-
Norge. Foto: Privat

mellomrommet og bakrommet.

– Hovedrommet er et konkret rom som er innredet av barnehagelærere, der de bevisst eller ubevisst har lagt vekt på noen sider ved pedagogisk virksomhet, mens mellomrommet er

Førstelektor Solveig Irene Nordtømme ved Høgskolen i Sørøst-Norge har med sin studie vist at det er viktig at pedagogisk tenkning også omfatter barnehagens fysiske utforming. Foto: Nils A. Kalve / HSN

et rom som barna skaper selv, forklarer hun.

Det er viktig at hovedrommet tilrettelegges slik at alle kan gjøre noe meningsfylt der. Mange hovedrom er fylt med bord og stoler med gode muligheter til pedagogiske aktiviteter for de eldste barna, mens de yngste ofte får litt liten plass og lite tilrettelagte materialer.

Bakrommet kaller hun det rommet barna oppsøker når de vil leke for seg selv og være i fred for innsyn. Dette kan være under trappa, eller i et mer tilbaketrukket rom. Dette er ifølge forskeren et pedagogisk paradoks, som handler om frihet versus kontroll.

– Å la barna bruke bakrommet krever oppmerksomme barnehageansatte som hele tiden er i dialog med barna og kjenner barna. Med fullstendig overvåking fratar man barn en frihet som er helt nødvendig for å føle seg som et fritt menneske, påpeker hun.

VIKTIG OBSERVASJON AV LEK

Professor emerita ved Høgskolen i Sørøst-Norge, Gunvor Løkken, var en av Nordtømmes veiledere under arbeidet

og mener studien viser at observasjon har betydning for å gi rom for barns lek i barnehagen.

– Jeg tør si at måten Solveig går inn i observasjonens mange faser og nivåer på gjør denne forskningsteksten til noe så sjeldent som medrivende lesning. Her skulle det være mulig for forskere så vel som barnehagelærere å la seg inspirere, fastslår hun.

Professor Vebjørng Tingstad fra Norsk senter for barneforskning ved NTNU mener noe av det viktigste med dette arbeidet er argumentasjonen for å bruke all den kunnskap og innsikt vi har om små barn, og hvordan de lever livene sine i de rommene barnehagelærere tilrettelegger for dem.

– I dette ligger også bekymringen Nordtømme viser når det gjelder lekens vilkår i en tid med økende «skolske» krav, påpeker Tingstad.

Professor Vebjørng
Tingstad fra Norsk
senter for
barneforskning ved
NTNU. Foto: Privat

Å være til stede

**Altfor ofte tar vi oss tid til å snakke sammen, mens barn sitter ved siden av og hylar – kanskje ordløst – om oppmerksomhet uten å få det.
Er vi til stede i barnehagen?**

I sandkassen sitter Wilhelm, 4 år. Wilhelm har bygget et stort sandslott, og selv om det kan se enkelt ut for noen, er det et mesterverk i hans øyne. Dette sandslottet skal nå som vinteren nærmer seg huse insekter. For i et prosjekt de jobber med på avdelingen har Wilhelm lært at noen insekter sover fra høsten og helt til sommeren. Wilhelm roper på nærmeste voksne: «kom å se hva jeg har lagd!». Anita, som jobber på avdelingen til Wilhelm roper halvbegeistret tilbake: «oi, det var fint!», før hun snur seg tilbake mot en kollega og forteller videre om den nye bilen hun har kjøpt.

I løpet av min korte tid på barnehagefeltet er det én ting jeg har lagt

spesielt merke til. «Tilstedeværelse». Det er en stor andel barnehageansatte som snakker om tilstedeværelse som alfa omega, men kun en mindre andel som tilsynelatende har en utvidet forståelse for hva tilstedeværelse egentlig betyr. Det å evne å være helt og fullt til stede, er noe av det aller viktigste vi gjør i barnehagen. Men hva betyr det egentlig?

LA SEG RIVE MED I LEKEN

Å virkelig VÆRE til stede; for meg betyr det å kunne la seg rive med i leken, og det å alltid ta hvert enkelt barn på alvor. Denne livsviktige leken vi alltid snakker om, men ikke alltid forstår. For å være til stede må vi også forstå leken, og de forskjellige rollene den innehar. Hvorfor må et barn sitte på bakken, mens de andre kjører båt? Hvilken rolle har dette barnet?

I leken skapes det meste, og ved å være der fra starten av kan du være med å skape en lek som utvikler seg over flere år. En lek som starter med en tegnerabling, noe du legger merke til fordi du er til stede. Du ser hvordan barna utvikler kunnskaper, holdninger og verdier i leken, i samspill med andre. Du ser og bidrar til en lek som rett og slett er bælgøy! Alt dette ser du, fordi du er til stede.

HELGEPRAT I LUNSJEN

Så; er vi til stede? Er vi tilgjengelige for barna hele den tiden de trenger det så sår? Arbeidsdagen er lang folkens! Samtalen om forrige helg *kan* kanskje vente til pauserommet. Jeg prøver ikke å si at vi ikke skal snakke sammen, men i løpet den tiden vi er med barna, så må vi være der for dem. Altfor ofte tar vi oss tid til å snakke sammen, mens barn sitter ved siden av og hylar – kanskje ordløst – om oppmerksomhet uten å få det. Senere, når barnet prøver andre taktikker for å få oppmerksomhet, ja da kommer oppmerksomheten i overflod. Her kunne vi fortsatt historien om Wilhelm, for etter Anitas halvhjertede respons mistet han fort interessen for sandslottet, og valgte å dytte Sakina så hun falt og slo seg. Da kom oppmerksomheten. Negativ ja, men på en måte positiv. Vi var til stede.

En ting er hva barnet lærer av dette, men hva lærer vi, som voksne og ansatte? Forhåpentligvis noe om betydningen av å være til stede, ikke bare fysisk, men også mentalt. Vi må kunne se barnas initiativ og interesser, og jobbe videre ut ifra dette. Vi må kunne støtte barna i leken, for det er der, i samspillet barna imellom og med voksne, at det virkelige viktige og store skjer.

SONDRE FJELDSETH

3. års barnehagelærerstudent ved Høgskolen i Sørøst-Norge, Campus Drammen.
Sondre.fjeldseth@student.hbv.no

I hvert nummer inviterer vi en student til å skrive om et tema studenten brenner for.

På avslutningene i barnehagen stod jeg gjerne alene og sang, eller spilte teater. De voksne så at jeg likte det, og jeg følte meg aldri utrygg, minnes komiker Sigrid Bonde Tusvik.

Gylne tider

Sigrid Bonde Tusvik var så redd som barn at hun fikk fritak fra å leke *Haien kommer* i barnehagen. Likevel beskriver hun barnehagetida som den aller beste i sitt liv.

TEKST OG FOTO
BENTE BOLSTAD
frilansjournalist
bente.bolstad@gmail.com

Sigrid er komikeren som lager moro ut av det meste. Mannen sin traff hun gjennom programmet *Sigrid søker kjæreste*. Den første fødselen ble grundig dokumentert i programmene *Sigrid blir mamma*. I år har hun laget moro ut av hvordan hun revnet under fødselen til barn nummer to i podkasten Tusvik & Tønne.

Fra Sigrid var tre år gikk hun på avdeling Kvisten i Åssida barnehage i Oslo. Aller best husker hun Tine, Olga og Hilde, som var trygge og kloke voksne. Hun knyttet seg sterkt til dem.

– Jeg husker mange detaljer. En gang jeg hadde gjort noe galt, fikk jeg kjeft av Tine. Da kjente jeg min første

Sigrid Bonde Tusvik på gamle tomter, blant lekeapparater, stikkende nypebusker og gode minner. Her diskuterer hun strømpebukser før og nå med navnesøster Sigrid på seks år, som går på samme avdeling som Sigrid gjorde i Åssida barnehage på Nordstrand i Oslo.

skamfølelse. Jeg ville ikke at hun skulle bli skuffet over meg. Dette minnet sitter fortsatt sterkt i.

SANG ALENE I BARNEHAGEN

– Jeg var veldig utadvendt og lekte helst i gruppe. Men på avslutningene stod jeg gjerne alene og sang, eller spilte teater. De voksne så at jeg likte det, og jeg følte meg aldri utrygg.

– *Tror du at Tine, Olga og Hilde vil si, «hva var det jeg sa, hun blir nok komiker»?*

– Jeg føler at jeg er akkurat den samme jenta som den gang, og de ville vel gjetta at jeg kom til å bli en utadvendt person. Kanskje de ville trodd at jeg skulle bli politiker eller journalist, eller noe sånt? Men selv om jeg er tøff profesjonelt, kan jeg fortsatt være sjenert, særlig når det gjelder egne følelser.

ET ENGSTELIG BARN

Sigrid holder fast ved at hun var et engstelig barn. Men det begrenset seg til få områder:

– Jeg tisset på meg hver gang vi kom til Skullerud skiskole, med vilje, for jeg syntes skidag var skumle greier. Kusina mi var litt yngre enn meg. Hun var tøff. Da hun ble gammel nok til å delta på skiskolen, var det ikke farlig lenger og jeg ble med.

Haien kommer var alt for skummelt. Sigrid fikk ikke sove om natta. Men hun ble respektert og slapp å delta i ting som gjorde henne redd.

– Det var mye moro: Vi perlet, feiret Lucia og karneval, sang masse og koste oss på puterommet. Jeg fikk være meg selv, og det er årsaken til at jeg lenge har sagt at barnehagen var den beste tida i livet mitt. Det var et godt miljø hvor mange trivdes. Og bursdagskronene! De var så flotte at jeg tok vare på dem til jeg var 25.

MÅ TÅLE Å RØDMER

Som komiker er Sigrid blant de aller frekkeste. Hun sier likevel at hun håper folk kan elske henne for det.

– Jeg vil jo ikke såre noen. Jeg vil at folk skal forstå at det jeg sier kommer med et glimt i øyet. Men jeg må tåle å rødme. Heldigvis er det lov å si at det bare var tull.

– *Hvor går grensen for deg?*

– Jeg har ikke noen grense. Og noen ganger går jeg for langt. Men det er ikke bra å tenke på hvor grensa skal gå. Da blir det ikke morsomt. Mamma, pappa og søsteren min synes jeg går for hardt ut noen ganger. Men jeg forsvarer meg med at komikere snart er de eneste offentlige personene som ikke har PR-rådgivere. Og det trengs virkelig noen som ikke er politisk korrekte, sier Sigrid.

SUGET ETTER APPLAUS

Podkasten Tusvik & Tønne som hun lager sammen med Lisa Tønne har nå 600 000 nedlastinger i måneden.

Sigrid vil gjerne engasjere, sjokkere og provosere. Noen ganger kjenner hun at hun gjør ting som er for drøyt, at hun er litt slem.

Timing er alt. Hun prøver og feiler, blir litt bedre, men slutter aldri å bomme.

– Timing er en kunst. Den gøyeste humoren er når jeg ikke helt vet selv hva som kommer. Lisa Tønne og jeg bryter grenser hele tida. Vi sier det alle tenker, men ingen tør å si. Vi er litt stolte over at vi ikke bare når vår egen generasjon, fanskaren rommer også mange 20-åringer. Vi jager jo etter applaus og latter. De komikerne som sier noe annet, ljuger.

ENGASJERT KOMMENTATOR

Sigrid har sin egen spalte i Dagsavisen, og blir lyttet til. Før 8. mars 2014 varslet regjeringen innstramminger i abortloven. Sigrid tente på alle plugger og sammen med mange andre kvinner sørget hun for et kraftig tilsvær til regjeringen. 10 000 gikk i 8. mars-tog, et av de største noensinne i Norge. Regjeringen endte med å trekke hele forslaget.

– Som kommentator når jeg målgrupper som jeg ikke når på standupscenen. Mange liker ikke standup-Sigrid, men de liker kommentarene mine.

– *Datteren din går i barnehage. Får hun et like godt tilbud som du fikk?*

– Jenny har en fantastisk barnehage, med enda bedre opplegg enn det jeg fikk. I hennes barnehage har de til og med en likestillingsansvarlig. Jeg skulle ønske barna mine kunne gå i barnehagen til de er sju år, slik jeg fikk, sier Sigrid Bonde Tusvik.

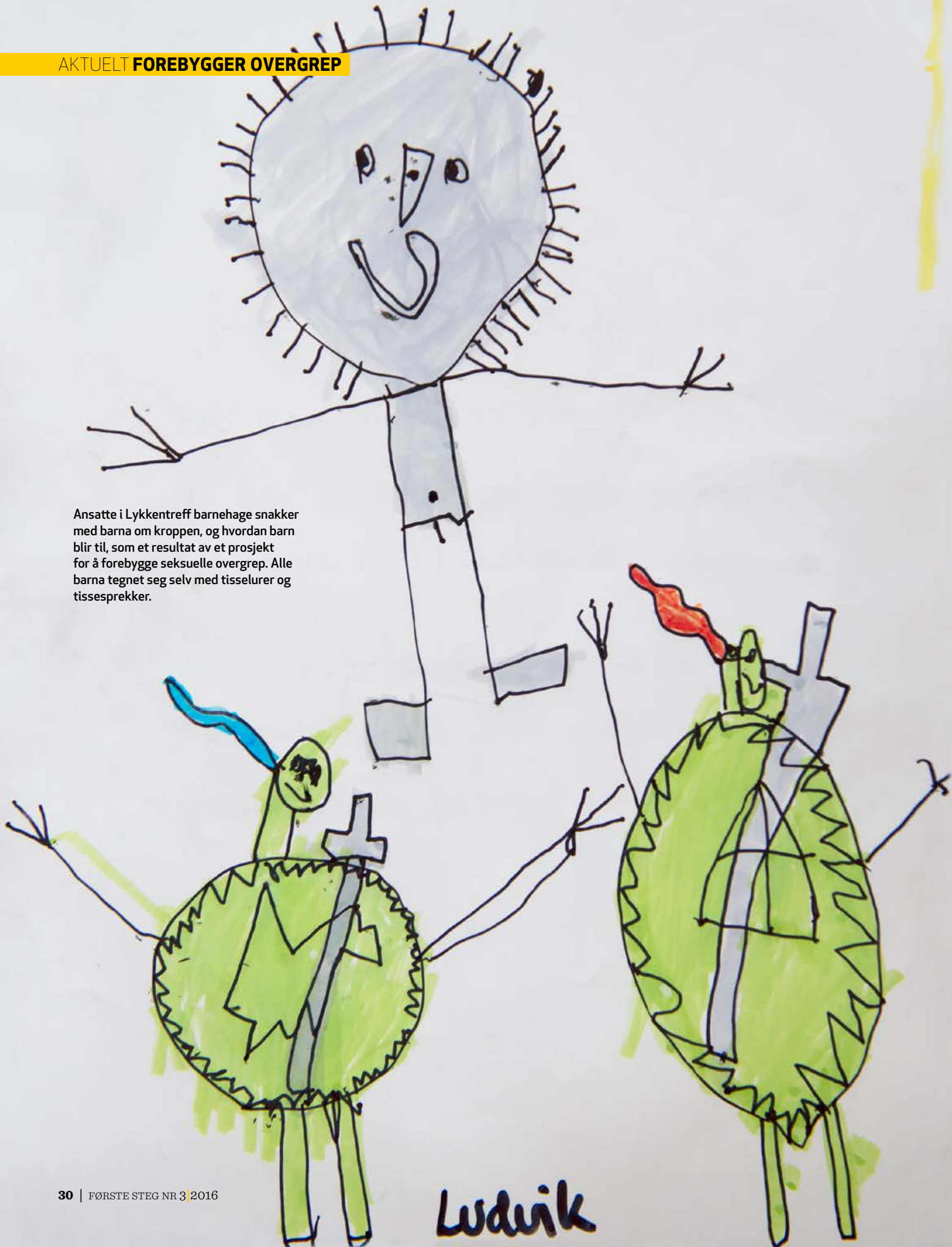

Sommerfuglene i taket i Åssida barnehage bringer fram gode minner. Bursdagskronene fra barnehagen var så flotte at jeg tok vare på dem til jeg var 25, sier Sigrid Bonde Tusvik.

SIGRID BONDE TUSVIK

- Komiker og forfatter
- 36 år
- Gift, to barn
- Gikk i Åssida barnehage på Nordstrand i Oslo fra 1983 til 1987
- Standupkomiker fra 2003
- **Aktuell** med podkasten Tusvik & Tønne (tusvikogtonne.no)
- **Kjent fra** Torsdagskveld fra Nydalen, fikk komipriser for Mot i brøsta

Ansatte i Lykkentreff barnehage snakker med barna om kroppen, og hvordan barn blir til, som et resultat av et prosjekt for å forebygge seksuelle overgrep. Alle barna tegnet seg selv med tisselurer og tissesprekker.

Signe-Marie studerer Ludvik Andreas sin tegning av familien. De skal snart bli en til, og i magen til mamma er en baby.

Snakker med barna om sex

I Lykkentreff barnehage lærer barna litt mer om kropp og seksualitet enn barn flest. Prosjektet «Æ E MÆ» ble til som et ledd i forebyggingen av seksuelle overgrep mot barn og unge.

TEKST
GRO ROGNMO
grorog@gmail.com
FOTO
INGUNA A. MÆHLUM
fotodama@gmail.com

– Vi ble spurt om å være pilotbarnehage for prosjektet, og da sa jeg ja ganske kjapt. Vi har et ganske tøft personale her hos oss, og er flinke til å være utviklingsrettet, så dette tenkte jeg vi ville klare, sier barnehagestyrer Sigrud Larsen i Lykkentreff barnehage i Sortland.

Spiren til det som skulle bli det unike prosjektet «Æ E MÆ» ble sådd i 2011 etter en typisk nordnorsk vill idé, heter det i prosjektrapporten. Sortland kom-

mune hadde opplevd flere krevende saker som hadde sitt utspring i overgrepssproblematikk, og ønsket å forsterke det forebyggende arbeidet mot seksuelle overgrep i kommunen. Satsingsområdet omfatter ikke bare barn og unge, men også skole- og barnehageansatte, helsevesen og befolkningen i kommunen.

KURS MED SEXOLOG

– Etter at vi sa ja brukte vi ett år på å finne ut av hvilke muligheter – og begrensninger – som lå i dette prosjektet, sier Sigrud Larsen.

Opplegget er blitt til i tett samarbeid mellom pedagoger og psykologer, og førskolelærer og sexolog Margrete Wiede Aasland har vært fødselshjel-

per og veileder underveis. Hun har jobbet sammen med de ansatte i Lykkentreff for å utvikle en egen metodikk for 3–5-åringene, og har vært med på å kurse de ansatte. Hun holdt også et åpent kurs for alle innbyggerne i Sortland om temaet.

– Nå kjøres det samme opplegget i alle barnehagene i Sortland. Alle skolene er også involvert, og det er laget et eget opplegg for russerne, sier Larsen stolt.

KOMMER MED STORKEN?

Men hva er egentlig «Æ E MÆ»? Sigrud Larsen vil ikke kalle det seksualundervisning – selv om barna riktignok lærer om hvordan barn blir til. Da NRK TV var på besøk og fokuserte på akkurat dette, ►

Styrer Sigrid Larsen hjelper Sabrin med å finne fram fargestifter og ark til en tegnestund.

Barnehagepersonalet ønsker seg flere barnebøker som handler om forholdet til egen kropp og egne følelser.

Mamma med meg i magen, tegnet av Mathilde.

Pedagogisk leder Vibeke W. Lykseth og Signe-Marie ser på tegningen til Ludvik Andreas. Barnehagen har egen kunstutstilling med tegningene.

ble det en del oppstyr. Enkelte mente opplegget krenket barnas bluferdighet.

– Det vi jobber med er kjente barnehagetema, men satt i en litt annen sammenheng. Det handler om kropp, berøring, følelser, hemmeligheter – og hvordan vi blir til, forklarer Larsen.

Det viste seg nemlig at flere barn fortsett trodde småsøsken kom med storken.

– Eller, som en av jentene sa da hun fortalte at hun skulle bli storesøster: «Vi har bestilt på nettet», sier Larsen og ler.

MÅL FOR «Æ E MÆ»

- Utvikle barnas begreper og forhold til egne følelser.
- Skape holdninger til hva som er akseptable og uakseptable hemmeligheter og berøringer.
- Gi barna handlingsstrategier for hva de bør gjøre om de, eller noen de kjenner havner i vanskelige situasjoner.
- Gi kunnskap.

LÆRER OM EGNE GRENSER

Målet er ganske enkelt at barna skal lære mer om egen kropp, egne grenser og hva som er greit og ikke. At enkelte ting tilhører voksenlivet, og at det er viktig å si fra hvis man opplever noe som ugreit.

– Hvis vi kan levere fra oss barn som har et godt forhold til kroppen sin, og kunnskap til å vite mer om hva som er et overgrep, så tenker jeg det er bra. Kan vi avdekke bare *ett* overgrep gjennom dette, så er det verdt det, sier Larsen.

Det har ikke skjedd i Lykkentreff barnehage, men det har skjedd i andre barnehager i kommunen at barn har fortalt om overgrep etter å ha lært mer om hva som er rett og galt.

TEGNET SEG SELV

Pedagogisk leder Vibeke W. Lykseth var den som fikk den største utfordringen med å introdusere og undervise barna.

– Vi gruet oss jo litt, og mange av de voksne syntes det var vanskelig. Vi

måtte bearbeide våre egne holdninger, sier Lykseth.

Det viste seg å være verre for de voksne enn for barna. De tok hele opplegget med stor fatning.

– Vi begynte med kroppen, og hvordan den ser ut. Da fikk alle barna tegne seg selv, sier hun, og viser fram tegninger som barna har laget – store og små, jenter og gutter, med tisselurer og tissesprekker. Men tanker og følelser har vært minst like viktig som kropp og seksualitet.

HEMMEIGHETER

– Vi har jobbet mye med følelser – og hemmeligheter. Hva er gode hemmeligheter, og hva er vonde hemmeligheter? En vond hemmelighet kan for eksempel være at noen har gjort noe med deg, og du har fått beskjed om ikke å si noe om det. En god hemmelighet er noe folk blir glade for. Vi har også snakket mye om voksne og hva en voksen skal være, sier Lykseth.

Styrer Sigrid Larsen (t.v.) og pedagogisk leder Vibeke W. Lykseth i Lykkentreff barnehage er stolte av det nye opplegget som skal forebygge seksuelle overgrep. – Foreldrene har vært utelukkende positive, og har støttet oss i arbeidet, forteller de.

Ungene startet med å snakke om hvem som er trygge voksne, og har også snakket om at det finnes voksne som ikke er trygge.

– Vi har snakket om hva de skal gjøre hvis de møter noen voksne som spør om de vil være med dem – eller de spør om å ta dem på tissen. Da har vi terpet på at man må si nei. Det handler om å være bevisst på hva man liker og ikke, og hva som er greit og ikke greit, sier Lykseth.

– Samtidig skal vi ikke skape angst hos barna. Derfor snakker vi ikke direkte om seksuelle overgrep, sier barnehagestyrer Sigrid Larsen.

Å FINNE RETTE ORD

En utfordring for de voksne har vært å velge hvilke ord de skal bruke, både på kroppsdeler og situasjoner.

– Det har vist seg at en del av utfordringen når barn blir utsatt for seksuelle overgrep er at de ikke har ord for å forklare. Derfor er en viktig del av arbeidet å gi ungene et språk, sier Larsen.

«Tissen» er et ord som blir ofte brukt, men også begreper som penis, skjede og vagina. Trond Viggo Torgersens klassiker «Kroppen min» fra 80-tallet brukes fortsatt flittig.

– Vi snakker om befruktning på den gode, gammeldagse måten, der sædcellene har svømmekonkurranse, sier Larsen.

Når vi senere spør barna om hva som skjer når man lager barn er det dette de er mest opptatt av: svømmekonkurransen. For ungene er det ingen big deal hvem som putter tissen inn i hvem, forteller de voksne.

– Jeg tror ikke jeg har brukt verken ordene sex eller samleie. Jeg sier heller begrepet å ligge sammen, sier Lykseth.

Hun var den som kom opp med begrepet «gladtiss» for å beskrive hvordan en penis blir stiv før man kan lage barn. Så har de snakket om at dette er noe som tilhører voksenlivet, og som ikke barna skal oppleve.

– Dette er ingen sensasjon for ungene.

TEMA I BARNEHAGEN

- **Kroppen:** hvordan kroppen ser ut utvendig og innvendig.
- **Følelser:** hvordan det er å være glad, sint, lei seg eller sjalu.
- **Grenser for egen kropp:** Gode og vonde berøringer og gode og vonde hemmeligheter.
- Hvem man kan si fra til hvis man opplever noe ugreit.
- De eldste barna lærer om hvordan de blir til (forplantning). I dette arbeidet bruker de bøker, tegninger, plastelina og samtaler.

Jeg tror det hadde vært større fare hvis de lærte disse tingene ute på gata, som om det var noe hemmelig og sensasjonelt, sier barnehagestyreren.

– Det blir egentlig som å lære seg alt annet, sier Lykseth.

«Leken bør være en formålsløs aktivitet. Barn leker fordi de vil leke, ikke lære noe.»

Pedagogrampen

Kjetil Steinsholt er lekens forkjemper og elsker å provosere med sine pedagogiske rampestreker. Mest av alt angrer pedagogikkprofessoren på diagnosene han har gitt barn.

TEKST
LINE FREDHEIM STORVIK
linsto@udf.no
FOTO
CHARLOTTE E. WIIG
mail@charlottewiig.com

Med stortingsmeldingen om barnehager under armen setter han seg ned ved bordet. Tar av seg den svarte jakka han har over den grå og blåstripete genseren. Heller i et glass vann. Må bare få si det første han har på tunga:

– Barn har krav på oppvekstvilkår som setter dem i stand til å utfolde sine muligheter og delta i eget liv med sin egen «stemme». Barn skal høres. Dette krever at vi lytter til barna.

Han sender et A4-ark over bordet med hans tanker om barns rettigheter. Som å forsikre meg om hvor viktig det er å få det med.

BARNES RETTIGHETER

– Barnekonvensjonen er ikke opptatt av at barn skal lære å ha en mening, lære å lytte til andre, lære å vente på tur, lære å respektere andre og være lojale for beslutninger som ikke går deres vei. Dette er *pedagogiske* prosjekter. Barn skal *ikke* trenes eller læres opp til noe som kommer. Barns deltakelse er fra en rettighetsvinkel *ikke* læring men innflytelse, medbestemmelse og selvbestemmelse her og nå, sier Kjetil Steinsholt engasjert, men dempet. Han er omtalt som en som driver med pedagogiske rampestreker. Og sier selv han liker å pirke borti etablerte sannheter i pedagogikk- og barnehagefeltet. Han har sterke meninger om den nye barnehagemeldingen, men holder seg helst unna media. Han er tømmerhuggeren fra Ås som ved en tilfeldighet endte opp

som professor i pedagogikk ved NTNU. På 25 år har han skrevet utallige tekster og over 25 bøker. Den siste, *Motstrøms*, kom i år.

BARNEHAGEN BLIR DIAGNOSEFELT

Den nye stortingsmeldingen har skapt et barnehageopprør og debatt om barnehagens innhold.

– Barnehagen blir et laboratoriefelt der de skal prøve ut nye læreformer og legitimere dem gjennom én bestemt type forskning. Barnehagen blir et øvingsfelt som tester teorier og metoder for at barna raskest mulig skal bli voksne. Dette er skummelt, sier Kjetil Steinsholt, og blar i den nye barnehagemeldingen *Tid for lek og læring*. Han er ikke overrasket over innholdet, men er tydelig i sin dom:

– I den nye stortingsmeldingen er leken alltid knyttet til noe annet enn lek, som tall, læring og utvikling. Leken skal ha en bestemt funksjon. Jeg mener leken bør være en formålsløs aktivitet. Barn leker fordi de vil leke, ikke lære noe, sier Steinsholt.

Han trekker paralleller til Finn 5 feil- oppgaven i Donald-bladene foreldrene hans kjøpte til sønnene sine da de vokste opp i Ås.

BARNEHAGENS EGENVERDI

– I dag er målet å finne feil på barna. Gjerne fem. Vi bør heller ha fokus på hva de kan i stedet for hva barna ikke kan. Jeg tror mange mener det er et fremskritt å finne feil og så rette dem opp, men det er nok med på å redusere barnehagens egenverdi, sier professoren og setter i gang det kan kaller et grotesk tankeeksperiment inspirert av den konservative amerikanske rettsfilosofen Robert Nozick.

– Hvis barnehagen reduseres til noe som skal skje seinere, så kan vi lage en maskin som inneholder alt det beste for barnet:

– Barnehagen blir et laboratoriefelt som tester teorier og metoder for at barna raskest mulig skal bli voksne. Det er skummelt, sier pedagogikkprofessor Kjetil Steinsholt om den nye stortingsmeldingen.

lek, empati, læring, språk- og tallforståelse og normal atferd. Plugg barnet til maskinen i ti minutter, så vil barna få et liv hvor de lærer alt vi ønsker, slik at de slipper å være barn, sier Steinsholt med en liten grimase i det gråstripete skjegget. Han mener barnehagemeldingen er ille hvis ønsket først og fremst er at barnehagen skal være en forberedelsestid.

– Den er også en hån mot pedagoger og forskere som jobber med barn og deres ulike uttrykksformer i lek og andre aktiviteter, blant annet ved Høgskolen i Halden, som ikke får sine perspektiver nevnt i meldingen. Han er selv tilknyttet høgskolen som professor 2. Det var ingen selvfølge at han skulle bli nettopp det.

MØTET I SKOGEN

16-åringen Steinsholt ville ikke gå på gymnas. Han tok yrkesfag med skogforskning. Og det var som tømmerhugger i en praksisperiode på Finnskogen, han en dag tilfeldig møtte Hans Børli, tømmerhuggeren som ble en kjent norsk lyriker og forfatter.

– Han fortalte meg at skog og filosofi henger sammen. Det beste stedet å filosofere er i skogen, minnes Steinsholt. Det ble studier likevel – og han fordypet seg i tyske filosofer som George W.F Hegel, Hans-Georg Gadamer og Jürgen Habermas. Han tok doktorgrad i landbrukspedagogikk ved Landbrukshøgskolen i Ås, der han jobbet i flere år før pedagogen Alfred Oftedal Telhaug fikk ham til Trondheim. Det er han takknemlig for. Da han kom til universitetet i 1989 var det med en CP-plate av The Doors og en tekst av den franske filosofen Jacques Derridas i veska, langt hår, olabukse og raddisenser.

– Ingen møtte meg og jeg ble nærmest kastet ut, fordi de ikke ville ha lasaroner i Trondheim, humrer Steinsholt.

STOR TEKSTPRODUKSJON

Siden har det blitt en rekke fagartikler og mer enn 25 bøker i professorens navn, trolig en av de største tekstproduksjoner ved NTNU. Alt er, ifølge professoren, skrevet i ferier og på kvelds- og nattetid. Bøker om filosofer som Rousseau, Derrida og Nietzsche. Et 700 siders verk om pedagogiske ideers historier. Ingen av bøkene er støttet av Norsk Forskningsråd. Han sier det nok er fordi hans tanker skrangler i maktens ører.

Han lar seg inspirere av film, musikk og litteratur.

– Jeg tror ikke det jeg har skrevet er så viktig at det blir stående igjen, sier Steinsholt beskjedent. Han er likevel en ettertraktet foredragsholder.

– Jeg blir nok bedt på konferanser fordi jeg er eksotisk og

av og til har flaks med det jeg sier, smiler han i skjegget. Han er ikke typen til å fremheve seg selv og sin kunnskap.

TILFELDIGE DIAGNOSER

Drømmebarnehagen for professoren er en rolig barnehage på barnas premisser. Et sted der forskjellene aksepteres og dyrkes. Der barnehagelærerne kan være detektiver sammen med barna og hjelpe dem i å løse livets mysterier. Barnehagen bør være

sted med uformell sosialisering og lekende individualisering, i stedet for rendyrket kvalifisering.

– Metodene har kommet for å bli, men en klok barnehagelærer vet når det er nødvendig å bruke dem, mener Steinsholt. Han har lenge vært en kritiker av tidlig innsats og kartlegging, og det er ikke tilfeldig. Det er nemlig en kritikk av deler av hans egen praksis i PP-tjenesten.

– Jeg har hatt dårlig samvittighet for dette, fordi vi ga barn diagnoser som ofte var tilfeldige og som vi ikke ante konsekvensene av. Barn skal være underlagt et kjærlighetens blikk og ikke et diagnostiserende blikk. Barna vil føle det i barnehagen, forteller Steinsholt. Selv har han et spesielt kjærlighetsforhold til sommerstedet på Ramstad, vindruer og stauder.

KJETIL STEINSHOLT (60)

- Professor ved Institutt for pedagogikk og livslang læring ved fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, NTNU
- Født i Larvik, vokst opp på Ås, utdannet ved HIL og UIO. Doktorgrad fra NLH (nå UMB).
- Har arbeidet i PP-tjenesten og de siste 25 årene på NTNU.
- Gitt ut over 25 bøker, blant annet «Pedagogikkens mange ansikter», «Barns uteleker», «Lev farlig! Innføring i Friedrich Nietzsches utidsmessige pedagogikk» og «Danning i barnehagen».

BOR: I Trondheim

LIKER: Musikk, tyske filosofer, umulige franske filosofer, sommerhuset på Ramstad (Nord-Trøndelag), stauder og vin.

FAMILIE: Gift og en datter

AKTUELL: Kom i år med boka «Motstrøms» sammen med Silje Alise Ness, og er en populær foredragsholder

FISKER UTEN KROK

For hjemme i hagen dyrker han vindruer fra Georgia, som tåler minus 30 grader. Av vindruene lages det gelé, og kanskje blir det vinproduksjon en gang

– Jeg er glad i vin og den oppadstigende vinrus. Og jeg er opptatt av å få til noe. Ikke noe stort, men noe lite og ubetydelig, smiler Steinsholt. På Ramstad i Nord-Trøndelag har han og kona restaurert et trønderlån og bygd opp et eldhus som museum med ting fra gården. Her drar han ut med båten og fisker uten krok, med søkke, slik at det ser ut som han fisker. Da kan han slappe av, mens båten driver sakte på et av Norges farligste farvann, Folla. Her kan han være hele ferien. Liker å treffe mennesker med ulik bakgrunn. Den beleste professoren prater sjelden fag med andre. Lite selvhøytidelig, raus og hjelpsom er ord han finner etter en tenkepause når han blir utfordret på sine beste egenskaper. Raus fordi han kan gi bort tekster til alle som vil ha dem. Han hjelper gjerne venner og studentene sine. Og så er han en liten stabeis.

PEDAGOGISKE RAMPESTREKER

– Berit Bae har en gang sagt jeg driver med pedagogiske rampestreker. Det er bra sagt av en person jeg ser opp til. Jeg

mener det må være noen som våger å gå imot den pedagogiske kirka. Jeg er nok rampete. Jeg liker å pirke borti etablerte sannheter og folk som mener de har fått tak i den. Min pedagogikk dreier seg om å slippe grepet, smiler Steinsholt lurt. Å slippe grepet har han også forsøkt å gjøre i oppdragelsen av datteren på 19.

– Som foreldre mislykkes man alltid. Det er alltid noe man kunne gjort bedre. Jeg har mistet tålmodigheten, eller sagt noe jeg ikke burde gjort og andre småting jeg tenker over i dag. Jeg vet ikke om datteren min føler det, sier Steinsholt. Ikke noe av det pedagogikkprofessoren har lest strekker til i barneoppdragelsen.

ET MYSTERIUM

– Barn er mysterier; ikke en ligning som skal løses og gå opp. Det kan ofte virke som om utdanningspolitikere vil at barnet skal være et matematisk problem som det er mulig å finne en enkel løsning på. Alle som jobber i barnehage vet at du ikke bare har med barn å gjøre, men med små mennesker med knallharde personlighetstrekk. De skal få *møtes i* og brynes i barnehagen, sier Steinsholt bestemt. For ham har det viktigste vært at datteren selv skal få velge venner, fritidsaktiviteter og utdanning. Det eneste han har vært opptatt av er å gi henne god litteratur.

– Du kan få mye livsvisdom av Hamsun, Knausgård og Strindberg, smiler Steinsholt. At datteren har ønske om å studere økonomi i stedet for pedagogikk eller andre «pratefag» tar han som et tegn på at oppdragelsen ikke har vært så verst likevel: Hun våger å gå sin egen vei.

VENNER ER LYKKEN

For Steinsholt er lykke når de han setter pris på har det bra. Han er mye sammen med venner. Går gjerne på ski, løper eller trener med pedagogkollegaer. Og avslører at han er en melankoliker:

– Jeg maler fanden på veggen altfor ofte, og bekymrer meg for alt. Jeg har egentlig ikke nervesystem til å holde på i academia. Livet ødelegges av strategiske posisjoneringer. Jeg orker ikke blande meg inn i dette. På Universitetet i Trondheim får jeg holde på med mitt. Jeg har mye undervis-

ning og en leder som har støttet meg. Uten dem hadde det vært ulevelig.

Han elsker også å være på Høgskolen i Halden:

– Der har de et lite, kreativt og levende miljø som er faglig sterk, sier han entusiastisk.

STAUDER MOT MELANKOLI

Han har det ikke bra hvis livskvaliteten til de han kjenner blir

dramatisk endret. Når han er på sitt mest melankolske kjøper han derfor stauder. Og planter dem i steingjerdet, hvor det er 250 fra før.

– Når jeg planter ser jeg at det blir noe av det. Når staudene blomstrer trenger jeg ikke spørre: Hvorfor blomstrer de? Det er det samme spørsmålet vi stiller til barns lek i barnehagen. Hvorfor leker barn? Må *alt* virkelig ha en funksjon?

Kjetil Steinsholt har et spesielt kjærlighetsforhold til sommerstedet på Abelvær, vindruer og stauder. Han har skrevet over 25 bøker, den siste kom i år.

PEDAGOGIKK – EN KUNST

Professoren tordner gjerne mot dagens utdanningspolitikk, som han mener bare er opptatt av hvordan vi kan forme barnet. Han mener pedagogikk dreier seg om en vanskelig kunst, som det ikke er lett å tilegne seg gjennom utdanning og bøker. Og sier det gjerne med dannelseseoretikere fra 1700-tallet:

– «Mennesket skal være så plastisk at det er mulig å forme det, men samtidig så selvstendig at det kan finne sin egen form.» Den balansegangen er vanskelig. Det er en kunst.

Steinsholt er opptatt av at pedagogene skal ha fokus på barna i barnehagen, og se styrken i det ordinære livet, som vi sjelden tenker over. Som at han, fordi han punkterer med sykkelen på vei til jobben, plutselig ser ornamentene rundt døra på husene han sykler forbi hver dag. Han hadde sett akkurat de samme dørene før, *uten* å ha sett dem.

– Pedagoger, som meg selv, bør se nærmere etter, bruke mer tid, det er ingenting som haster. Dette er ikke kritikk, men et annet aspekt på livet i barnehagen. Vi bør se bedre etter, vi bør løse det pedagogiske grepet: Vi kan oppleve at det er noe som griper oss, og som vi ikke trenger å feste grep på: Barna våre.

Er barn i barnehagen ute for å være ute?

Er det en praksis i norske barnehager at det å være ute i seg selv er et kvalitetstegn? En ny studie om utelek tyder på det.

TEKST

KAREN MARIE EID KAARBY
CATO TANDBERG

Institutt for barnehagelærerutdanning ved
Høgskolen i Oslo og Akershus
KarenMarieEid.Kaarby@hioa.no
cato.tandberg@hioa.no

I Norge har vi tradisjon for å la barn være mye ute (Borge m fl. 2003, Djuve og Pettersen 1998). Barn har til alle tider lekt mye ute, og de gamle barneparkene var fra deres spede begynnelse på 1920- tallet basert på at barna lekte ute fire timer om sommeren og tre timer om vinteren (Staude 2015). Med utbyggingen og utviklingen av barnehagen har utetiden og uteleken fortsatt å ha en relativt stor plass i dagrytmen. Moser og Martinsens studier (2010) viser at barna leker ute 70 % av tiden i sommerhalvåret og 30 % av tiden i vinterhalvåret. Denne studien gjelder alle barn i barnehagen. Vår studie om utelek i barnehagen handler kun om barn under tre år.

HOLDNINGER TIL UTELEK

Vår studie er tilknyttet «Searching for qualities»¹, et prosjekt finansiert av Norsk Forskningsråd, hvor målet er å undersøke og å øke kvaliteten i barnehagetilbudet til barn under tre år. Målene for vår studie har vært å avdekke verdier, forståelser og prioriteringer, og hvordan disse prioriteringene danner

grunnlag for barnehagenes arbeid med å utvikle de yngste barnas bevegelses- og sanseerfaringer og deres oppdagelser i naturen. I dette vil vi også se barnehagelærerens holdninger til det å være ute med barn.

I spørreundersøkelsen som ble sendt til pedagogiske ledere ble de spurt hvor lenge barna under tre år var ute. Det ble spesifisert at dette dreide seg om tid utenom sovetid. I tabellen under er informasjonen oppsummert.

Hvor lenge / årstid	høst (n= 471)	vinter (n=470)	vår (n=470)	sommer (n=470)
< 60 min	5,9 %	38,1 %	9 %	0 %
60–90 min	47,3 %	51,3 %	24,0 %	6,6 %
> 90 min	45,2 %	9,1 %	72,3 %	91,7 %
Vet ikke	1,5 %	1,5 %	1,7 %	1,7 %

UTE OVER EN TIME HØST OG VINTER

Tabellen over viser at barna er mye ute i barnehagen. Nesten alle de spurte svarer at de er ute mer enn 60 minutter hver dag om høsten. 45 % er ute mer enn 90 minutter. Videre svarer over 50 % at de er ute 60- 90 minutter utenom sovetid om vinteren. Det er altså mange, svært mange vil vi si, som er mye ute med de yngste barna. Det er stor forskjell på om det er ettåringen eller 2–3 åringen den pedagogiske lederen har hatt i tankene

¹ <https://blogg.hioa.no/blikkforbarn/>

◀ Det kan være mye læring i å være ute for de yngste barna, som å studere insekter sammen med en voksen. Vårt håp er at barna ikke bare er ute for å være ute, skriver artikkelforfatterne.

Foto: Fotolia

da han, eller hun svarte. Ut ifra tidsangivelsen og aldersspennet mener vi tallene kan forstås på ulike måter. Det kan tyde på at det er 2–3 åringene og godværsdagene pedagogene har hatt i tankene.

FORNØYDE FORELDRE

Prosjektet «Seaching for qualities» har også sendt spørreskjema til foreldrene. Nærmere 3/4 av foreldrene er veldig fornøyd med tiden barna har til utelek. Slik dette spørsmålene er stilt gir det lite informasjon om hva de foreldrene som er delvis fornøyd har å utsette på tiden til utelek. Er det for lite eller for mye? Resultatene samsvarer med Søbstad (2004), som også finner at foreldre er fornøyd med mye tid til utelek.

Vi mener vårt landsdekkende materiale viser at både de pedagogiske lederne og foreldrene verdsetter å la barn være mye ute. Dataene er basert på selvrappotering, og metodisk er det en svakhet. Likevel mener vi materialet kan si noe om et ideal, eller et ønske om å være mye ute. Et betimelig spørsmål kan være om dette er en kulturelt gitt verdi.

UTELEK = FRILEK

Vi mener å se en positivitet til samspillet mellom barna og miljøet ute i våre data. Råder det en tro om at erfaringene kommer til barna, og barna omsetter erfaringene til læring? Både Lysklett (2004) og Moser og Martinsen (2010) spør hva barna gjør når de ute. Både deres og vår erfaring med utelek er at den i stor grad er frilek, og en fare er ifølge Moser and Martinsen (2010) at «*being outdoor in itself may not be a sufficient pedagogical value and provides learning and development in accordance with the national guidelines. For that reason, one should be careful that a major focus on being outdoors does not become a kind of hidden curriculum.*» p. 469.

HVA GJØR DE UTE?

I Rammeplanen fra 2006 (KD 2006) fikk læring en sterkere plass enn tidligere. Et spørsmål kan være hvor mye det tilrettelegges for lek og læring når barna tilbringer så mye tid ute? En tid vi vet blir kombinert med pauseavvikling, møter og frilek. Vi vet lite om hvordan de pedagogiske lederne tilrettelegger for lek og læring på lekeplassen. Våre data viser at de opplever å ha god kunnskap knyttet til rammeplanens fagområder kropp, bevegelse og helse og naturfag, selv uten noen form for fordypning i emnene. Opp mot 90 % av de pedagogiske lederne svarer at de svært ofte eller ganske ofte arbeider med å gi barna erfaringer med varierte bevegelser ute, i naturen eller med å være i naturen. Når det derimot gjelder å legge til rette for aktiviteter som stimulerer til å oppdage og sette ord på feno-

mener i naturen faller andelen pedagogiske ledere som gjør dette drastisk sammenlignet med å gi erfaringer med varierte bevegelser ute, i naturen eller med å være i naturen. Videre svarer de pedagogiske lederne at nok tid og personale er langt viktigere for å tilrettelegge for aktiviteter enn kunnskap og utstyr. Spørreskjema er som nevnt basert på selvrappotering som åpner for feilrapporteringer, men det er verdt å merke seg forskjellen mellom de temaene som nevnes.

GI ERFARING ELLER TILRETTELEGGE?

Å gi barn erfaringer med kan oppfattes som det samme som å ta barna med ut og la utemiljøet gi barna erfaringene. Å legge til rette for noe krever nok mer fagkunnskap og aktiv planlegging fra den pedagogiske lederen. Da er det færre som gjør dette svært ofte. Vi mener leken er en innfallsvinkel til læring, men da må barna gis mulighet til læring gjennom lek. Det krever en barnehagelærer som ser viktigheten av, og har en kunnskapsbase stor nok til å drive barnas undring og utforskning i uteleken videre til potensiell læring. Steinnes (2014) stiller, på bakgrunn av arbeidsdelingen i barnehagen, mellom kvalifisert og ukvalifisert personale, spørsmål om barnehagekulturen er dominert av «sunn fornuft» og mer allmenne oppfatninger av oppdragelse fremfor barnehagelæreres formelle kvalifikasjoner (Steinnes, 2014).

OVERRASKENDE RESULTATER

Vi var overrasket over hvor mye tid som ble rapportert som utetid for de yngste barna høst og vinter i denne undersøkelsen. Er det «sunn fornuft» å la barna være så mye ute? Det kan være mye læring i å være ute for de yngste barna, og vårt håp er at barna ikke bare er ute for å være ute.

LITTERATUR

Borge, A., Nordhagen R. Og Lie K. (2003). Children in the environment: Forest day-care centers Modern day care with historial antecedents. *History of the family* 8:605-618

Djuve, A.B. og Pettersen, H.C. (1998) *Må de være ute om vinteren? Oppfatninger om barnehager i fem etniske grupper i Oslo*. FAFO rapport 262. Oslo: Forskningsstiftelsen FAFO

Kunnskapsdepartementet (2006). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet

Moser, T og Martinsen, M. (2010). The outdoor environment in Norwegian kindergartens as a pedagogical space for toddler's play, learning and development. *European Early Childhood Education Research Journal*

Staude, T. (2015). Barndommens krypinn i fare <http://www.nrk.no/kultur/barneparkene-ma-vern-1.12269235> lastet ned 24.2.2016

Søbstad, F. (2002). *Jakten på kjennetegn ved den gode barnehagen. Første rapport fra prosjektet «den norske barnehagekvaliteten»* Trondheim: DMMH publikasjonsserie nr 2- 2002

Steinnes, G. S. (2014). Common sense or professional qualifications? Division of labor in kindergartens. *European Early Childhood Research Journal* 22:4,478-495. DOI: 10.1080/1350293X.2014.947831

Veien frem mot rammeplanen

Bør barndommen være en forberedelse til det som venter barnet, eller en tid for frihet og lek? Det ble diskutert før barnehagene fikk sin egen rammeplan.

JON KAUREL

stipendiat Institutt for pedagogikk,
Universitetet i Oslo
jon.kaurel@iped.uio.no

Det gikk 20 år fra barnehagen fikk sin egen lov, til rammeplanen ble en realitet. En gryende politisk interesse for kvalitet og systematikk preget denne perioden. Barnehageloven er uten tvil den første og viktigste milepælen i norsk barnehages historie. Etter denne har også endringer av lovens forskrifter hatt stor betydning. Fremst blant disse er selvsagt rammeplanen, men allerede i 1984 kom den første forskriftsendringen som formidlet nasjonale krav til systematikk i barnehagens arbeid.

KRAVET OM ÅRSPLAN

Fra 1984 skulle barnehagene utforme årsplaner for sin virksomhet. Et politisk ønske om systematikk var dermed

formalisert. Først i 1987 ble det utarbeidet en nasjonal veileder for årsplanarbeidet.

Barnehagens
rammeplan fra 1996

Foto: nb.no

Målet var at barnehagene skulle synliggjøre og begrunne egne valg på en systematisk måte. Fokuset var rettet mot de ansattes aktivitet for og med barna. For at personalet skulle få bedre styring med arbeidet, ble det også foreslått at man lokalt burde fastsette mål for virksomheten i tre kategorier: Kunnskapsmål, holdningsmål og ferdighetsmål.

KVALITET SOM FORBEREDELSE?

I 1987 ble det også lagt frem en ny stortingsmelding, *Barnehager mot år 2000*. Denne fremstår som et skifte i den nasjonalpolitiske diskusjonen om barnehagen. Ønsket var fortsatt å sikre høy utbyggingstakt, men det ble også advart mot at dette kunne gå på bekostning av kvaliteten. Kvalitetsbegrepet, som frem til dette tidspunktet hadde vært bortimot fraværende i barnehagesammenheng, ble nå viet stor plass.

Barnehagens betydning ble knyttet til både barn, familie, arbeidsliv, likestilling og generell samfunnsøkonomi. Regjeringens linje var at alle barn hadde behov for barnehage. Begrunnelsen var å skape et godt og likeverdig startgrunnlag, som forberedelse til et samfunn i rask forandring.

BEHOV FOR NASJONAL STYRING

I meldingen ble det også foreslått at det skulle innføres en nasjonal plan for barnehagens mål og innhold. Det

ble påpekt at førskolelærerne og den gode pedagogiske tradisjonen inntil da hadde kompensert for mangelen av en slik plan, men at tiden nå var inne for å utvikle og intensivere det pedagogiske planleggingsarbeidet.

Forslaget om en nasjonal plan ble støttet av sosialkomiteen som behandlet meldingen, men de delte ikke regjeringens syn på barnehagen som kvalifiseringsarena. Komiteen mente at mange barn kunne få et fullgodt startgrunnlag uten barnehageplass. Deres begrunnelse for barnehagen var fortsatt at den skulle være et sted der barn kunne være med jevnaldrende.

BARNDOMMENS FRIHET

I 1990 ble Barnehageutvalget, ledet av Unni Bleken, nedsatt for å utarbeide den nasjonale planen for barnehagen. Denne skulle danne grunnlag for den enkelte barnehages arbeid med mål, organisering, innhold og metode. Planforslagets generelle del åpnet med å fremheve og understreke barndommens egenverdi:

«Småbarnsalderen er ikke en periode som kun dreier seg om å tilegne seg tilstrekkelige kunnskaper og ferdigheter til å kunne ta del i de voksnes samfunn så raskt som mulig. Barndom er vekst ut fra sine egne forutsetninger. Barndom kan ikke forseres, den kan ikke tas igjen, den skal få ta sin tid». I tillegg ble det understreket at det «norske samfunn

Barnehagene fikk sin første rammeplan for 20 år siden. Læring fikk større plass, etter diskusjoner om at lek, slik som her i en barnehage i Sogn og Fjordane i 1996, ikke er et pedagogisk virkemiddel, men et mål i seg selv. Foto: Terje Bendiksby, NTB scanpix

har hittil vernet om den tradisjonelle barndommen. Det vil si en barndom med en voksen tilgjengelig og med stor frihet for barnet til egen aktivitet».

FRIHET ELLER FORBEREDELSE?

Barnehageutvalget fremhevet for øvrig at det var en dobbelthet i voksnes syn på barndom. På den ene siden idealet om en fri og selvstyrt periode, på den andre siden en periode som burde utnyttes bedre for forberedelse til senere. En lignende dobbelthet finnes i omtalen av leken, der det ble påpekt at leken både var lystbetont «fri flyt» og samtidig kunne virke forberedende til voksenlivet. Forberedelsestanken kom også til syne i omtalen av det Barnehageutvalget kalte mål for barnas basiskompetanse. Hvilken grunnmur av basiskompetanser vil fremtidens voksne ha bruk for, var spørsmålet. «Hvilke krav vil framtids-samfunnet stille dagens barn overfor?»

Også mål for det faglige innholdet ble presentert. Det ble poengtert at barna måtte gis muligheter for å tilegne seg kunnskap, ferdigheter og holdninger som kunne gjøre dem «i stand til å møte sin tilværelse og fylle de roller som

forventes av dem fra samfunnets side». De fem fagområdene som ble foreslått, skulle derimot ikke inneholde bestemte kunnskapsmål.

UTDANNING, MEN IKKE SKOLE

Barnehageutvalget hevdet at barnehagen var en frivillig «del av det totale utdanningssystemet». Samtidig var det bemerkelsesverdig lite i planforslaget som pekte direkte til skolens arbeid. Bare innenfor fagområdet *Språk, tekst og kommunikasjon* ble det vist til skolens begynnerundervisning. Ut over dette så Barnehageutvalget snarere til skolens behov for å forandre seg, ved å ta i bruk mer av barnehagens arbeidsmetoder og metodiske prinsipper.

Balansegangen mellom frihet og forberedelse var for øvrig et tilbakevendende tema i rammeplanutkastet, og når det gjaldt leken ble det understreket at et ensidig forberedelsesblikk på denne ikke var bra. «Dersom en bare ser lek som et pedagogisk virkemiddel for å fremme barnets utvikling, har en mistet det vesentlige poenget med leken: *Å leke er et mål i seg selv*».

RAMMEPLANEN – EN REALITET

Selv om Barnehageutvalget leverte sitt forslag i april 1992, skulle det ta flere år før rammeplanen ble innført. I 1994 la Barne- og familiedepartementet frem en omfattende lovproposisjon, der hovedspørsmålene dreide seg om rammeplanen og utdanningskravet til barnehagens personale. Det ble foreslått at ikke bare førskolelærere, men også allmennlærere og barnevernspedagoger, skulle godtas for stilling som pedagogisk leder. Dette vakte motstand og flertallet i Stortinget vedtok å beholde kravet om førskolelærerutdanning.

Når det gjaldt rammeplanen fikk utkastet bred støtte da dette var på høring, og 1. desember 1995 ble planen vedtatt med virkning fra 1. januar 1996. Barnehagens andre milepæl var nå en realitet. Den endelige planen ble i det store og hele lik Barnehageutvalgets forslag fra 1992. Noen endringer ble likevel gjort. Barne- og familiedepartementet fjernet blant annet setningen om at samfunnet hittil hadde vernet om barndommen. Også forslaget om at skolen burde ta i bruk mer av barnehagens arbeidsmåter forsvant. Samtidig fikk læring større plass, selv om det også ble lagt til at en burde være «forsiktig med å legge vekt på formell læring og på tilegnelse av spesifikk kunnskap». Departementet understreket også at observasjonsarbeidet burde tilrettelegges slik at sensitiv informasjon ikke ble registrert.

ØKT POLITISK INTERESSE

Omfanget av lovtekst, forskrifter, kommentarer og vedlegg, hadde fra 1975 til 1996 vokst fra omtrent 24 A5-sider til bortimot 200 A4-sider. Dette må kunne sies å være et tydelig uttrykk for en gryende politisk interesse for mer kontroll over, og styring med, den norske barnehagens innhold og oppgaver, en politisk interesse som siden den gang stadig har tiltatt både i omfang og styrke.

Les del 4: Siste etappe mot utdanningssystemet i Første steg nr. 4 2016.

Mens hvile tidligere var beskrevet i styringsdokumentene som en naturlig del av hverdagen, viser denne undersøkelsen at hvilestunden som metode ikke lenger passer inn i barnehagens hverdagsliv, skriver artikkelforfatteren.

Foto: Fotolia.com

Hvor ble det av **hvilestunden**?

For få år siden var hvilestunden for barn mellom 3–6 år en selvfølgelig del av omsorgsarbeidet i barnehagen. Nå har den veket plassen for dokumentasjon og læringskrav, viser masteroppgave.

TEKST

KRISTIN ELVSVEEN WITRY

pedagogisk leder i Hamnerdalen barnehage og tillitsvalgt i fylkestyret i Utdanningsforbundet Sør-Trøndelag
kristin.elvsveen@gmail.com

Husker du hvilestunden i barnehagen? Madrasser ble lagt utover gulvet for at alle barna skulle hvile – enten de ville eller ikke. Barna lyttet til en bok, eventyr eller musikk. Noen sovnet og mange barn hadde behov for å hvile. Andre ønsket det ikke. Samtidig hadde hvilestunden også en praktisk side. For mens barna lå og hvilte med en voksen til stede, kunne

resten av personalet gjøre andre praktiske ting og til og med avvikle pause.

MER STRESS, MINDRE HVILE

Denne artikkelen bygger på en masteroppgave som tar utgangspunkt i en undersøkelse av hvordan barnehagelærere i dag opplever vilkårene for hvile i barnehagen for barn mellom 3 og 6 år. Min interesse for temaet kom fordi jeg har vært del av en barnehagepraksis der hvilestunden var en selvfølgelig del av arbeidet. Etter at jeg hadde vært borte noen år fra barnehagen, observerte jeg at hvilestunden var forsvunnet. Oppfatningen om at barn utsettes for mer

stress nå enn tidligere, ga grobunn for å studere temaet nærmere.

Studien ble gjennomført med to grupper barnehagelærere. Den ene gruppen avsluttet barnehagelærerutdanningen (førskolelærerutdanningen) for femten år siden eller mer, mens den andre gruppen hadde deltakere som avsluttet utdanningen for mindre enn fem år siden. Målet var å se på hvilke holdninger de hadde til hvile, og om det var mulig å finne ut hva som kan ha ført til endringene i forhold til hvile.

PASSER IKKE INN

Naturlig nok preger strømninger i sam-

funnet også barnehagen. Mens hvile tidligere var beskrevet i styringsdokumentene som en naturlig del av hverdagen, viste undersøkelsen at hvilestunden som metode, ikke lenger passer inn i barnehagens hverdagsliv. Hvile må sees ut fra nye perspektiv. Barn har fremdeles behov for å hvile i løpet av en dag full av travelhet, men hvile har byttet plass med andre aktiviteter i barnehagen. Undersøkelsen viser at hvilestunden til dels er erstattet med kortere pauser i form av rolige aktiviteter, som å se i bøker, leke med lego, perle, tegne eller sitte på et voksenfang.

HVA ANSES SOM VIKTIG?

FNs barnekonvensjon understreker barns rett til hvile. Kunnskapsdepartementet har det overordnede ansvaret for barnehagetilbudet i Norge, og gjennom forskriften om rammeplan gir departementet retningslinjer for hva som skal være barnehagens verdigrunnlag, innhold og oppgaver. Rammeplanen (KD 2011) er altså premissleverandør for det som anses som viktig. (Tholin 2013).

Historisk sett har hvile fått plass i styringsdokument for barnehagen som en viktig del av omsorgsarbeidet. Imidlertid ble hvile nevnt bare to ganger da rammeplanen for barnehager ble innført i 2006. I den reviderte utgaven i 2011, var hvile omtalt kun én gang, og da var det ikke under kapittelet som omtaler begrepet omsorg, men under kapittelet om kropp, bevegelse og helse. Dette indikerer at hvile taper terreng.

FOKUS PÅ DOKUMENTASJON

Har det vært et bevisst valg å ta hvile bort fra styringsdokumenter? Resultatene i masterstudien viser at hvilestunden har forsvunnet fordi det er annet som krever barnehagelærerens oppmerksomhet, mer enn at den er bevisst valgt bort. Det tyder nettopp på at hvilestunden forsvant etter at rammeplanen ble innført i 2006, da fokuset på læring og dokumentasjon økte. Riktignok får enkeltbarn i aldersgruppen 3–6 år til dels sove hvis de har behov for det i løpet av en barnehagedag. Men temaet om hvile vies liten eller ingen plass i barnehagen for

denne aldersgruppen. Det til tross for at barnehagelærerne hevder at barn har travle hverdager og behov for å hvile.

FRA OMSORG TIL LÆRING

Rammeplanen kritiseres for å omtale omsorg og lek i for liten grad siden fokuset i styringsdokumentet hevdes å være på helhetlig læring. Press, konkurranse og vektlegging av skoleprestasjoner er hindringer for å oppfylle barns rett til lek og hvile her i Norge (Kjørholt, Høstmælingen, Kjørholt, Sandberg 2012). Tall fra Statistisk sentralbyrå (2014) viser at 92 prosent av alle barn i barnehagen har avtalt oppholdstid på 41 timer per uke. Det er flere timer i barnehagen per uke enn en arbeidsuke for voksne, som har pauser regulert gjennom lov- og avtaleverk. Min studie argumenterer for at endringene i samfunnet har skapt en forflytning av fokus fra omsorg til læring, og at globaliseringsprosessen har medført at visse fagområder fremheves som viktigere enn andre.

TID OG RO FOR UNDRING

En rekke situasjoner i barnehagen krever at barnehagelæreren ikke har fokus på at virksomheten skal kunne måles og dokumenteres. For å ta tilstrekkelig hensyn til det enkelte barnet, er det nødvendig å ha nok tid til barns undring og filosofiske betraktninger i løpet av en dag. Det være seg den spontane eller tilrettelagte undringssamtalen. Det medfører en bestemt form for læring med fravær av bestemte læringsmål. Slik læring krever rolig tempo, et nærvær og gjerne voksen-barn-relasjon som er preget av omsorg. (Amundsen 2013). Ved å legge til rette for slike dialoger og stunder, vil gevinsten være nødvendig ro og hvile–eller omvendt. Ro og hvile kan skape slike undringsfellesskap. Denne formen for læring krever tid, ro og tilstedeværelse av den voksne, og skaper nærværsbasert erfaringslæring.

NEW PUBLIC MANAGEMENT

New Public Management (NPM) er samlebetegnelsen for flere ulike prinsipper for omorganisering- og fornyingsprosesser i offentlig sektor siden 1990-tal-

let. Hva har så det med hvile å gjøre? Et hovedelement i NPM-tenkningen er at individualisme og valgfrihet vektlegges. Som et ledd i globaliseringsprosessen har det vært et ønske om effektivisering og samtidig å bedre kvalitet og dokumentasjon. Kunnskapsløftet som reform er nært knyttet til kunnskapskrav fra den konkurranseorienterte økonomien. Den nyliberale økonomiske politikken er blitt institusjonalisert og globalisert ved etablering av overnasjonale institusjoner som blant annet Organisasjon for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD). Årsaken er oppfatningen av at kunnskapsformidling i offentlig sektor gir konkurransefortrinn i et globalt perspektiv.

Virkemidler knyttes til økonomi, og i skolen avgrenses målbare kunnskaper til nasjonale prøver som indikator på måloppnåelse. I barnehagen innebærer det fokus på økt kunnskap og krav til dokumentasjon, (Karlsen 2011).

ØKT KRAV TIL KONTROLL

Omsorgsbegrepet har altså fått konkurranse i forhold til læringsbegrepet. Evalueringsrapporten *Alle teller mer* (Østrem, Tholin, Nordtømme, Jensen, Høgsnes, Bjar 2009) viser at dokumentasjonsarbeidet ble sett på som den største utfordringen da rammeplanen skulle implementeres i 2006. Det er knyttet usikkerhet til hva som faktisk skal dokumenteres og hvordan. Oppfatningen av at barnehagen gjennom rammeplanen stilles overfor mange ulike, utydelige og motstridende krav, medfører at det velges dokumentasjonsmetoder som er egnet til å kartlegge det som er enkelt å måle, fremfor kritisk å reflektere over de valg man gjør (Østrem et al 2009).

IKKE TID TIL HVILE

I Stortingsmelding 41 (2008–2009) *Kvalitet i barnehagen* (KD2008) og den reviderte rammeplanen (KD 2011), ser vi hvordan den økte politiske interessen for læringsaktiviteter i barnehagen rettes mot såkalte skoleforberedende aktiviteter.

Barnehagelærerne i studien hevder at de for det meste ikke har tid til å hvile, for ►

det er så mye som skal gjøres. Det har ikke vært et bevisst valg å fjerne hvilestunden, men i kampen om barnas oppmerksomhet og krav om læring og dokumentasjon av denne, har tid og rom for hvile tapt kampen. Det viser det seg altså at forskningsdeltakerne i studien i stor grad velger å legge til rette for aktiviteter og læring som lar seg måle og dokumentere.

PRAKTISK KLOKSKAP

Taus kunnskap uttrykkes i handlinger. Vi kan ikke alltid sette ord på hva vi kan, men vi kan vise det i praksis. I tillegg til teoretisk kunnskap, har barnehagelærerne praktisk kunnskap (Molander og Terum 2008) – også kalt praktisk klokskap, eller det forskningsdeltakerne kaller «magefølelse». Men er det tilstrekkelig når vi trenger å argumentere for tid og ro til bare å *være* og *hvile* overfor ulike instanser?

Studien gir uttrykk for en opplevelse av et presset skjønn i form av krav om dokumentasjon av virksomheten. Det er en utfordring fordi store deler av barnehagehverdagen dreier seg om omsorg og oppgaver som ikke lar seg dokumentere. Stort fokus på målbar læring innebærer tap av viktige perspektiv på helhetlig læring.

ET DILEMMA

Forskningsdeltakeren i studien viser at mange foreldre er skeptiske til at barna skal sove på dagen i barnehagen, fordi de ikke sovner i tide på kvelden. Foreldre har egne gjøremål og ønske om blant annet *voksensetid*, og det er et argument som brukes for at barnas eventuelle behov for søvn på dagen ikke skal imøtekommes. Barnehagelærerne i studien beskriver slitne barn som trenger hvile, en pust i bakken. De er opptatt av dilemmaet mellom å ivareta barnas individuelle behov og tilfredsstillende foreldrenes brukermedvirkning, i tillegg til krav om dokumentasjon. Barnehagelærerprofesjonens autonomi synes svekket, fordi det er mange som har meninger om virksomheten.

BØR VIES STØRRE PLESS

I dag er det ingen selvfølge at barna skal få hvile til tross for at barnehagelærerne ser at barna har behov for det. Profesjonens rolle er imidlertid å fortolke barnas individuelle behov, og også å ivareta egne arbeidsoppgaver overfor foreldre og arbeidsgiver. Rammeplanen er styringsdokumentet som legger føringer for utøvelse av skjønn. Det legger dermed viktige føringer for vilkårene for hvile. Hvile står bare så vidt nevnt i rammeplanen (2011). Barnehagelærerne ser barnas behov for hvile, men trenger retningslinjer for å prioritere det. Det tyder på at hvile bør vies større plass i rammeplanen.

HVILE, IKKE SOVE

Endringene i dagens samfunn innebærer i større grad å ta hensyn til individuelle behov for omsorg. Foreldrenes og barns ønsker og behov tilsier at man i en del tilfeller må skille mellom å sove og å hvile. Det vil si, det er mulig å imøtekomme barns behov for pauser ved å hvile uten å sove? Kanskje bør barnehagelærerne se mot annen vitenskap for å øke den teoretiske kunnskapen om hvile? Økt teoretisk innsikt vil medføre mer fokus på temaet og hjelpe til ytterligere argumentasjon overfor flere instanser. Barnehagelærerne trenger å øke bevisstheten om barns behov for hvile, for å kunne begrunne hvorfor det er viktig.

LITTERATUR

- Amundsen, H.M.** (2013). *Barns undring*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Amundsen, H.M.** (2011). *Barnehagens grunnsteiner. Formålet med barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Barne- og familiedepartementet** (2003). *FNs konvensjon om barns rettigheter av 20. November 1989*.
- Gadamer, H.G** (2010). *Sannhet og metode. Grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk*. Oslo: Pax forlag A/S.
- Hansen, F.T.** (2010). *At stå i det åbne. Dannelse gjennom filosofisk undren og nærvær*. København: Hans Reizels forlag.
- Hildebrandt, S.** (lastet ned 26.08.14) <http://bornslivskundskab.dk/om-foreningen>.
- Kjørholt, A.T** (2012), Høstmælingen, K., Kjørholt, E.S., Sandberg, K. (red.). *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Karlsen, G.E.** (2011). *Utdanning, styring og marked. Norsk utdanningspolitikk i et internasjonalt perspektiv*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Korsvold, T.** (2008). *Barn og barndom i velferdsstatens småbarnspolitikk: en sammenlignende studie av Norge, Sverige og Tyskland 1945 -2000*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kroese, A.J.** (2005). *Oppnå mer med mindre stress. En bok om oppmerksomhetstrening*. Oslo; Hegnar Media as.
- Kunnskapsdepartementet** (2006 og 2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet** (2009). *Stortingsmelding nr. 41 (2008-2009). Kvalitet i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Lillemyr, O.F.** (2011). *Lek opplevelse læring i barnehage og skole*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Molander, A. & Terum, L.A.** (red.) (2008). *Profesjonsstudier 2*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Statistisk sentralbyrå (2014, 5 5). <http://www.ssb.no/barnehager/>
- Steinsholt, K.** (2013). *Chronos og kairos, Første steg. NR 3, (s 22.23)*
- Sælebakke, A.** (2013). *Oppmerksomt nærvær for barn og unge. Øvelseshefte og nøkler til å gjennomføre for voksne som arbeider med barn og unge*. Oslo: NFON-RBUP-Extrastiftelsen prosjekt Stressmestring i skolen ved Brandsæg A.G.
- Tolle, E.** (2003). *Stillhetens stemme*. Oslo: Lille måne.
- Tholin, K.R.** (2013). *Omsorg i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Østrem, S.** Bjar, H. Føsker, F.R. mfl. (2009). *Alle teller mer. En evaluering av hvordan Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver ble innført, brukt og erfart*. Rapport nr. 1, 2009. Tønsberg: Høgskolen i Vestfold.

Artikkelen er basert på hennes mastergrad fra DMMH/NTNU: «Hvilestunden. Ja, hvor ble det av den? En kvalitativ studie av hvordan barnehagelærere opplever vilkårene for hvile i barnehagen for barn mellom 3 og 6 år».

LES OGSÅ FØRSTE STEG DIGITALT

Ebladet finner du på
udf.no/forstesteg-eblad
eller på
Utdanningsnytt.no

GOD LESNING!

Følg **Første steg** på Facebook

Foto: Shutterstock

Nå er det over

2100

... som liker **Første steg** på Facebook.
Her får du nyheter, forskning og
debatter innen barnehagefeltet.

Bli med og følg oss du også!
facebook.com/forstesteg

Foto: Fotolia

Risikobarna

Barn som lever under omsorgssvikt eller har risiko for å få problemer kan klare seg mot alle odds, dersom de møter barnehageansatte som gir dem trygg tilknytning og hjelp til å bearbeide vonde opplevelser.

FRIDA FALKNOR JENSEN
pedagogisk leder i Torshovtoppen
barnehage
frida.falknor@gmail.com

Barnehagene har en særegen posisjon, fordi de møter nesten alle barn i det norske samfunnet. I 2010 var hele 90 prosent av alle førskolebarn mellom 1–5 år i barnehage (NOU 2012). Dette gjør at personalet har en unik mulighet til å utgjøre en forskjell i et barns liv. Ved å jobbe med å gi alle barn tro på seg selv og sine egenskaper kan vi være med på å skape mennesker som takler utfordringer de møter på en god måte. Det norske samfunnet fanger opp mange barn som lever under omsorgssvikt eller med andre former for risiko i livet sitt. Men det er også barn som ikke blir sett. Mange lever i risiko som kan påvirke deres helse betydelig. Denne artikkelen er et forsøk på å vise at arbeid med resiliens i barnehagen er viktig, spesielt for barna som ikke blir hjulpet av systemet. Ved hjelp av forskning på motstandsdyktige barn, altså barn som har klart seg mot alle odds, vil jeg vise hvordan barnehagen kan jobbe bevisst med resiliens.

HVA ER RESILIENS?

Det finnes ulike definisjoner på resiliens. Men alle har det samme utgangspunkt-

et. Resiliens er en direkte oversettelse av det engelske ordet resilience som beskriver en gjenstands mulighet til å gjenopprette original form etter å ha blitt strukket, presset eller lignende (Gunestad, 2006, s. 1). Andre betegnelser på norsk kan være motstandsdyktighet eller robusthet. Forskeren Michael Rutter er en stor bidragsyter til resiliensforskningen og har i sin definisjon valgt å fokusere på at resiliens ikke behøver å være en spesifikk egenskap, men prosesser som foregår i et menneske.

Resiliens er prosesser som gjør at utviklingen når et tilfredsstillende resultat, til tross for at barn har hatt erfaringer med situasjoner som innebærer en relativt stor risiko for å utvikle problemer eller avvik (Gjengitt etter: Borge, 2010, s. 14).

Som vi ser i Rutters beskrivelse handler resiliens om barn som i løpet av oppveksten opplever en form for risiko. Resiliens kommer derfor først til syne når en form for risiko, eller fare er til stede.

Jeg vil vise hvordan barnehagepersonalet kan være med på å påvirke prosessene som kan beskytte barn fra psykiske vanskeligheter både nå og senere i livet. Selv om resiliens beskrives som foranderlige prosesser under risiko, kan barnehagen fremme egenskaper i barnet som er fordelaktig i møte med risiko.

INGEN RESILIENS UTEN RISIKO

Resiliens er sterkt knyttet opp mot risiko. Uten risiko er det ikke behov for resiliens. Så hva er risiko? Ifølge *Det Store Norske Leksikon* handler risiko om usikkerhet og fare for tap (SNL, 2014). I denne sammenhengen er risiko ulike faktorer som utgjør en trussel for den positive utviklingen til et barn. Disse faktorene kan deles inn i tre deler. Den første er *indivuell risiko* som er faktorer i barnet selv. Det kan være alt fra biologisk medfødte problemer, barnets status eller barnets personlighet. Om et barn for eksempel er veldig sjenert eller svært utagerende påvirker det igjen hvordan omgivelsene reagerer på barnet. Den andre er *familiebasert risiko* som gjerne er knyttet til de voksne rundt barnet. Risikofaktorer her kan være alkoholmisbruk, mentale eller somatiske problemer, omsorgssvikt og mye mer. Den siste delen er *samfunnsmessig risiko* som større katastrofer, blant annet terrorangrep eller naturkatastrofer som flom eller jordskjelv. Herunder regnes også fattigdom som er en stor samfunnsmessig risiko for mange barn i verden (Borge, 2010, ss 54–57).

BESKYTTELSESAKTORER

Beskyttelsesfaktorer er motsetningen til risikofaktorer. Det som beskytter barnet og hjelper barnet i å utvikle resiliens mot utfordringene de kan oppleve i seg selv, familie eller samfunn.

For barn som av ulike grunner ikke har en trygg tilknytning i hjemmet kan en barnehagelærer være den personen som representerer trygghet og stabilitet for barnet, og som gjør at det klarer seg.

Foto: Fotolia.com

Werner og Smith (1992) startet en undersøkelse på øya Kauai i staten Hawaii fra 1955, hvor de fulgte 505 mennesker fra fødsel og rundt 40 år frem i tid. De betegnet et barn som et risikobarn hvis det hadde flere risikofaktorer i livet sitt. Dette kunne være medisinske problemer, fattigdom, omsorgssvikt, vold i hjemmet eller alkoholiserende foreldre. Å klare seg bra betydde at man ikke utviklet noen spesifikke lærevansker, psykiske problemer eller kriminalitet. Det de fant ut var at både individuelle faktorer ved barnet og ved nettverket rundt barnet hadde betydning. De barna som klarte seg godt ble betegnet som glade barn, barn som var lett å like, noe som gjorde at folk rundt dem reagerte positivt tilbake. Disse barna viste selv-sikkerhet, var selvstyrt og hadde god kommunikasjonskompetanse (Werner & Smith, 1992, s. 54). Dette er mye av det som har med barnas personlighet å gjøre, men jeg vil komme nærmere inn på hvordan barnehagen også kan være en støtte.

Det andre Werner og Smith fant ut var at de resiliente barna hadde en rollemodell de stolte på og så opp til. En de kunne identifisere seg med og føle seg trygg på. Dette behøvde nødvendigvis ikke å være en forelder, men kunne også være eksempelvis en lærer (Werner & Smith, 1992, s. 57). Dette er også noe man som barnehagelærer burde legge merke til og huske på. Det å ha en person nær man stoler på kan være en viktig beskyttelsesfaktor.

Beskyttelsesfaktorer deles ofte opp i tre deler: Faktorer i nettverket rundt barnet, faktorer i barnet selv og mening, verdier og tro. Med sistnevnte menes det at hvis barnet ser en mening i hverdagen og forstår hvordan ting henger sammen blir hendelser enklere å takle og forstå (Gunnestad 2014).

BARNEHAGENS BETYDNING

I denne delen av artikkelen vil jeg se nærmere på beskyttelsesfaktorer som har vist seg viktige og som barnehagen

kan ha stor innflytelse på og jobbe med.

Barnehagen kan være en beskyttelsesfaktor og kan bidra til å forebygge psykiske vansker. Ved å være en trygg tilknytning, hjelpe barna til mestring, til å bearbeide vonde opplevelser og gi barna en følelse av sammenheng, vil barnehagen kunne beskytte barna

ning i hjemmet kan en barnehagelærer være denne personen og representere trygghet og stabilitet for barnet.

Kari Killén (2013) har lagt vekt på at en trygg tilknytning utenfor familien kan være avgjørende i forebyggende arbeid og at profesjonelles omsorgsfunksjoner burde styre hverdagen. Å se barnet som

Ved å se barnet, vise empati og anerkjenne barnets følelser kan barnehagen gi omsorgen enkelte hjem ikke har kapasitet til å gi, ifølge artikkelforfatteren.

Foto: Fotolia.com

mot negativ utvikling (Killén, 2013, s. 187). Barnehagen er et fellesskap som beskytter hvis barnet føler seg som en del av det. Det er personalet sin oppgave. Barnehagen har en omsorgsfunksjon som beskytter hvis barnet føler seg tatt vare på. Ved å se barnet, vise empati, engasjere seg positivt i barnet og anerkjenne barnets følelser kan barnehagen gi omsorgen enkelte hjem ikke har kapasitet til å gi. Dette krever at de ansatte er sitt ansvar bevisst og har kunnskap om hva som beskytter barna.

TRYGG TILKNYTNING

Det er én beskyttelsesfaktor som går igjen i all resiliens forskning, og det er en trygg tilknytning. At barnet har en person det stoler på og som barnet kan ha et trygt og forutsigbart forhold til (Gunnestad, 2014, s. 328). For barn som av ulike grunner ikke har en trygg tilknyt-

det er, engasjere seg positivt følelsesmessig i barnet, vise empati og ha realistiske forventninger til barnet er egenskaper alle i barnehagepersonalet bør jobbe med. På den måten kan du sørge for at alle barn har minst en trygg tilknytning i barnehagen og på den måten er du med på å fremme resiliens.

POSITIVT SELVBILDE

Å styrke barnets selvbylde og gi det tro på seg selv er noe av det viktigste personalet i barnehagen kan gjøre for å fremme resiliens. En måte å gjøre dette på er å være et støttende stillas. Å gi barna utfordringer i det Vygotsky kalte den proksimale utviklingssone. Dette er utfordringer som er litt vanskelige for barnet, og hvor det kanskje trenger litt støtte fra en annen for å få det til. Det skal være en oppgave som er ganske kjent og litt ukjent (Gjengitt etter: Gunnestad, 2014, s. 341). Ved å få takle

utfordringer som kan virke litt vanskelige får barnet en mestringsfølelse. Barnet får tro på seg selv og sine egenskaper. Gunnestad (2014) kaller dette for stålsettende utfordringer og legger trykk på at når et barn tidligere har gått gjennom vanskelige situasjoner og klart seg, vil det få en positiv forventning om også å klare nye problemsituasjoner. Barnehagen kan hele tiden jobbe med dette for å gi barna troen på seg selv ved ikke å gjøre alt for barna, men heller la barna prøve selv og støtte når det er nødvendig for at barnet skal mestre. Personalets jobb er å sørge for at barnet lykkes.

SOSIAL KOMPETANSE

Sosial kompetanse defineres som det å kunne samhandle positivt med andre (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 19). Et barn med god sosial kompetanse vet hvordan det tar kontakt med mennesker rundt seg for å få informasjon, eller hjelp når det trenger det. Dette kan være med på utviklingen av resiliens (Gunnestad, 2009, s. 34). Sosial kompetanse hjelper deg også til å få venner og til å være en del av et fellesskap, noe som er beskyttende. Barnehagen er et utmerket sted for utvikling av sosial kompetanse, noe også rammeplanen understreker (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 19).

OPPLEVELSE AV SAMMENHENG

Sense of coherence eller opplevelse av sammenheng er en beskyttelsesfaktor Aaron Antonovsky (1987) har sett på som viktig. Begrepet er delt opp i tre faktorer: Forståelighet, håndterbarhet og meningsfullhet. Et barn som opplever vanskelige situasjoner, som en syk mor eller en skilsmisse, kan få hjelp til å takle situasjonen av barnehagelæreren. Ved å snakke med barnet om hva som skjer slik at barnet får oversikt, kan det hjelpe barnet ut av den vanskelige situasjonen. Å jobbe forebyggende ved å gi barna en opplevelse av sammenheng kan gjøres for eksempel i samlingsstunder. Å filosofere med barna over ulike situasjoner og livshendelser kan hjelpe alle barn til å se helheten av situasjoner bedre. Man kan sette opp et skuespill, eller lese en bok om skilsmisser for eksempel og snakke

med barna i mindre grupper etterpå om hva de tenker om problemstillingen: Hvorfor foreldre skiller seg og hva som er fint og dumt ved det.

KUNNSKAP OM ERNÆRING

Ernæring er minst beskrevet i forskning på resiliens, men er likevel avgjørende for at barnet skal være opplagt og klar for å mestre utfordringer. Helsedirektoratet har gitt ut heftet *Retningslinjer for mat og måltider i barnehagen* som legger vekt på at barnehagen har stor innflytelse på barns matvaner og helse. På tross av fokuset de siste årene på et sunt kosthold i barnehagene viser en kartlegging i 2005 at mange barnehager fortsatt serverer mye søtsaker ved markeringer og feiringer og glemmer grønnsakene og de grove kornproduktene helsedirektoratet anbefaler (Sosial- og Helsedirektoratet, 2007). Barn som ikke får servert tilstrekkelig med næringsrik mat i hjemmet har ekstra behov for at retningslinjene blir fulgt i barnehagen. Det krever et personale med kunnskap om å servere fullverdige måltider med alle næringsgrupper kroppen behøver. Og kunnskap til å kunne gi veiledning til foreldre. Helsedirektoratet har lagt til rette for at det skal være relativt enkelt å gi barna næringsrik mat. Likevel viser en undersøkelse gjort av en mastergradsstudent ved NTNU at kunnskapsnivået om ernæring hos mange barnehageansatte er for dårlig til å kunne følge retningslinjene (Hofstad & Toftaker, 2014).

Å gi barn tilstrekkelig med næringsrik mat legger grunnlaget for lek og læring (Langholm & Tuset, 2013, s. 11). Maten som blir servert skal gi barna mulighet til optimal vekst og utvikling. Med næringsrik mat i kroppen vil et barn ha energi til å takle utfordringer det møter. Dette er en god begynnelse på utvikling av resiliens. En kropp som ikke får tilført det den trenger fungerer ikke maksimalt. Det kan gi utslag som ukonsentrerte og slitne barn. Da er det vanskelig å utvikle resiliens gjennom vennskap og mestring.

TRO PÅ SEG SELV

Ikke alle barn i det norske samfunnet blir fanget opp av systemet når de trenger

hjelp. Barn som av ulike grunner har behov for å være robuste, slik at de kan fortsette å ha en positiv utvikling på tross av utfordringer de møter. Alle mennesker vil møte store og små utfordringer i løpet av livet, og alle vil takle dem forskjellig på bakgrunn av personlighet og erfaringer, men også egenskaper som kan trenes opp. Et bevisst barnehagepersonell som jobber for å styrke utviklingen av resiliens hos barn er viktig, fordi ikke alle barn får hjelpen de trenger. Barn med tro på seg selv, som opplever mening og som har en stabil barnehagelærer ved sin side vil kunne komme styrket ut av utfordringer, mot alle odds.

LITTERATUR

- Antonovsky, A. (1987). *Unraveling the mystery of health: How people manage stress and stay well*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Borge, A. I. (2010). *Resiliens: Risiko og sunn utvikling* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Gunnestad, A. (2006). *Resilience in a Cross-Cultural Perspective: How resilience is generated in different cultures*. Hentet April 24, 2015 fra Immigrant-instituttet: <http://www.immi.se/intercultural/nr11/gunnestad.htm>
- Gunnestad, A. (2014). Resiliens som tilnærming i arbeid med barn som trenger særskilt hjelp. I P. Sjøvik (Red.), *En barnehage for alle: Spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen* (3. utg., ss 324-352). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hofstad, S., & Toftaker, J. (2014, Juni 29). - *Matkunnskapen i barnehagene er en skam*. Hentet Mai 7, 2015 fra NRK: <http://www.nrk.no/trondelag/mangler-kunnskap-om-kosthold-1.11802153>
- Killén, K. (2013). *Barndommen varer i generasjoner: Forebygging er alles ansvar* (3. utg.). Oslo: Kommuneforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Langholm, G., & Tuset, E. H. (2013). *Matglede i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Norges offentlige utredninger. (2012:1). *Til barnas beste*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- SNL. (2014, Mai 30). *risiko*. Hentet April 29, 2015 fra Det store norske leksikon: <https://snl.no/risiko>
- Sosial- og Helsedirektoratet. (2007). *Retningslinjer for mat og måltider i barnehagen*. Oslo: Sosial- og Helsedirektoratet.
- Werner, E., & Smith, R. (1992). *Overcoming the odds: High Risk Childrens from Birth to Adulthood*. Cornell: Cornell University Press

Artikkelen er basert på hennes bacheloroppgave ved HiOA om resiliens hos barn og hvordan ansatte i barnehagen kan styrke barn som har risiko for å få problemer.

Systematikk gir bedre kvalitet

Barna trives bedre i barnehagen og får bedre språk og sosiale ferdigheter av vellykket utviklingsarbeid i barnehagen, viser ny studie. Systematikk og utholdenhet er avgjørende.

THOMAS NORDAHL

Senter for praksisrettet undervisning (SePU), Høyskolen i Hedmark
thomas.nordahl@hihm.no

MAY BRITT DRUGLI

Regionalt kunnskapssenter for barn og unge – Midt Norge (RKB),
NTNU og SePU, Høyskolen i Hedmark
may.b.drugli@ntnu.no

I perioden 2013–2015 ble det gjennomført et utviklingsarbeid med fokus på forskningsbasert læringsmiljøutvikling i barnehager og skoler i Kristiansand kommune (FLIK-prosjektet). Prosjektet var et samarbeid mellom kommunen, Senter for praksisrettet undervisning (SePU) ved Høyskolen i Hedmark og Laboratorium for forskningsbasert skoleutvikling og pedagogisk praksis (LSP) ved Universitetet i Aalborg. Denne artikkelen omhandler barnehagenes utviklingsarbeid og enkelte av resultatene som er oppnådd.

BAKGRUNN OG MÅL

FLIK-prosjektet har hentet sin inspirasjon fra målrettet arbeid med forbedringsarbeid i skolen som er gjennomført i flere land, distrikter og kommuner – blant annet i Ontario-provinsen i Canada (Fullan, 2010) og i Essunga i Sverige (Persson & Persson, 2012). Felles for arbeidet i disse vellykkede

utviklingsarbeidene, og som også vil være relevant for utviklingsarbeid i barnehager, er ledelsesforankring, kollektivt orienterte enheter og et systematisk og vedvarende fokus på utvikling av kompetanse hos de ansatte. Andre faktorer for at de har lyktes er innhenting og bruk av data om barnas trivsel og kompetanse, og bruk av forskningsbasert kunnskap som utgangspunkt for pedagogiske tiltak og utvikling. Det har vært helt avgjørende med tett samarbeid mellom de ulike nivåene og enhetene i kommunen. Hele systemet fra barn, personale, enhetsledelse, kommuneledelse og politikere har vært involvert i gjennomføringen av prosjektene. Denne type forbedringsarbeid kjennetegnes ved å ha en systemorientert tilnærming, der alle skal delta og dra i samme retning.

FLIK-prosjektet har sitt utgangspunkt i Kristiansand kommunes oppgave og visjon om «å utvikle inkluderende læringsmiljøer» i barnehager og

skoler. Det ble med utgangspunkt i denne visjonen utviklet to hovedmål tilknyttet barnehagene:

- 1) Å utvikle læringsmiljøene med vekt på barnas sosiale og språklige utbytte, og på en måte som gjør at barna opplever tilhørighet og meningsfull deltagelse i fellesskapet.
- 2) Skape et fellesskap som fremmer opplevd tilhørighet, trygghet, trivsel og som reduserer krenkelser.

BARNES TRIVSEL

Kristiansand kommune har i FLIK-prosjektet lagt vekt på å involvere de ulike kommunale nivåene, skape felles holdninger og forståelse for den ønskede utviklingen hos de ansatte, samt fremme læringsorienterte utviklingsprosesser både individuelt og kollektivt. Alle barnehagene i kommunen har deltatt, det vi si både offentlige og private eide barnehager. Barns trivsel og læring har vært det overordnede fokus og sukseskriteriet for prosjektet.

I prosjektplanen ble det lagt vekt på at prosjektet skulle omfatte systematisk arbeid over tid, lokal oppfølging av strukturer og prosesser, og kommunikasjonskvalitet og informasjonsflyt mellom alle nivåer. Personalet i barnehagene og

Kvaliteten i barnehagene i Kristiansand har blitt bedre etter at de ansatte sammen har fått felles kompetanse, analysert egne utfordringer og bedret sin praksis, viser ny studie. Illustrasjonsfoto: Fotolia.com

lederguppen har jobbet med prosjektets konkrete innhold. Videre har det vært gjennomført forskning knyttet til prosjektet, både i form av kvalitative og kvantitative undersøkelser. Kvalitative intervju ble gjennomført i 2015. Kvantitative kartlegginger ble gjennomført før utviklingsarbeidet startet opp i 2013 (T1) og to år senere, etter at utviklingsarbeidet var gjennomført i 2015 (T2). Det vil videre bli gjennomført en tredje kartlegging i 2017.

MÅ SETTE AV TID

En avgjørende strategi i Kristiansand har vært utvikling av profesjonelle læringsfellesskap og kollektiv kompetanse i barnehagene. Gode barnehager

kjennetegnes av ansatte med god kompetanse og som samarbeider (DuFour & Marzano, 2011). En avgjørende strategi for å forbedre personalets praksis er å bygge opp deres kollektive kompetanse til å oppfylle barnehagens overordnede mål. Dette krever at de utvikler nye kunnskaper, anvender nye ferdigheter i møte med barn og engasjerer seg sterkt i praksis.

Et viktig prinsipp har vært å organisere de ansatte i barnehagene i meningsfulle og samarbeidende team. Det er disse teamene som er utviklet til profesjonelle læringsfellesskap, der de ansatte deler erfaringer og kunnskap. Et slikt kollaborativt team er en gruppe av ansatte som arbeider i gjensidig avhen-

gighet av hverandre for å nå felles mål. Uten et felles mål og gjensidig ansvarlighet kan ikke et slikt profesjonelt team fungere. Teamstrukturen har som regel vært avdelingsvis i barnehagene. Videre har teamene også fått avsatt tid til å samarbeide. Om samarbeid mellom de ansatte skal få noen verdi og ha prioritet, er det helt nødvendig at ledelsen sørger for at det er mulig å avsette tid.

E-LÆRING OG KURS

De ansatte har også fått økt kompetanse både ved å arbeide med ulike tema og velge hva de skal arbeide ytterligere med. Dette har skjedd gjennom både kursdager, lesing av fagtekster, e-læring og veiledning. Til grunn for denne kompeten-

tanseutviklingen har det vært vektlagt at den skal være forskningsbasert, basere seg på forskningsdata fra de enhetene som deltar og forankret i den enkelte enhets kultur (Nordahl, Qvortrup, Hansen & Hansen, 2013; Timperley, 2008).

I prosjektperioden har det helt konkret vært jobbet med å utvikle ferdigheter, kunnskap og kompetanse blant barnehagenes personale og ledelse. Man ønsket gjennom prosjektet å fremme en utviklingsorientert kultur i barnehagene, noe som blant annet krever at de ansatte får mange muligheter til å tilegne seg ny kunnskap og til å omsette denne i praksis. Dersom en personalgruppe

skal utvikle sin

kompetanse,

må det legges

til rette for

kunnskapsfor-

midling, utprøving av

nye ideer i daglig praksis,

refleksjon og nye

utprøvinger i et miljø

preget både av tillit,

støtte og det å utfordre

hverandre (Timperley,

2008). For å bidra til et felles kunnskapsgrunnlag, har alle barnehagene og teamene jobbet med temaene motivasjon, mestring, inkludering og barnehagen som læringsmiljø i form av selvstudier.

DRØFTER UTFORDRINGER

Pedagogisk analyse har vært og er et grunnleggende arbeidsredskap som har vært benyttet i alle barnehagene i prosjektet (Nordahl, 2015). Pedagogisk analyse har som utgangspunkt at barns pedagogiske utfordringer må forstås i lys av den konteksten de oppstår i. Det betyr at søkelyset må rettes mot den enkelte avdeling eller gruppe og barnehage og den situasjonen som barnet befinner seg i der. Konkret går pedagogisk analyse ut på at team ved den enkelte barnehage drøfter pedagogiske utfordringer som barn har, og at de innhenter informasjon om disse utfordringene ved for eksempel å bruke de kartleggingsresultatene

som alle barnehagene har hatt tilgang til. Ut fra dette skal de videre analyserer situasjonen og hva som kan bidra til å opprettholde de utfordringer som barnehagen har. Deretter skal det velges tiltak basert på kunnskap om hva som mest sannsynlig vil virke positivt. Tiltakene og strategiene skal i utgangspunkt være forankret i forskningsbasert kunnskap.

Ansatte i kommunens støtte- og spesialtjenester har fulgt opp teamene ved de ulike barnehagene og gitt veiledning og feedback knyttet til deres pedagogiske analyse. Noe av dette har vært gjennomført som e-læringsmoduler, der teamene har mottatt skriftlig respons fra veileder. Veilederen har også deltatt på ett til to møter årlig i hvert av teamene, der fokus har vært både på teamets prosess og innholdet i den pedagogiske analysen.

KARTLEGGING

Ved starten av dette forbedringsarbeidet ble det gjennomført en bred og omfattende kartleggingsundersøkelse i alle barnehagene i kommunen. I denne kartleggingsundersøkelsen er også barna på fire og fem år informanter tilknyttet trivsel og relasjoner til voksne. Kontaktpedagogene vurderte hvert enkelte barn i blant annet språklig og sosiale ferdigheter, og alle ansatte svarte på spørsmål om samarbeidet og kulturen i den enkelte barnehage. I tillegg vurderte foreldrene samarbeidet og tilfredsheten med barnehagens arbeid. Resultatene fra den første kartleggingsundersøkelsen ble lagt frem for alle prosjektdeltagerne. Det var relativt store kvalitetsforskjeller mellom de ulike barnehagene som deltok i prosjektet (Nordahl, Qvortrup, Hansen & Hansen, 2013).

Det ble utviklet en resultatportal, der den enkelte barnehage kunne gå inn og hente ut sine egne data. Her kunne de også sammenligne seg med gjennomsnittet av andre barnehager, og ut fra dette komme fram til både hva som var barnehagens sterke sider og utfordringer. Hver enhet skulle ut fra resultatene kunne beskrive hva de var gode på, hva de burde jobbe videre med, hvilken kompetanse de trengte for å for-

bedre seg og hvilken støtte de trengte fra PP-tjenesten og andre tjenester i kommunen.

BEDRE SPRÅK OG TRIVSEL

Resultatene fra den første kartleggingsundersøkelsen i 2013 til den andre i 2015 viser at det har vært en positiv utvikling i barnehagene i kommunene (Nordahl med flere, 2015). Det har vært en statistisk signifikant forbedring på avgjørende faktorer for barnehagenes kvalitet. Barna selv uttrykker at de trives bedre i barnehagen og har et bedre forhold til de andre barna. Barnas språklige og sosiale ferdigheter er også vurdert som bedre. Dette er både viktige i seg selv og vesentlig for barna sin sannsynlighet for å lykkes på skolen. Selv om forskjellen fra 2013 til 2015 ikke kan betraktes som veldig store, vil det for mange enkeltbarn i kommunen innebære en langt bedre barnehagehverdag. Fordi det tar tid å endre praksis er det grunn til å anta at det kan bli ytterligere positive effekter på senere tidspunkt, dersom barnehagene fortsetter å jobbe med de temaene som prosjektet har hatt fokus på.

MINDRE FORSKJELLER

Forskjellene mellom barnehagene i Kristiansand er også blitt mindre i denne perioden. De barnehagene som lå dårlig an på flere indikatorer er de barnehagene som ser ut til å ha hatt mest nytte av å delta i prosjektet. Det vil si at foreldre i kommunen i mindre grad er avhengig av å velge «den rette» barnehagen for å oppleve et godt pedagogisk tilbud for barna. Det er fortsatt forskjeller mellom barnehagene på de fleste indikatorene som er målt. Dette er ikke bare uttrykk for forskjeller i barnegruppene med hensyn til evner og forutsetninger, men ganske sikkert også et uttrykk for kvalitative forskjeller mellom barnehagene.

I denne studien er det anvendt sammenligninger mellom to tidspunkt av kohorter av ulike barn på samme alder. Det gjør at vi har kontroll på mange variabler som kunne ha forklart endringer som blant annet foreldrebakgrunn og spesialpedagogisk hjelp. Når vi ser at disse variablene ikke kan forklare

forskjellene, kan vi med noe grad av sikkerhet si at intervensjonen FLIKK har hatt en positiv innvirkning på barns situasjon og utvikling i sin helhet i kommunen. Kvaliteten i barnehagene har blitt noe bedre ved at de ansatte sammen har tilegnet seg kompetanse, analysert egne utfordringer og iverksatt en forbedret praksis til beste for barns læring og utvikling.

FOKUS PÅ KOMPETANSE

FLIKK-prosjektet er et systematisk utviklingsarbeid som har blitt gjennomført i Kristiansand kommune gjennom en toårsperiode. Det har vært et tydelig fokus på å heve både individuell og kollektiv kompetanse i barnehagene. Alle barnehagene har deltatt, og på den måten kan et slikt prosjekt bidra til å utvikle en kollektiv barnehagekultur. Prosjektet er også et godt eksempel på hvordan en kommune og forskere kan jobbe sammen med utviklingsarbeid.

God forankring av prosjektet i kommunens ledelse og hos politikere har vært helt nødvendig for å få gjennomført et så omfattende utviklingsarbeid som dette prosjektet har vært. Samarbeidet med forskere gjør at utviklingsarbeidet har basert seg på forskningsbasert kunnskap. I tillegg har forskningsdata vært benyttet som utgangspunkt for refleksjoner og tilpasning innad i den enkelte barnehage.

PÅVIRKER LIVSKVALITETEN

Barnehagen er en svært viktig utviklingsarena for norske barn. Nesten alle barn er i barnehage og kvaliteten på det tilbudet de får og hvordan de har det i barnehagen, påvirker livskvalitet, fungering og læring både på kort og lang sikt. Barns sosiale ferdigheter, kognitive

utvikling og skolefungering synes særlig å bli positivt påvirket av et godt barnehagetilbud (Cammilli, Vargas, Ryan & Barnett, 2010). Forskning viser at barnehagekvaliteten varierer, både i Norge (Lekhal med flere, 2013) og internasjonalt (Vermeer et al., 2015). Derfor er prosjekter som kan bidra til bedre barnehagekvalitet av stor betydning. Særlig viktig er det at det er mest forbedring i barnehager som skåret lavt ved første tidspunkt. Det indikerer at det kan være nyttig at barnehager som gjennomfører kompetanseutvikling får tilgang på egne forskningsdata, fordi dette kan inspirere og utfordre til utvikling (Nordahl, 2015).

SYSTEMATISK JOBBING

Om kvaliteten på barnehagenes arbeid skal forbedres ytterligere også etter at prosjektperioden er over, er det en forutsetning at barnehagene konsoliderer og intensiverer det arbeidet de har påbegynt. De bør ikke begynne med noe helt nytt som innebærer et annet fokus (Hargreaves & Fullan, 2012), men bygge videre på den prosessen de har påbegynt. For at man skal bli i stand til å etablere, vedlikeholde og utvikle en kollektiv kompetanse i barnehagene i en kommune, må det jobbes systematisk over lang tid (Timperley, 2008). Kanskje bør barnehagene formulere enda tydeligere og mer forpliktende mål for det videre arbeidet? Kanskje skal barnehage og skole utvikle noen felles målsettinger, for på den måten å fremme en kollektiv læringskultur?

«BEST PRACTICE»

Et prosjekt som FLIKK bør være en start på noe som systematisk følges opp over tid, og der man tar høyde for at det også fremover vil dukke opp utfordringer, motsetninger og problemer (Robinson, 2014). En forutsetning for videreutvikling av prosjektet er en fortsatt tydelig og offensiv forankring i ledelsen. Gode barnehager kan fungere som eksempler på «best practice» som andre barnehager i kommunen kan bli inspirert av. Kanskje kan Kristiansand kommune fungere som et eksempel som andre kommuner kan lære av?

LITTERATUR

- Camilli, G., Vargas, S., Ryan, S., & Barnett, W. S.** (2010). Meta-analysis of the effects of early education interventions on cognitive and social development. *Teachers College Record*, 112, 579–620.
- DuFour, R. & Marzano, R. J.** (2015). Ledelse av læring. Hvordan ledere i forvaltning, skole og klasseværelse fremmer elevenes læring. Frederikshavn: Dafalo.
- Fullan, M.** (2010). Motion leadership: the skinny on becoming change savvy. Corwin, California: Thousand Oaks.
- Lekhal, R., Vartun, M., Gustavson, K., Helland, S.S., Wang, M.V. & Schjølberg, S.** (2013). Variasjon i barnehagekvalitet. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Nordahl, T.** (2015). Det ved vi om: Datainformert forbedringsarbeid i skolen. Frederikshavn: Dafalo.
- Nordahl, T., Qvortrup, L., Hansen, L. S. & Hansen, O.** (2013). Resultater fra kartleggingsundersøkelse i Kristiansand kommune 2013. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Nordahl, T., Sunnevåg, A. K., Qvortrup, L., Hansen, L. S., Hansen, O., Lekhal, R. & Drugli, M. B.** (2015). Hold ut og hold kursen. Resultat fra kartleggingsundersøkelse i Kristiansand kommune. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Persson, B. & Persson, E.** (2012). Inkludering och måloppfyllelse: att nå framgång med alla elever. Stockholm: Liber.
- Robinson, V.** (2014). Elevcentrert skoleledelse. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Timperley, H.** (2008). Teacher professional learning and development. Educational practice series, 18. Genève: International Academy of Education (IAE). http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Publications/Educational_Practices/EdPractices_18.pdf
- Hargreaves, A. & Fullan, M.** (2012). Professional Capital – Transforming Teaching in Every School. New York, NY: Routledge.
- Vermeer, H. J., van IJzendoorn, M. H., Cárcamo, R. A., & Harrison, L. J.** Quality of Child Care Using the Environment Rating Scales: A Meta-Analysis of International Studies. *International Journal of Early Childhood*, 48, 33–60.

Lek & lær

TRUDE ANETTE BRENDELAND

Barnehagelærer, holder inspirasjonskurs, skriver artikler og bøker som *fantasifantasten.no*. Jobber i «Eventyrhuset lekeverksted» i samarbeid med Fantoft gård studentbarnehage, Bergen. Hun gir deg inspirerende tips i hver utgave av Først steg.

Språkglede i et tre

Et-hva-er-det-tre kan males rett på veggen og bli en vakker ressurs til samtale, lek og moro.

Barnehagen er en viktig språkarena. Vi har et ansvar for å gi barna ordene, men også gi dem mulighet til å knytte erfaringer, opplevelser og følelser til. Rundt hjemmelaget materiell kan gode, språklige møter bli til.

Barn og voksne kan kjenne språkgleden kile i magen når vi samles under et vakkert tre med rariteter i. Et-hva-er-det-tre kan males rett på vegg. Med blader i felt blir det ekstra flott. Ved hjelp av skruer eller krokar kan man henge opp konkrete – alt fra dukkemøbler, figurer, bestikk, bilder, instrumenter eller andre ting dere kan snakke om.

► Treet kan brukes på mange måter. Dere kan hente tingene ned og snakke om dem. «Hvor henger paraplyen i dag? «Under seilbåten.» Her kan dere bruke preposisjoner og substantiver i skjønn forening. Barna synes det er morsomt når den voksne har bind for øynene og barna skal beskrive hvor hun kan finne tingene hun leter etter. Dere kan også ta tingene ned og leke «Kims lek» og «Tampen brenner», eller pakke dem inn i vakkert papir og åpne forventningsfullt.

◄ Tingene fra treet kan også brukes til små dramaforløp. En idé er å samles rundt ei jerngryte. En voksen er hekse med en spennende kokebok. Så gjelder det å følge oppskriftene og hente ingrediensene ned fra treet. For å lage modigdrops trenger du blant annet to skjær – en stor og en liten, tre svarte edderkopper, fire nys og en hjemmelaget trylleformel. Samtidig som du følger oppskriftene tryller du fram ord-, tall- og mengdebegreper sammen med barna.

EKSTRATIPSET MYSTERIEBOKS

Pynt en pappeske sammen med barna og lag en mysterieboks for konkreter. Klipp to hull til å stikke hendene inn i. Vi kan legge ting inni som man ikke skal se, bare ta på. Hva kjenner man? Beskriv! Er den kald, varm, glatt eller tung? Med spørsmål som «kan du finne den ru steinen, eller den taggete kastanjenøtten?» blir barnet språkdetektiv. Det er ekstra morsomt å snu kassen og la den voksne få kjenne og gjette, mens barna ser innholdet. Da bør du gjøre noen hårreisende feil, slik at vi og barna kjenner språkgleden bobble over i latter.

► I treet kan det også henge konkreter som kan illustrere eventyr og fortellinger, rim, regler og sanger. For eksempel: *Tre bukker, Fem små aper, Lille persille og En liten mus som leter etter et hus.* Ta tingene som passer ned fra treet og snakk om dem. Under et hva-er-det-tre er det supert å holde samlingsstund.

VARDEN BARNEHAGE, TROMSØ

for barn som er rammet av alvorlig astma, allergi eller eksem

Vi besøker barnehagen litt utenom det vanlige.
Tips oss på forstesteg@udf.no.

Frisk luft gir friskere barn

Barnehagen har forbud mot fisk, nøtter, parfyme og dyrehår og barna er masse ute hver dag. Det gjør astma- og allergibarna mye friskere.

TEKST
GRO ROGNMO
grorog@gmail.com
FOTO
INGUN A. MÆHLUM
fotodama@gmail.com

Forbudsskiltet henger på inngangsdøra til den røde barnehagen på toppen av Tromsøya. Hit kommer ingen inn hvis de er dynket i parfyme eller har hundehår på jakka. Varden barnehage er spesielt tilrettelagt for barn med astma, allergi og eksem, og de aller fleste ungene i barnehagen har en eller annen form for allergi.

– For ungene hos oss er det helt naturlig at noen trenger medisiner og kanskje må ha salve eller plaster. Her trenger de ikke føle seg annerledes enn andre barn, sier Gøril Nordmo, pedagogisk leder på avdeling «Selja».

KAN DØ AV MELK

Det viktigste er likevel at ungene – og foreldrene – kan føle seg trygge i barnehagen. Hele huset er sanert for allergener i form av tobakksrøyk, dyrehår og parfyme, samt matvarer som egg, fisk og nøtter – noe flere av barnehagebarna er allergiske mot. For noen år siden kuttet

barnehagen også ut melk og melkeprodukter, fordi de hadde barn med livstruende melkeallergi.

– Et barn med alvorlig melkeallergi kan dø i løpet av ti minutter hvis de inntar en dråpe melk. Et anafylaktisk sjokk starter ofte med utslett rundt munnen, som så sprer seg. Det farligste er hvis slimhinnene sveller opp og barnet ikke får puste, sier Lars Espen Langhaug, pedagogisk leder på småbarnsavdelingen «Bjørk». Barnehagen har 29 barn og 10 ansatte.

OPPLEVDE ALLERGISJOKK

Alle ansatte i Varden er opplært til å se symptomer og gi allergimedisin som antihistaminer og EpiPen, en automatisk adrenalinpenn. Langhaug har jobbet her siden 1998, og forteller at én gang har de opplevd at et barn fikk allergisjokk og de ansatte måtte sette en adrenalin-sprøyte i all hast.

– Da var det nok at en kniv som ble brukt til å skjære opp pizzaen med hadde vært brukt til å skjære opp en pizza med ost på tidligere, sier han.

Heldigvis gikk det bra, og etter det valgte barnehagen å droppe alt av melkeprodukter. I dag spiser alle barna i barnehagen den samme allergivennlige maten,

og kjøkkenassistent Berit Olsen sjekker alle matvarer som kommer inn nøye.

– Mitt ansvar er at all maten som går ut fra kjøkkenet skal være trygg for ungene. Selv om jeg vet hva ting inneholder, så leser jeg gjennom alle ingrediensene i tilfelle noe er endret, sier Olsen.

På kjøkkenet har hun lister over hvilke barn som ikke tåler hva, men grunntanken er at alle skal kunne spise alt som serveres. Før hadde barna med ►

Det har hendt at barnehagen har måtte stoppe besøkende i døra hvis de er fulle av dyrehår eller parfyme.

Edvard Buvang Markussen er et av astma- og allergibarna i Varden barnehage i Tromsø som blir bedre av å være ute i frisk luft hver dag.

Pedagogisk leder Gøril Mari Nordmo i Varden barnehage i Tromsø rører i gryta mens ungene venter på havregrøten. Fra venstre: Runa Hoff-Johansen (5), Iver Leander Grønnbakk (3), Ulrik Matheo Grønnbakk (3), Lotta Nira Pettersen-Roque (5), Isak Rubin Austheim (4) og Edgar Svensson (3). I lavvoen lager de alltid mat når de er på tur.

FAKTA OM ASTMA

- 25 prosent av alle norske barn har eller har hatt astma innen fylte 16 år. Dette tallet øker stadig. Bare åtte prosent av den voksne befolkningen har astma.
- 30–50 prosent vokser sykdommen av seg før de kommer i tenårene.
- Astma er en kronisk sykdom i luftveiene, som fører til tung pust. Sykdommen skyldes en kronisk inflammasjon eller betennelse i luftveienes slimhinner. Astma kan være arvelig, men kan også skyldes en virus-infeksjon (spesielt RS-virus), allergi eller miljøfaktorer som fukt, kulde eller røyking.
- Behandles som regel med inhalasjon av kortison.
- Alle norske barnehager skal tilrettelegge for barn med astma og allergier. Det finnes også flere spesialbarnehager for barn som er alvorlig rammet.

Kilde: Norges astma og Allergiforbund (NAAF)

egne matpakker, men i dag får de alle måltider i barnehagen.

– Før hendte det at noen hadde for eksempel makrell i tomat eller kaviar på brødiskiva, og det kunne være nok til at den som satt ved siden av fikk en reaksjon hvis den hadde fiskeallergi, sier Gøril Nordmo.

FRISK LUFT I LUNGENE

Denne dagen er ungene mer enn normalt opptatt av været, og forteller ivrig om hvordan stormen herjet i Tromsø kvelden før. Men i barnehagen er været ingen hindring, i dag er det utedag som vanlig. Hver dag starter med frokost ute eller i utehytta, og onsdag og fredag drar hele avdeling «Bjørk» og de største fra «Selja» på tur til lavvoen i skogen. Da bærer de sin egen sekk med drikkeflasker og klesskift, mens en av de voksne bærer

medisinsekken. Den er alltid med. I tillegg bruker et av de minste barna et såkalt forstøverapparat som omdanner inhalasjonsvæske til damp.

All den friske luften har vist seg å ha svært positiv innvirkning på barna, særlig de som sliter med astma. De voksne forteller at de merker stor forskjell på barna etter at de har gått en stund i barnehagen og vært mye ute og på tur.

– Lungene deres bygger seg bedre opp på grunn av all den friske luften, og flere av ungene trenger mindre medisin etter å ha vært her en stund. På slutten av året trenger vi færre stopp på turen opp til lavvoen, sier Nordmo.

Et annet poeng med å være mye ute er at økt fysisk aktivitet styrker barna, og det gjør at barn med astma får et bedre grunnlag til å tilnærme seg en normal fysisk form.

Alle barna hjelper til når ungene er på tur, og her er det Runa Hoff Johansen som bærer ved inn i lavvoen.

FAKTA OM ALLERGI

- Mer enn 40 prosent av befolkningen får allergiske reaksjoner en eller flere ganger i livet.
- Vanlige allergener er pelsdyr, husstøvmidd, legemidler, enkelte metaller, røyk, pollen og matvarer som egg, nøtter, fisk og melk.
- Atopisk allergi skyldes at man puster inn eller kommer i kontakt med et allergen. Kontaktallergi opptrer som oftest som eksem når huden kommer i kontakt med uedle metaller, eller visse kjemiske stoffer.
- 5–8 prosent av barn under tre år får

matallergi. Ca. 5 prosent av den voksne befolkningen lider av det samme. Matallergi kan ikke behandles.

- Enkelte rammes av livstruende allergi. Allergisk eller anafylaktisk sjokk er den sterkeste allergireaksjonen. Hud og slimhinner hovner opp, og etter hvert kan også blodsirkulasjonen svikte. Med rask og riktig behandling vil mer enn 99 prosent overleve.
- I Norge forekommer rundt 120 anafylaktiske sjokk årlig, de fleste på sykehus.

Kilder: NAAF, Norsk Helseinformatikk

I lavvoen, som er barnehagens egen, er det lov å ta seg en liten lur hvis man blir sliten, som Lotta Nira Pettersen-Roque. Ulrik Matheo Grønnbakk følger med.

– Vi bruker i tillegg friluftsliv i den pedagogiske plattformen til barnehagen. Her er det pedagogiske opplegget tilpasset driften som hovedsakelig forgår utendørs.

Varden barnehage ble startet i samarbeid med barneavdelingen på Universitetssykehuset i Nord-Norge i 1996, og samarbeider fortsatt tett med sykehuset. Å være en astma- og allergivennlig barnehage innebærer også at barnehagen er forsterket med flere ansatte enn vanlig, her er 10 ansatte fordelt på 29 barn. Hvis noen av barna er slitne eller i dårlig form en dag får de ekstra oppfølging, og kan også være inne i stedet for å gå på tur. Men som regel er de fleste med på tur.

– EN STOR SEIER FOR OSS

Ungene legger i vei opp til lavvoen, og

en time seinere er flere av dem dekket av gjørme. Vel framme tenner Gøril opp ildstedet, og i dag står havregrøt med eplemos på menyen. Andre dager er det pinnebrød eller klappkaker. I lavvoen har de dyner og puter så de minste kan sove inne mens de største leker ute.

Flere av de ansatte i Varden har selv astma eller allergier. Assistent Patricia Roque er også mamma til to av ungene i barnehagen. Alle tre lider av arvelig astma og allergi.

– Johan på to er født med et hull i den ene lungen, og har vært alvorlig syk. Bare det at han nå går opp hit selv med sekken på ryggen er en stor seier. Han er blitt mye sterkere av å være så mye ute. Her i barnehagen vet jeg dessuten at ungene mine har det bra, jeg slipper å bekymre meg for om alt er trygt og om de får medisiner sine. Det er tøft å ha

to syke barn, og barnehagen gjør at vi fungerer som familie, sier Roque. Hygiene er ekstra viktig i en allergivennlig barnehage. Alt vaskes ofte og grundig, både leker, hyller, skuffer og skap. Flere av barna har støvallergi.

– I år har vi ikke så mange alvorlige allergitilfeller i barnehagen, men vi har hatt flere barn her med livstruende allergier, sier Gøril Nordmo. Barn med astma og allergi har fortrinnsrett i barnehagen, og ungene kommer fra hele Tromsø. Flere vokser av seg astma og allergier i løpet av barnehagetiden.

– Da Johan begynte i barnehagen spiste han verken egg, melk eller hvete. Nå har han vokst det fra seg, sier Patricia Roque.

Mening, mot & menneskeverd
Line Melvold
Kommuneforlaget (2016)
116 sider

En investering for bedre kvalitet

En engasjerende bok som får deg til å reflektere over egen praksis i barnehagen.

ANMELDT AV
**KATHRINE MATHILDE
FAGERENG**
barnehagelærer med master i
barnehagepedagogikk. Pedagogisk
leder i Hogsnes barnehage, Tønsberg
og fagbokforfatter.
kathrinefagereng@hotmail.com

Line Melvold har gitt ut enda et mes-
terverk. Hun skriver ærlig og direkte og
treffer som alltid rett i hjertet med sine
praksisfortellinger.

REFLEKTERE OVER PRAKSIS

Hun har utviklet ulike metoder til aktivt
bruk i barnehagen, og sammen med
spørsmålene hun stiller under men-
neskeverdsrefleksjon, kan du og din
barnehage bli mer reflektert over egen
praksis og rustet til å utvikle barnehagens
pedagogiske praksis i riktig retning for
hvert enkelt barn og barnegruppe.

Hvor er fokuset til personalet? Og hva
fremmer og hva hemmer god pedagogisk
praksis? Er vi tydelig faglig forankret, og
på hvilken måte ivaretar vi formålspara-
grafer ved å gjøre det på denne måten?
Melvold skriver at: «som barnehage må
vi jobbe systematisk med innholdskva-
litet. Å vite når barna trenger den riktige

dosen omsorg, å legge til rette for både
lek og læring og følge barn i deres dan-
ningsprosess, krever en reflektert og
tilstedeværende omsorgsperson» (s. 46).

TA ANDRES PERSPEKTIV

Forfatteren skrev boken etter en samtale
hun hadde med en student etter endt
praksisperiode. Han hadde observert
noe som både kropp og sjel hadde reagert
på. Hva gjør du i en slik situasjon? Og
hvordan reagerer pedagogen på tilbake-
meldingen? Forfatteren ber oss om ikke
å ta korrigeringer og tilbakemeldinger
så personlig, og heller se på det som vår
personlige og faglige utvikling. Vi må
bli bedre på å sette ord på hva vi gjør, og
hvorfor vi gjør det.

Forfatteren ønsker at boken skal
bidra til flere viktige ting, og skriver at
dette ikke koster annet enn et bevisst
menneskesyn, faglighet, evnen til reflek-
sjon, og til å ta andres perspektiv.

Styrker ikke denne boken deg som
profesjonsutøver, så gjør ingen det! Dette
er en praktisk bok som du bør lese om
og om igjen.

FØRSTE STEG TIPSER

Barns rett til respekt
Janusz Korczak
Cappelen Damm Akademisk
(2016)

Den polske legen og
pedagogen Korczak var en
pioner i arbeidet for barns
rettigheter. Han døde i en konsentrasjonsleir i
1942 sammen med de jødiske barna på barne-
hjemmet han ledet. Korczak mente pedagogens
oppgave var å la barnet leve og å kjempe for
barnets rett til å være barn. Hans ideer hadde
stor innflytelse på FNs barnekonvensjon. En
bok om respekt og menneskeverd.

**Andrespråk og
flerspråklighet i barnehagen**
Gunhild Tomter Alstad
Fagbokforlaget (2016)

Er du interessert i ny forsk-
ning og kunnskap om fler-
språklige barns språkutvikling
og arbeidet med dette i barnehagen? Da er
dette boka for deg. Her får du nye perspektiver
på barnehagen som flerspråklig læringsmiljø og
ulike teorier som åpner for kritisk refleksjon.
For forskere, profesjonsutøvere og de som er
opptatt av flerspråklighet i barnehagen.

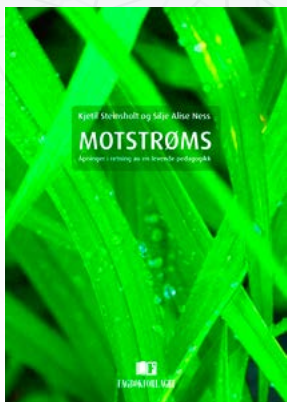
**Med himmelen som tak
– barns skapende lek utendørs**
Ellen Holst Buas
Universitetsforlaget
(3. utgave, 2016)

Boka for deg som gjerne
vil vite mer om hvordan
du kan bruke uterommet
og naturen som arena for lek og skapende
aktiviteter i barnehagen. Du får konkrete tips
til hva dere kan gjøre og lage i snøen, skogen
og fjæra. Du får også teorier rundt lek, læring
og kreativitet. For ansatte i barnehager og
barnehagelærerstudenter.

**Småbarnspedagogikkens
komplekse komposisjoner
– læring møter filosofi**
Ninni Sandvik, Nina
Johannesen, Ann Sofi Larsen,
Mette Røe Nyhus og
Bente Ulla
Fagbokforlaget (2016)

En politisk, feministisk og akademisk bok der
forfatterne ønsker å sette fokus på perspekti-
ver som marginaliserer de yngste barnas bidrag
i læreprosessene. De er kritiske til målstyring
og kartlegging og ønsker å få frem hva små
barn faktisk bidrar med. Det gjør de ved å bruke
begreper fra en rekke filosofer i arbeid med
pedagogiske praksiser blant barn under tre år.

Motstrøms. Åpninger i retning av en levende pedagogikk
Kjetil Steinsholt og Silje Alise Ness
Fagbokforlaget (2016)
285 sider

Motvekt til testregimet

Boka er en sunn og gjennomtenkt motvekt til evidensbasert programtenkning som har preget pedagogikken i noen år.

ANMELDT AV
KIRSTEN FLATEN
Dosent, Høgskulen i Sogn og Fjordane
kirsten.flaten@hisf.no

Som tittelen tilsier er *Motstrøms* ikke en bok som glir inn i den vanlige pedagogiske bokmengden. Her har forfatterne virkelig gått inn for å åpne nye retninger i pedagogikkfaget, og bruker virkemiddel fra andre sjangere enn fagbøker.

INSPIRERT AV KNAUSGÅRD

Her er påvirkning fra norske forfattere som Knausgård og Espeland. Og uten å påberope meg å være så vel bevandret i skjønnlitteratur fører noen formuleringer over til Peter Handke og hans tankerekker. Steinsholt og Ness har trukket med seg pedagogikken inn i filosofien, musikken og litteraturens verden. Og de gjør en god jobb. Det å trekke frem at skjønnlitteratur kan være en hyllest til det barnlige i oss, det som gjør oss undrende og lekende er en påminnelse om hvor viktig disse egenskapene er i livet. Vi trenger disse egenskapene i vår

livsutfoldelse, også gjennom det alvorstynge voksenlivet.

LEKENS ROLLE

Kreativ improvisasjonssone er termen som blir brukt for å beskrive flytprosessen som er en del av en skapende prosess. Å være i flytsonen er et kjent begrep blant forfattere når det går så lekende lett å skrive. Flere kjente begreper blir belyst på nye måter, og gjenskaper en interesse for dette og andre begreper.

Lekens rolle blir satt opp mot kunst, filosofi og pedagogisk forskning, som resten av boken. Ser vi på lekende mennesker som umodne og uten bakkekontakt, som ikke helt kan tas på alvor? Er det arven etter Aristoteles som gjør at vi ikke helt godtar lek som viktig i seg selv? Aristoteles mente at lek var sløsing med tid, som heller burde vært brukt til læring av seriøse og kultiverte aktiviteter. Ikke så tydelig uttalt for dagens barnehager, men man hører stadig at barnehager bør utnytte barnas læringspotensial bedre. Lek er barnas arena, men er det rett? Forfatterne fortsetter å utforske, og viser at lek kan være avslapning for både barn og voksne. Leken omtales som en ånde-

lig virksomhet, og sammenlignes med filosofiens verden, der man også ønsker å tre ut av rammer og være åpen.

MOTVEKT

I pedagogisk praksis ligger innbakt en usikkerhet og balansegang mellom improvisasjon og struktur. Dette å ha en plan om hva man vil formidle og å kunne trekke veksler på øyeblikket. Den pedagogisk kunsten blir beskrevet som *det improvisatoriske artisteriet som ligger nedfelt i pedagogisk praksis*. Formuleringer som dette gjør boken til en godbit å lese. Innimellom må jeg som leser stoppe opp og nyte måten forfatterne bruker språket på.

Boken leses ikke på en kveldsstund, til det er teksten for informasjonsmettet. Som leser stopper man og tenker over det forfatterne skriver, her belyses begreper fra alle sider. Men lesingen er verdt det, her finner man en sunn og gjennomtenkt motvekt til evidensbasert programtenkning, som har preget pedagogikken i noen år. Boken har interesse for pedagoger i alle aldersgrupper.

Blikk fra barnehagen
Tona Gulpinar, Leif Hernes
og Nina Winger (red.)
Fagbokforlaget (2016)
281 sider

Bedre kvalitet for de minste

Boken gir deg et innblikk i barnas hverdag på en ny måte og utfordrer tankemønstre og egen praksis.

ANMELDT AV
**KATHRINE MATHILDE
FAGERENG**
barnehagelærer med master i
barnehagepedagogikk. Pedagogisk
leder i Hogsnes barnehage, Tønsberg
og fagbokforfatter.
kathrinefagereng@hotmail.com

Norske barnehager er noe annet i dag, enn hva de var for et tiår siden. Nå er det vanlig at barna starter i barnehagen fra de er ett år, og vi må derfor se på det som et offentlig ansvar å sikre god kvalitet i barnehagene. *Blikk fra barnehagen* er en bok for deg som ønsker å bli informert og oppdatert på hva et av Norges største forskningsprosjekt om barnehager har jobbet med de siste årene, og fortsatt jobber med.

FOKUS PÅ DE MINSTE

Antologien samler 15 forskningsartikler skrevet av Tone Gulpinar, Leif Hernes, Nina Winger og flere av deltakerne i forskningsprosjektet *Blikk for barn*. Artiklene har ulike blikk fra barnehagen der fokuset er kvalitet for de minste barna. I artiklene går de nærmere inn på temaer som: flerfaglig blikk for barn og barnehagekvaliteter, hvert individs mulighet til å være betydningsfulle og få en plass i fellesskapet. Du kan lese om de minste barnas erfaringer gjennom vandring, barns møte med estetisk læring, nysgjerrighet og ansvar i møte med de minste. Andre tema er perspektiver på

kjærlighet, omsorgsfulle praksiser, blikk på det fysiske miljøet og diskurser og makt i det daglige. Her er også kritiske blikk på ITERS-R (kvalitetsvurderingsverktøyet brukt i dette forskningsprosjektet) og ny statistikk og spørsmål om hvorfor foreldre foretrekker barnehager fremfor kontantytelser.

VARME MENNESKER VIKTIG

Faktorer som vi antar vil kunne påvirke barns «well being», livskvalitet og opplevelse av å være elsket i barnehage er, ifølge boken, blant annet barnehagens størrelse, barns inne- og utearealer, barnegruppestørrelse og antall omsorgspersoner. «Men det er særlig viktig at de møter varme, ivaretagende mennesker som ser deres individualitet og hjelper dem inn i et sosialt fellesskap» (s. 53).

INSPIRERER OG UTFORDRER

Før jeg tok fatt i boka tenkte jeg at dette kom til å være en tung fagbok kun for interesserte, men der tok jeg feil. Etter hver eneste artikkel har jeg hatt lyst til å lese mer. Forskerne stiller viktige spørsmål, er kritiske til eget arbeid og deler forskningsresultater. Med denne boken får du innblikk i barnas hverdag på en ny måte. Boken får deg til å tenke om igjen, inspirerer og utfordrer tankemønstre og rutiner du kanskje har i ditt daglige samvær med barna, kolleger og foreldre.

FØRSTE STEG TIPSER

**Begavede barn
– i barnehagealder**
Branca Lie
Cappelen Damm Akademisk
(2016)

Hvordan kan du se hvilket barn som er begavet?

Hvordan kan du ivareta barnets begavelser og utfordringer som følger med? Det får du svar på i denne boka. Den tar for seg ny forskning på området, foreldresamarbeid og hvordan gi barna et pedagogisk tilbud som gir dem nok utfordringer og følelsen av mestring.

**Samtaler om bildebøker
i barnehagen**
Trine Solstad
Universitetsforlaget (2016)

Boka handler om lesing av bildebøker som sosial opplevelse og menings-skaping. God lesing tar utgangspunkt i barnas interesser, tar vare på leseopplevelser og fører til gode samtaler. Her er praktiske eksempler på hvordan barnehagelærere har ført gode samtale om bøker som *Bukkene bruse* på Badeland og *Garmanns sommer*.

**Profesjonsarbeid
i barnehagen
– fra fascinasjon til
fordypelse**
Alice Kjær
Cappelen Damm Akademisk
(2016)

Hvordan finner jeg tema for prosjektarbeid? Hvordan får vi det til i hverdagen, og hva er pedagogens rolle? Her får du svar og inspirasjon fra konkrete prosjekter som hjerte-prosjektet, ande- og klasseprosjektet. De presenteres med tegninger, bilder og sitater fra barn. Eksempelene er fra en dansk, Reggio Emilia-inspirert barnehage. Du får se hvordan prosjekter kan bidra til fellesskap, fordypelse og lekende læring.

**Kvardagslivets didaktikk
i barnehagen**
Ansvar og arbeidsfordeling
Liv Ingrid Aske Håberg
Universitetsforlaget (2016)

Gjennom omsorg, lek og læring skal personalet tilrettelegge for barns trivsel og utvikling. Hvordan skal du få til det? Boka viser hvordan didaktikken (undervisningskunsten) kan hjelpe deg. Boka legger vekt på at didaktisk arbeid gjelder hele barnehagedagen og inkluderer assistenter, frilek, hverdagssituasjoner og voksenstyrt aktivitet. Boka tar utgangspunkt i forfatterens doktorgrad.

Relasjonsbygging i barnehagen
Utvikling av samhandlingskompetanse
 mellom barnehage, barnevern og foreldre
Charlotte U. Johannessen og Eva Mikkelsen
 Gyldendal (2015)
 200 sider

Nyttig om relasjonsbygging

En bok som gir deg kunnskap og råd om hvordan du kan snakke med foreldrene og bruke barnevernet, når du er bekymret for et barn.

ANMELDT AV
ELLEN MORBERG,
 Pedagogisk leder, Nadderudskogen
 barnehage, Bærum
 ellen.morberg@baerum.kommune.no

Boken handler om samarbeid rundt barnet i barnehagen, både foreldre-samarbeid og foreldreveiledning, og samarbeid der barnehagelæreren har bekymring for barnet. Den retter seg mot profesjonsutøvernes måte å se og forstå seg selv og andre på. Sentralt i boken er betydningen av å etablere et godt samarbeid mellom barnehage, barnevern og foreldre for å sikre tidlig og god innsats.

TILKNYTNING

Boken er bygget opp av tre deler: Den første om sentrale begreper og teori, den andre om barnehagen og barnevernets rolle i foreldresamarbeidet og den tredje om tverretattlig samarbeid rundt barnet. Boken har egne «praksisbokser» skilt ut fra den ordinære bokteksten.

Tilknytningsteori- og betydningen av tidlig samspill og tilknytning er bokens

utgangspunkt. Den går nært inn på begreper som er nødvendige når vi bygger relasjoner. Gjennomgang av barnehagens og barnevernets mål og oppgaver tydeliggjør mandatet og rammene profesjonsutøverne jobber innenfor.

FORELDRESAMTALEN

Bokens andre del dreier seg om barnehagens ansvar for å invitere foreldre til samarbeid. Her får du kunnskap om foreldresamtalens hensikt, innhold og viktige forutsetninger for en god samtale. De vanskelige samtalene kan ende opp med at barnehagelæreren går fra undring til bekymring. Boken gir kunnskap om våre ulike «overlevelsesstrategier». Kunnskap som er viktig for å kunne forberede seg godt og for å forstå. Når barnehagen anser bekymringen sin som begrunnet, gir forfatterne klare retningslinjer for det videre samarbeidet: Hvem som skal delta i samtalen og ansvarsfordeling.

I boken kan du også lese om barnevernets arbeid, som hva som skjer når de mottar en bekymringsmelding, barnets rettigheter, hva som er «barnets beste» og hvordan barnevernet kan støtte

barnehagen. Forfatterne tar opp hvordan barnehagen kan møte de sårbare barna.

FRA TEORI TIL HÅNDVERK

Forfatterne bruker et språk som oversetter teori til godt håndverk. Praksisboksene bidrar bra til det. De beskriver kompliserte prosesser på en forståelig og oversiktlig måte. Jeg synes forfatterne viser innsikt i og forståelse for den praktiske hverdagen i barnehage. Boken ga meg ny kunnskap på et område jeg mener er viktig, og der jeg mener vi barnehagefolk har mye å hente på økt kompetanse. Særlig tenker jeg på kvaliteten i foreldresamarbeidet og foreldresamtalene. Presentasjonen av ulike verktøy gir gode konkrete holdepunkter å vurdere ut fra. Jeg synes boken har en logisk oppbygning som gjør stoffet oversiktlig og forståelig. Det er en styrke at den handler om barnehagen og barnevernet som et hele. Vi trenger faglitteratur som dette.

MORTEN SOLHEIM

seniorrådgiver i Utdanningsforbundet
morten.solheim@utdanningsforbundet.no

Å overse en krenkelse

Alt vi lærere sier, i barnehagen, klasserommet eller skolegården, er offentlige ytringer.

Alt vi gjør er offentlig handlinger. Tar vi det tilstrekkelig på alvor?

Det blir stadig flere barnehagelærere. Så langt har det likevel ikke vært politisk vilje i Norge til å endre barnehagelærernormen. Vi har levd med den samme andelen barnehagelærere per ansatt i over femti år, på tross av store endringer i sektoren for øvrig. Optimisten i meg tenker at det ikke lenger er et spørsmål om vi vil få en ny barnehagelærernorm, men *når*. Med nye forskningsresultater fra GoBaN har vi nok et lodd på vår side av vektskåla, i debatten om hvorfor kunnskapen i barnehagen må styrkes.

STØRRE KRAV

Et realistisk framtidsscenario er at barnehagelærerne vil utgjøre flertallet av de ansatte i norske barnehager. Det er rimelig å tro at dette i seg selv vil bidra til å heve kvaliteten på barnehagetilbudet. Imidlertid vil det sette enda større krav til oss som profesjon. Når ansatte i barnehagen omtales, vil det i fremtiden være begrepet «barnehagelærere» som brukes, og ikke «voksne», «ansatte» eller «personalet» som i dag. Et større ansvar vil med andre ord hvile på våre skuldre, og forventningene til vår profesjonalitet i arbeidet med barn vil trolig øke. I møte med disse nye forventningene, vil det være fornuftig at vi som profesjon løfter frem og styrker arbeidet vårt. En mulig vei å gå, for å styrke tilliten til profesjonen, er å jobbe kontinuerlig med profesjonsetikk.

KRENKELSE I SANDKASSA

Selv har jeg jobbet i både gode og dårlige barnehager. I et par av dem var det faglige refleksjonsnivået kritisk lavt. Jeg skal gi et lite eksempel. Som tjueåring jobbet jeg som assistent i barnehage, helt uten erfaring. Mangelen på kunnskap om barn, gjorde at jeg innimellom tok dårlig valg. Som for eksempel denne ettermiddagen en gang for 17, 18 år siden, da jeg satt i sandkassa med en gjeng unger. Tre av ungene laget et sandslott av de sjeldne. Et fjerde barn, Kristoffer, stod og så på. Innimellom strødde han litt sand på slottet som de andre hadde bygget. Dette irriterte selvsagt de andre ungene, og jeg ba Kristoffer om å gi seg. Da Kristoffer i stedet hoppet med begge cherroxene først midt oppi sandslottet, raknet det for meg. Jeg tok tak i begge skuldrene hans og løftet han opp så ansiktene våre var på høyde. «Nå er det nok», ropte jeg. Altfor høyt. Forskrekelsen var enorm for Kristoffer. Han ble redd, både av at jeg løftet ham og av at jeg ropte. Dessuten kjente vi ikke hverandre så godt. Kristoffer begynte brått å hulke. Rundt meg stod de andre ungene med spaden i hånda, store øyne og åpent gap.

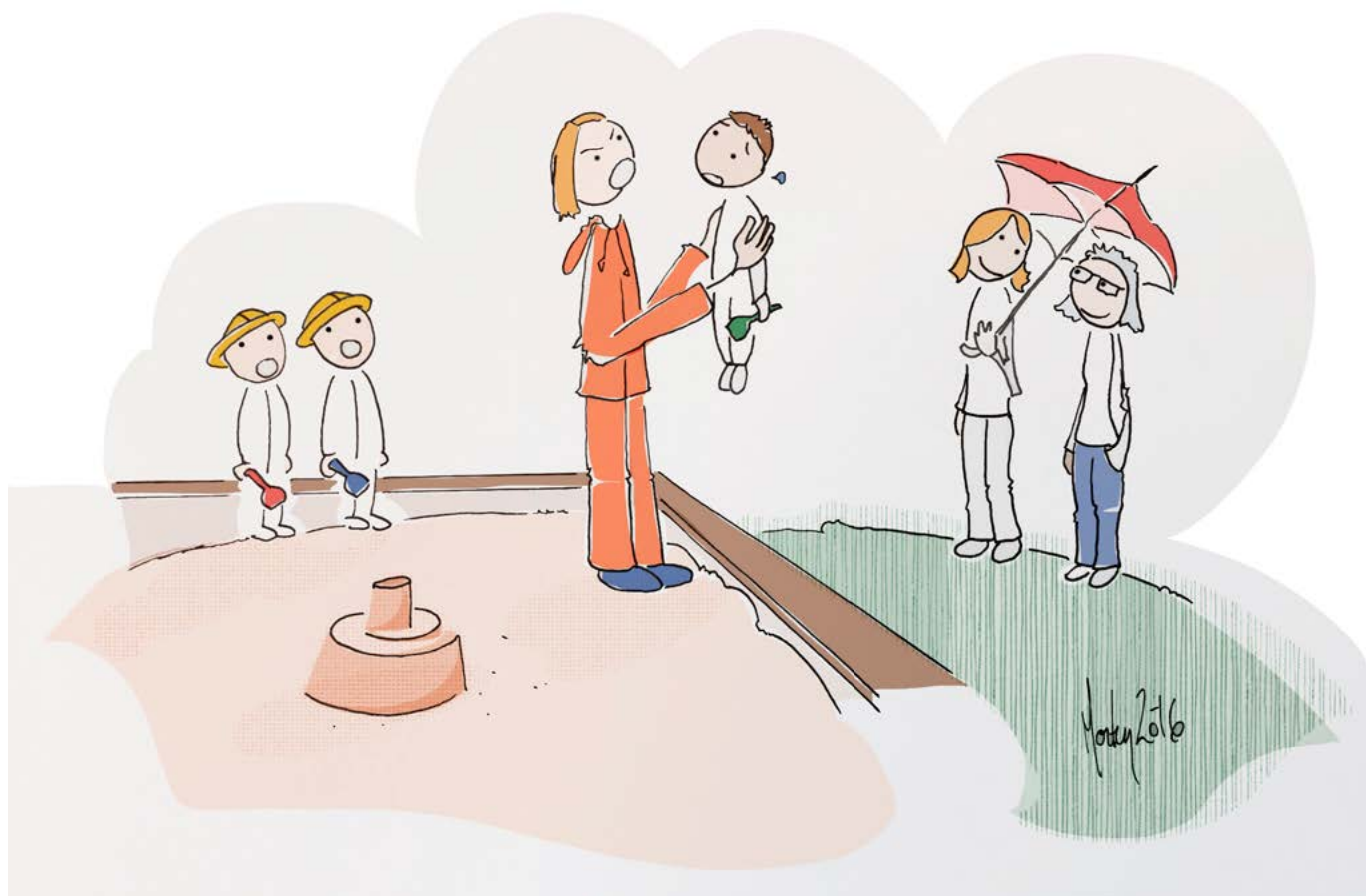
Jeg ble forskrekket selv, over min egen reaksjon. Dessverre var det på det tidspunktet ingen andre ansatte på lekeplassen som hadde vett på å støtte Kristoffer og ta en prat med meg. I stedet tok de mitt parti, og konkluderte med at

den oppførselen faktisk var noe Kristoffer måtte legge av seg. Når jeg ser tilbake på episoden, er jeg ikke i tvil om at min handling overfor Kristoffer var krenkende. Enkelte av de ansatte som stod på lekeplassen var barnehagelærere. Tross sin stilling og sitt ansvar, grep de ikke inn.

Eksempelet over kan nok for mange virke en smule karikert. Jeg tror nok også de fleste barnehagelærere jeg kjenner, ville konfrontert mitt tjueårige jeg, dersom de hadde vært tilskuere til situasjonen. Likevel tror jeg små og store krenkelser finner sted i barnehager landet over, hver dag. Helt enkelt fordi ingen av oss, lærere eller ikke, er supermennesker.

TRE FORPLIKTELSE

Som profesjon er vi avhengig av å tufte vårt arbeid på noe som bidrar til at vi opptrer profesjonelt. Dette «noe» kaller Østrem og Hennum (2016) forpliktelser, og de trekker frem tre slike, som er nødvendige for profesjonsutøveren: Samfunnsmandatet, kunnskapen og etikken. Det samfunnsmandatet vi er gitt av myndighetene, den kunnskapen vi har om feltet vi forvalter og den etikken profesjonen har gått sammen om, danner grunnlaget for hvordan vi gjør jobben vår. Dersom vi forholder oss til disse tre forpliktelserne, unngår vi at vi trer inn i lærerrollen som privatpersoner som kun

Illustrasjon: Morten Solheim

bygger sin profesjonsutøvelse på egne erfaringer og eget for godt befinnende. Eller for å si det på en annen måte. Uten felles forpliktelser, kan vi ikke lenger kalle oss en profesjon.

FELLES VERDIGRUNNLAG

Etikk handler om de verdier man legger til grunn for å skille mellom rett og galt. Likevel er det ikke gitt, at man alltid griper inn når man opplever noe som er galt. Vi bærer alle i oss noen verdier som hjelper oss å skille mellom rett og galt. Disse verdiene er imidlertid litt forskjellige fra person til person. Profesjonsetikken skiller seg fra den personlige etiske oppfatning, ved at den er kollektiv. Lærerprofesjonens etiske plattform er forpliktende for alle lærere, og den bygger på grunnverdiene i barnehagens og skolens formålsparagrafer. Men selv om profesjonsetikken er felles og forpliktende, kan fortolkningen av den være forskjellig fra lærer til lærer. Et sted å begynne, for et kollegiale som vil arbeide med å styrke profesjonsfellesskapet, er å diskutere verdier og begreper som finnes

i Lærerprofesjonens etiske plattform. Når det gjelder den delen av profesjonsetikken som omhandler lærernes relasjon til barn og elever, er for eksempel *krenkelse* et interessant begrep.

I lærerprofesjonens etiske plattform heter det at *Lærere og ledere griper inn og verner barnehagebarn og elever mot krenkelser, uavhengig av hvem det er som utfører dem*. Likevel er det ofte slik at dersom en opplever at andre blir krenket, tar man først affære når krenkelsen oppleves som mer ubehagelig, enn det å gripe inn. Slik var det antakelig for mine kolleger, da de så situasjonen som oppsto mellom Kristoffer og meg. Min antakelse er at det oppleves som lettere å gripe inn når barn krenker barn, enn når medansatte krenker barn.

MED ETIKKEN SOM KOMPASS

Det å fremstå som et ansvarlig profesjonsfellesskap, krever blant annet at vi våger å konfrontere hverandre. Eksempelvis når kolleger krenker barn (noe som antakelig ikke er hensikten å gjøre). Selv skulle jeg ønske at noen hadde snakket

med meg den gangen jeg var så hard mot Kristoffer. Jeg skjønnte umiddelbart at det jeg hadde gjort var galt, og langt forbi det profesjonelle, men dessverre var det ingen som ga meg muligheten til å reflektere over *hvorfor* det var galt. I de ti årene jeg jobbet i barnehage, fantes det ikke noe som het Lærerprofesjonens etiske plattform. Det gjør det heldigvis i dag, og jeg håper og tror at den stadig oftere tas i bruk. Den bør være like naturlig å se til som rammeplanen og fagbøkene, når personalet skal diskutere egen praksis.

Det er fort gjort å komme på feil kurs når man jobber med mennesker. Profesjonens tre forpliktelser; samfunnsmandatet, kunnskapen og etikken, kan imidlertid fungere som et stødig kompass i dette arbeidet. Om vi bruker dette kompasset aktivt, gjør vi det stadig vanskeligere for oss selv å overse en krenkelse.

LITTERATUR:

Hennum, B. A. og Østrem, S. (2016). *Barnehagelæreren som profesjonsutøver*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

En venn kan ikke være perfekt

Vi må anerkjenne barns vennskap, fordi vennskap åpner opp verden.

EINAR SUNDSDAL

førsteamanuensis i pedagogikk ved fakultet for lærer- og tolkeutdanning, NTNU
einar.sundsdal@hist.no

Vennskap har alltid vært et sentralt barnehagepedagogisk tema. De siste årene har det også vært en økende forskningsmessig interesse for vennskap. Interessen spenner vidt og gjør seg gjeldende innenfor en rekke ulike fagfelt. I dette essayet skal det handle om vennskap slik det er beskrevet av den franske filosofen Jacques Derrida (1930 – 2004).

I filosofien har det vært vanlig å tenke på vennskap ut fra modell basert på likhet, gjensidighet og identifikasjon – som *en* sjel i to kroppar for å låne Aristoteles' kjente formulering. I dette essayet vil jeg skildre vennskap fra et litt annet perspektiv med vekt på det vi kan kalle eksistensielle erfaringer og grenseerfaringer. Det vil handle om vennskap som brytes opp, om barns liksomvenner, om vennskap i lek. Påstanden er at vennskap ikke er en kompetanse, men at gjennom vennskap med andre åpnes barnas verden opp. Sagt annerledes: i vennskap åpnes andre mulige verdener opp.

SORG OG VENNSKAP

For Derrida er vennskap ubønnhørlig forbundet med sorg. At vennskap

alltid bærer i seg en mulighet for å bli såret betyr ikke at sorgen finnes som en strukturell mulighet. Snarere fremstår muligheten for sorgen og såret som vennskapets nødvendig betingelse. I en artikkel om vennskap blant de yngste barna i barnehagen skriver Anne Greve om at barn av og til blir «skilt fra sine venner» (Greve, 2009, s. 91). Grunnene kan være så prosaiske som organisatoriske endringer, eller at barna må bytte avdeling på grunn av alder. Greve antyder at voksne i barnehagen lar barn bli skilt fra sine venner, fordi vi voksne ikke i tilstrekkelige grad anerkjenner betydningen av barns vennskap med hverandre. Hun poengterer derfor at vennskap faktisk betyr mye for barn, og at det også for dem er smertefullt å miste en venn. For Greve innebærer dette at barnehagelærerne må støtte barna «i deres bestrebelser for å bygge opp og bevare vennskskapsrelasjoner i sin hverdag» (Greve, 2009, s. 91). På et nivå er det lett å være enig med Greve: vi må anerkjenne barns vennskap og ikke bryte dem opp unødvendig. Samtidig er denne muligheten for at vennskapet gir deg et sår og at du må sørge over at vennen din er borte konstituerende for selve vennskapets struktur og opplevelsesdimensjon. Sorgens smertefulle innsikt har, ifølge Derrida, *a priori* trengt seg inn i og hjemsøker ethvert vennskap (Derrida

1997, s. 14). Uten denne mulige sorgen ville ikke vennskap og vennskapshandlinger springe mot oss med en slik veldig energi.

VI MÅ ELSKE FREMTIDEN

Dette kan kanskje synes som en fremmed måte å tenke vennskap på. En grunn til det kan være at den henger nært sammen med Derridas måte å tenke tid på, hans temporaliseringslogikk. I boken *De la grammatologie* skriver Derrida at fremtiden kun kan forventes i form av absolutt fare. Fremtiden er noe monstrøst som bryter absolutt med all normalitet (Derrida, 1967, s. 14). Samtidig understreker han at vi må elske fremtiden. Det er derfor det som skal komme – det som er i kjømda, i emning – har en så særegen plass i hans tenkning. Vennskap kan bare skje når det springer ut av og er såret av en fremtid som fortsatt er i emning. Det vil si at det såret man kan få av å kunne bli skilt fra en annen er en nødvendig betingelse for å kalle noe vennskap. Uten denne muligheten for å bli såret vil vi, ifølge Derrida, være nokså likegyldige ovenfor den andre, og vårt forhold vil bære preg av bekjentskap og ikke vennskap. Vennskap bærer slik forstått preg av å være noe traumatisk. Med andre ord trenger ikke barn i barnehagen faktisk å bli skilt fra sine venner – for eksempel fordi de flyttes til storebarns-

Vennskap ikke er en kompetanse, men gjennom vennskap med andre åpnes barnas verden opp, skriver artikkelforfatteren. Foto: Fotolia.com

avdelingen – for å oppleve eller føle sorg. Det er ikke uvanlig at barn har sterke sorgreaksjoner utløst av tanken på at de en gang i fremtiden ikke lenger skal være på samme avdeling som en venn. Jeg kan selv huske at jeg vegret meg mot å få såkalte sommerferievenner på hytta, nettopp fordi jeg forutså sorgen som ville komme på slutten av ferien når vi måtte dra hjem, og vennskapet måtte brytes opp. Således kan vi si at det såret som alltid er i emning bekrefter vennskapet.

LIKSOMVENNER

Hva eller hvem kan vi være venner med? Ifølge Derrida må den vi skal inngå venns-
kapsrelasjoner med være *dødelig*. Vi kan ikke være venner med noe udødelig. Å hevde at man bare kan være venn med andre dødelige kan synes forhastet når vi tenker på barns vennskap. Vi vet både

fra egne erfaringer og fra forskning hvor viktig det er med det som noe uriktig kalles *liksomvenner* (Taylor, 2001; Taylor og Mottweiler, 2008). Vi vet også at vennene barn forestiller seg er langt fra bare på liksom. Det samme gjelder bamser eller andre kosedyr. Slik jeg tolker Derrida vil han ikke avvise at barn kan utvikle vennskap med en bamse, eller med en liksomvenn med henvisning til at de ikke er dødelige. For de aller fleste barn vil deres liksomvenner dø, i betydningen «forsvinne bort fra barnas sjel nesten uten å legge igjen spor» som psykologiprofessor Alison Gopnik skriver (2010, s. 52). Selv om noen beholder sine liksomvenner langt ut over barndommen: – kunstneren Frida Kahlo malte liksomvennen sin inn i sine selvportrett, og musikeren Kurt Cobain adresserte sitt avskjedsbrev til sin liksomvenn

Bodha – er det rimelig å si at barns liksomvenner for de fleste er skapninger som mer eller mindre udramatisk blir borte (Gopnik, 2010).

VENNER I EGEN VERDEN

Når Derrida minner oss på at vennskapet ikke bare er betinget av muligheten for å bli såret, men også av at vi og våre venner kan dø, er dette med på å utdype forståelsen for at i vennskap er enhver annen et unikt levende vesen. Den svenske filosofen Martin Hägglund skriver at den andre åpner opp en verden for oss og at denne verdenen har en unik opprinnelse og følelse for den som opplever den (Hägglund, 2008, s. 110). Det vil si at det er bare sammen med en bestemt venn – og i den verdenen som hun åpner opp – vi kan gjøre eller har tilgang til noen bestemte erfaringer, ►

følelser og opplevelser. I barnehagen oppstår det ofte situasjoner der noen barn leker sammen på en måte som gjør at ett eller flere andre barn ikke blir del av leken. En utbredt og pedagogisk forståelig reaksjon er at en voksen forsøker å få barnet som ikke deltar i leken til å bli del av den etablerte lekeverdenen. Selv om hensikten om inkludering er legitim, er konsekvensen av en slik intervensjon ofte at leken bryter sammen og at barna splitter opp lekeverdenen (Øksnes, 2010; 2013). En måte å forstå dette på er at barn i sine vennskap med hverandre åpner opp bestemte verdener og at disse verdenene er grunnleggende unike. Det er små verdener med en stemning bestemt av at barna er unike andre for hverandre. En slik sårbar andre-bestemt verden tåler kanskje ikke at atter andre skal bli del av den?

Å GRIPE INN I LEKEN

Begrunnelsen for å gripe inn i barnas lek på denne måten er ofte utviklingspedagogisk. Tanken er at barna i lek kan utvikle sosial kompetanse, evner og ferdigheter som er viktige for vennskap. Det er nettopp denne tendensen til å knytte evner, ferdigheter og tillært atferd til vennskap Derrida er grunnleggende kritisk til. Han skriver at «anlegg, evner – alt som gjør vennskap mulig og forbereder for det – er ikke tilstrekkelig for vennskap, for vennskap som skjer» (Derrida, 1997, s. 17). De vennskapshendelser som stadig skjer blant barn kan ikke med utgangspunkt i Derrida filosofi forstås som ulike utviklingssteg i retning av en form for fullt utviklet sosial kompetanse eller perfekt vennskap. En slik utviklingspedagogisk tankegang på vei mot det perfekte vennskap er fra Derridas andreorienterte perspektiv

ikke bare en uoppnåelig målsetting. Et fullt utviklet vennskap er rett og slett utenkelig. Det perfekte vennskap lar seg ikke tenke fordi det ville ødelegge de vennskap som alltid er i emning.

LITTERATUR

Derrida, J. (1967). *De la grammatologie*. Paris: Le éditions de minuit

Derrida, J. (1997). *Politics of Friendship*. London: Verso

Gopnik, A. (2010). *The Philosophical Baby*. New York: Farrar, Strauss, and Giroux

Greve, A. (2009). Vennskap mellom de yngste barna i barnehagen. I: *Nordisk barnehageforskning*, Vol. 2 No. 2 (s. 91 – 98)

Hägglund, M. (2008). *Radical Atheism. Derrida and the time of life*. Stanford, Ca: Stanford University Press

Taylor, M. (2001). *Imaginary Companions and the Children Who Create Them*. Oxford: Oxford University Press

Taylor, M og Mottweiler, C. (2008). Imaginary Companions. Pretending the are real but knowing they are not. I: *American Journal of Play*, Summer 2008, s. 47–54

ØNSKER DU Å ANNONSERE I FØRSTE STEG?

FØRSTE STEG kommer ut fire ganger i året og er et faglig-politisk tidsskrift med reportasjer, aktuelle fagartikler og debatter med hovedvekt på barnehage og oppvekst.

Målgruppen er barnehagelærere, barnehagelærerstudenter, styrere i barnehager, høyskolelærere og fagfolk tilknyttet de kommunale barne- og oppvekstetater.

Ta kontakt for et uforpliktende tilbud!

Markedskonsulent
Hilde Aalborg
ha@utdanningsnytt.no
91 19 99 89
24 14 23 30

NÅ UT TIL
37.000
LESERE!
GODKJENT OPPLAG:
28.641
(FMK 2015)

utdanningsnytt.no/diverse/annonseinformasjon

Fra vaktbikkje til trekkhund

Skal barnehageprofesjonen bli lyttet til i den offentlige debatten er det viktig at vi bygger et profesjonsfelleskap, og et fagspråk som gjør at vi kan argumentere for løsningene vi mener er til barns beste.

En ekspertgruppe nedsatt av kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen presenterte 15. august rapporten om lærerrollen.

«Støtt lærerne i å være lærer» er det viktigste budskapet i rapporten, mener Steffen Handal.

Ekspertgruppa skriver blant annet at lærerrollen er «overlesset med forventninger» og at læreren siden årtusenskiftet i større grad enn før er blitt iverksetter av politikk som kommer ovenfra.

Dette kan også vi barnehagelærere kjenne oss godt igjen i.

BLE HØRT

Denne våren kom Stortingsmelding 19 – *Tid for lek og læring* og Proposisjon 33L

– Endringer i barnehageloven. Kunnskapsministeren ønsket læringsmål eller norm for utbyttebeskrivelser for barn og ville innføre en plikt til å dokumentere enkeltbarns aktivitet og utvikling. Etter en formidabel innsats fra mange barnehagelærere og tillitsvalgte, lyttet flertallet i Stortinget til profesjonen. Stortinget fattet vedtak som har avgjørende betydning for barnehagens innhold og avviste forslagene. I tillegg fikk departementet klar melding om at Stortinget forventer bemaningsnorm og en plan for å innføre en barnehagelærernorm på minst 50 %, i tråd med anbefalingene i Øie-utvalget.

VIL IKKE DETALJSTYRES

Vi fikk gjennomslag. Hva var det som gjorde at politikerne lyttet til oss? Et av svarene er at profesjonen stod så samlet. Svært mange engasjerte seg og budskapet var entydig: vi vil ikke detaljstyres! Arbeidet i barnehagen er komplekst og uforutsigbart. Det kan ikke defineres på forhånd hvilke handlinger barnehagelæreren skal utføre for å oppfylle vårt profesjonelle ansvar. Det er i det direkte møte med barn og barnets forutsetninger at vi lærere skal gjøre profesjonelle vurderinger og ta valg.

VI ER IKKE I MÅL

Denne høsten settes arbeidet med revidering av rammeplanen i gang. Skal profesjon bli lyttet til er det vik-

tig at vi kommer i posisjon. Vi barnehagelærere må delta i den offentlige debatten og komme med alternative løsninger med faglige begrunnelser slik at vi bygger tillit. Vi må vise alternativer til detaljstyring og kontroll av sektoren. Vi kan ikke bare være imot, uten å komme med alternative løsninger. Hva skal bestå og hvilke endringer er det behov for i en ny rammeplan?

«Det som danner en profesjon, er et politisk vedtatt mandat, en kunnskapsbase og et sett med verdier. Å dannes som profesjonsutøver er å bli fortrolig med og kunne fortolke mandatet, å tilegne seg kunnskapen man behøver for å realisere dette mandatet, og å forplikte seg på kontinuerlig etisk refleksjon» (Hennum og Østrem 2016). For å få til dette trenger vi tid til å bygge et sterkt profesjonsfelleskap, og et fagspråk som gjør oss i stand til å argumentere for løsningene vi mener er til barns beste. Det er noe helt annet enn å imøtekomme mer eller mindre vilkårlige politikk som kommer ovenfra.

Å være profesjonsutøver er å befinne seg i et spenningsfelt. Med forpliktelser og krav om lojalitet både «oppover» og «nedover», må vi av og til inngå kompromisser. Vi må diskutere hvilke kompromisser som er legitime og hvilke som er uforenlig med god barnehagepraksis. Vi må være konstruktive, men ikke kompromisse med lojaliteten til barna.

INGVILD AGA

leder Kontaktforum barnehage i Utdanningsforbundet
Ingild.Aga@utdanningsforbundet.no

Behov for **nedbemanning**?

Når søknadene om barnehageplass uteblir, barnetallet går ned og de økonomiske rammene endrer seg, kan det bli nedbemanning i barnehagen. Da bør du vite dette.

Arbeidsbortfall og endrede økonomiske rammer kan gi rettslig grunnlag for oppsigelser. Utdanningsforbundet bistår de tillitsvalgte og ansatte i berørte organisasjoner, når slike situasjoner oppstår.

KLARE REGLER

Utdanningsforbundets avtaleverk, sammen med arbeidsmiljøloven, har regler i forhold til hvordan prosessen i en nedbemanning skal foregå og om forholdet mellom arbeidsgiver og den ansatte. Disse reglene omfatter tiden både før og etter beslutning om nedbemanning eller oppsigelser.

Vurderer barnehagens eier eller din arbeidsgiver nedbemanning eller oppsigelser, så skal prosessen drøftes med de tillitsvalgte. Arbeidsgiveren må kunne dokumentere et reelt behov for oppsigelser. Arbeidsgiveren må presentere det økonomiske grunnlaget, vurdere alternativer til oppsigelser og bestemme hvilke utvelgelseskriterier som skal gjelde. De tillitsvalgte skal imidlertid ikke være med på den konkrete utvelgelsen av hvem av de ansatte som må gå. Det er arbeidsgivers ansvar.

DRØFTINGSMØTER

I tillegg til drøftelsene med de tillits-

valgte, skal det avholdes drøftelser med den enkelte arbeidstaker som vurderes sagt opp, jf. AML § 15–1. Arbeidstaker har rett til å ha med seg en tillitsvalgt, eller annen støtteperson under disse drøftingsmøtene. Hensikten med drøftelsene er å sikre at all informasjon av betydning for vurderingen kommer frem før beslutning om oppsigelse faktisk blir tatt. Det er derfor viktig at du som arbeidstaker legger frem all informasjon du tenker kan ha betydning for arbeidsgiverens vurdering. Du bør også korrigere den informasjonen som arbeidsgiver sitter med dersom den ikke er korrekt. Først etter at disse drøftelsene er gjennomført kan arbeidsgiver formelt gå til oppsigelse. Det at arbeidsgiver har unnlatt å kalle inn til et slikt drøftelsesmøte vil i seg selv ikke automatisk føre til at oppsigelsen kjennes ugyldig. Dersom man imidlertid ser at resultatet av arbeidsgivers vurdering kunne blitt et annet dersom drøftelsesmøtet hadde vært gjennomført, så stiller det seg noe annerledes.

OPPSIGELSE- HVA NÅ?

Mottar du en oppsigelse så har du i henhold til arbeidsmiljølovens bestemmelser rett til å kreve forhandlinger

med arbeidsgiver, jf. AML § 17–3 I disse møtene har du rett til å ha med seg en tillitsvalgt. Utdanningsforbundets advokat bistår for eksempel medlemmene i disse møtene, sammen med den tillitsvalgte, dersom du ønsker det. Resultatet av slike forhandlinger kan bli at arbeidsgiver opprettholder oppsigelsen, eller trekker oppsigelsen på bakgrunn av det som har kommet frem under forhandlingsmøtet. Det kan også hende arbeidstaker får mulighet til å si opp selv mot en økonomisk kompensasjon som utbetales av arbeidsgiver. I sistnevnte tilfelle vil det bli skrevet en konfidensiell avtale mellom partene, der vilkårene presiseres. Det skal skrives protokoll fra forhandlingsmøtet.

KAN TA UT SØKSMÅL

Dersom oppsigelsen opprettholdes fra arbeidsgivers side så har arbeidstaker en 8 ukers frist, fra forhandlingenes avslutning, til å ta ut søksmål for domstolene. Finner Utdanningsforbundet, som jobber for sine medlemmer, at det foreligger rettslig grunnlag for søksmål, så vil Utdanningsforbundets advokater bistå og representere sine medlemmer under sakens gang.

Før du kan begynne å løpe, må du lære deg å gå

For å skape en barnehage som er til barnas beste bør regjeringen lytte til forskere og fagfolk før de setter i verk nye tiltak.

Jeg har ikke tall på hvor mange ganger jeg har fått en idé, som jeg i farta anser som kjempesmart, men som viser seg å være ørlite grann forhastet når den uttales høyt eller omsettes i en handling. Av erfaring har jeg derfor funnet ut at det sjelden er dumt å tenke seg grundig om før noe helt nytt settes i verk. Gjerne i samråd med andre.

Som ansvarlig for 80 barnehagebarn, må jeg sørge for at de får trygge rammer som fremmer god utvikling på alle områder. Hvis vi ser dette i et større perspektiv, så mener jeg personlig at det gang på gang tas beslutninger for barnehagesektoren, som oppleves forhastede, eller som virker lite gjennomtenkte. Og dette

gjøres på et mye høyere nivå enn jeg befinner meg på, samtidig som det får konsekvenser for så uendelig mange flere enn «mine» 80 barn.

ULOGISKE FAKTORER

Hvor logisk er det for eksempel at antall innbyggere med høyere utdanning er en faktor for hvor store tilskudd kommunene får til barnehager? Jo lavere andel personer med høyere utdanning i kommunen, jo dårligere tilskudd. Det bidrar i hvert fall ikke til å utjevne sosiale forskjeller. Eller hvor heldig er det at penger til finansiering av barnehagetilbudet inngår i rammetilskuddet til kommunene, og at det dermed er kommunene selv som vedtar hvor mye de skal bruke på barnehager i kommunebudsjettet? Er det bare jeg som syns at det er i overkant naivt å tro at kommuner med vidt forskjellige økonomiske forutsetninger vil prioritere barnehagesektoren helt likt?

STARTER I FEIL ENDE

Det siste eksemplet jeg har lyst til å dra fram er Stortingsmelding 19, *Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen*. Jeg er absolutt ikke motstander av at det stilles krav til barnehagen og at det ønskes høyere kvalitet (hva nå enn kvalitet defineres som), snarere tvert imot, men for meg starter det i

feil ende. Når det stadig stilles større krav til kompetanse og arbeidet som skal utføres, og det er et uttalt ønske om å heve hele sektoren, må det ligge noen grunnforutsetninger i bunnen. For meg er det rimelig innlysende at alle barnehager burde stille med samme forutsetninger, sånn at samtlige barn i utgangspunktet er sikret et like godt tilbud hvor enn de vokser opp. Da må det gjøres noe med finansieringsmodellen, og det må fastsettes en bemanningslov. Hvorfor det ikke finnes en lov med et absolutt krav til antall barn per ansatt er for meg en gåte, uten at jeg skal spekulere noe mer om det her.

LYTT TIL EKSPERTISEN

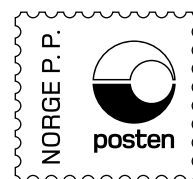
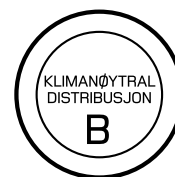
Poenget mitt er at jeg skulle ønske beslutningstakerne kunne begynne å lytte til ekspertisen i barnehagesektoren, i stedet for å trumfe gjennom egne ideer, tuftet på snever eller mangelfull forskning og hva økonomer tenker er best. Det elementære er nødt til å være på plass før ambisiøse planer og krav omsettes i handlinger: før du kan begynne å løpe må du lære deg å gå. Akkurat som jeg noen ganger bør tenke meg grundig om å søke råd hos andre før jeg setter i verk noe nytt, bør også regjeringen gjøre det samme. For å skape en helhetlig barnehagesektor som er til barnets beste, er jeg ikke i tvil om at det er lurt å lytte til et bredt spekter av forskere og fagfolk først.

ROYNE K. BERGET

Daglig leder i Smedhusåsen Barnehage SA
royne@smedhusaasen.no

I hvert nummer inviterer vi en barnehagestyrer til å skrive om et tema styren brenner for.

Returadresse:
Første steg
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland
N-0134 OSLO

Fellesskap lønner seg

Fordelene for deg som medlem i Utdanningsforbundet har blitt enda bedre. Nå får du Utdanningsforbundets bilforsikring og husforsikring med unike vilkår og fordelaktige priser. Les mer og bestill på udf.no/husogbil
Fellesskap lønner seg

